

MONITOR POLSKI

DZIENNIK URZĘDOWY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 24 września 2014 r.

Poz. 811

**UCHWAŁA NR 164
RADY MINISTRÓW**

z dnia 12 sierpnia 2014 r.

w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej”

Na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.¹⁾) Rada Ministrów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się program pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej”, zwany dalej „Programem”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Program został utworzony w celu realizacji Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego w zakresie włączenia społecznego oraz wspierania rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

§ 3. Koordynowanie i nadzorowanie realizacji Programu powierza się ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *D. Tusk*

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1241, z 2011 r. Nr 279, poz. 1644, z 2012 r. poz. 1237, z 2013 r. poz. 714 oraz z 2014 r. poz. 379 i 1146.

Załącznik do uchwały nr 164 Rady Ministrów
z dnia 12 sierpnia 2014 r. (poz. 811)

Ministerstwo Pracy
i Polityki Społecznej

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej

Spis treści

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej	2
Spis treści.....	3
Wykaz skrótów.....	4
Wprowadzenie.....	6
Rozdział I Diagnoza ekonomii społecznej.....	9
Kontekst Strategii Europa 2020.....	11
Kontekst krajowego programowania strategicznego.....	12
Definicja ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społecznego	15
Stan rozwoju ekonomii społecznej.....	17
Finanse sektora ekonomii społecznej.....	20
Wnioski z diagnozy	26
Rozdział II Cele Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej	27
Wskaźniki osiągnięcia rezultatów.....	32
Elastyczność i zarządzanie Programem	32
Rozdział III Priorytety Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej	34
Priorytet I. Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium	35
Priorytet II. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej	43
Priorytet III. System wsparcia ekonomii społecznej	48
Priorytet IV. Włączenie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym	55
Priorytet V. Edukacja dla ekonomii społecznej	60
Rozdział IV Monitorowanie realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.....	66
Rozdział V Podstawowe założenia systemu realizacji	71
Rozdział VI Plan Finansowy Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.....	73
Załącznik nr 1 Wskaźniki osiągnięcia rezultatów na poziomie działań	88

Wykaz skrótów

AIP – Akademycki Inkubator Przedsiębiorczości
AKSES – system akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej
BGK – Bank Gospodarstwa Krajowego
BIP – Biuletyn Informacji Publicznej
CBOS – Centrum Badania Opinii Społecznej
CLLD (ang. *Community Led Local Development*) – rozwój kierowany przez lokalną społeczność, instrument (metoda) mający/a na celu wdrażanie części działań ukierunkowanych na rozwój lokalny, które mogą lub powinny być realizowane przez lokalne społeczności
CEP-CMAF – Europejska Stała Konferencja Spółdzielni, Towarzystw Wzajemnych, Stowarzyszeń i Fundacji. W 2008 r. CEP-CMAF przyjęła nazwę Europejska Ekonomia Społeczna (*Social Economy Europe*)
CES – Centrum Ekonomii Społecznej
CIS – Centrum Integracji Społecznej
CSR – Społeczna Odpowiedzialność Biznesu
CPV (ang. *Common Procurement Vocabulary Codes*) – *Wspólny słownik zamówień*, stanowiący jednolity system klasyfikacji zamówień publicznych
EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS – Europejski Fundusz Społeczny
EMES – Europejska Sieć Badawcza, zajmująca się głównie problematyką III sektora
FIO – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich
GUS – Główny Urząd Statystyczny
JST – jednostka samorządu terytorialnego
KIS – Klub Integracji Społecznej
KKRES – Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
KPR – Krajowy Program Reform
KPRES – Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
KRS – Krajowy Rejestr Sądowy
KRS – Krajowa Rada Spółdzielcza
KSES – Krajowy Sekretariat Ekonomii Społecznej
LGD – Lokalna Grupa Działania
LGR – Lokalna Grupa Rybacka
MG – Ministerstwo Gospodarki
MiIR – Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MOP – Międzynarodowa Organizacja Pracy
MPiPS – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
MPS – Ministerstwo Polityki Społecznej
MS – Ministerstwo Sprawiedliwości
MŚP – sektor małych i średnich przedsiębiorstw
NGO (ang. *non-governmental organization*) – organizacja pozarządowa
NSRO – Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia
ODR – Ośrodek Doradztwa Rolniczego
OECD – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
OPP – organizacja pożytku publicznego
OPS – Ośrodek Pomocy Społecznej
OSSES – Ogólnopolskie Spotkania Ekonomii Społecznej
OWES – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
OWSS – Ośrodek Wsparcia Spółdzielczości Socjalnej
UZP – Urząd Zamówień Publicznych
PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PES – podmiot ekonomii społecznej
PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PIW Equal – Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL
PKD – Polska Klasyfikacja Działalności
PO – Program Operacyjny
PO KL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013

PO PT – Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2007–2013
PO WER – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020
PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PS – przedsiębiorstwo społeczne
PUP – Powiatowy Urząd Pracy
PZP – Prawo zamówień publicznych
RDPP – Rada Działalności Pożytku Publicznego
REGON – Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RIO – Regionalna Izba Obrachunkowa
RKR ES – Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPO – Regionalny Program Operacyjny
SAC – Statystyczna Aplikacja Centralna
SIWZ – Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia
SKES – Stała Konferencja Ekonomii Społecznej
SKOK – Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa
SOF-1 – Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych przygotowywane przez GUS
SOF-4 – Sprawozdanie z działalności samorządu gospodarczego i zawodowego oraz organizacji pracodawców przygotowywane przez GUS
TZN – Techniczne Zakłady Naukowe
UE – Unia Europejska
UOKiK – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
UZP – Urząd Zamówień Publicznych
VC – venture capital
WPRES – Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
WTZ – Warsztaty Terapii Zajęciowej
WUP – Wojewódzki Urząd Pracy
ZAZ – Zakład Aktywności Zawodowej
ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZLSP – Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy
ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wprowadzenie

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) jest programem rozwoju w rozumieniu art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.¹) i stanowi tym samym dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, ustanowiony w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju – Strategii Rozwoju Kraju 2020 oraz Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz innych strategii rozwoju.

W 1997 r. Europejski Szczyt w Luksemburgu poświęcony zatrudnieniu zainicjował koordynację polityki zatrudnienia na poziomie europejskim. Przy tej okazji po raz pierwszy w tekście Ministrów Rady Europejskiej nawiązano wyraźnie do ekonomii społecznej i wpisano ją do zbioru głównych kierunków polityki na rzecz zatrudnienia w części poświęconej przedsiębiorczości². Od początku XXI wieku ekonomia społeczna zaczyna umiejscawiać się w politykach Unii Europejskiej (UE). Stała się uznaną metodą działania w ramach Inicjatywy EQUAL 2000–2008 i szerzej Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). W 2003 r. UE opublikowała Komunikat dla rządów i instytucji europejskich na temat promocji spółdzielczości w Europie. Ekonomia społeczna została również uznana na poziomie światowym przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz Międzynarodową Organizację Pracy (MOP)³.

Polscy przedstawiciele sektora obywatelskiego, spółdzielczego i administracji publicznej uczestniczyli w działaniach europejskich od *Pierwszej Europejskiej Konferencji Ekonomii Społecznej (First European Social Economy Conference in the EU Candidate Countries)* w Pradze w 2002 r. Następnie w dniach **27–29 października 2004 r.** to Polska właśnie podjęła trud zorganizowania **II Europejskiej Konferencji Ekonomii Społecznej w Krakowie**, w której wzięło udział blisko 1000 uczestników z 31 krajów.

Istotnym impulsem w Polsce była realizacja Programu Inicjatywy Wspólnotowej **EQUAL** od sierpnia 2004 r. do 2008 r., w ramach której wypracowano zarówno metodyczne założenia rozwoju ekonomii społecznej, jak i konkretne rozwiązania, wsparte przez działania regulacyjne państwa. Kolejnymi impulsami rozwojowymi dla ekonomii społecznej stały się **Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015 oraz Krajowy Program Zabezpieczenie Społeczne i Integracja Społeczna na lata 2006–2008**, zaś w wymiarze finansowym był to **Fundusz Inicjatyw Obywatelskich**, funkcjonujący od 2005 r., oraz **Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)**, uzgodniony w lipcu 2007 r.

Nowy etap rozpoczął się **27 czerwca 2008 r.** w Stoczni Gdańskiej, gdzie odbyła się *Konferencja Ekonomii Społecznej – „Ekonomia Solidarności”*. Miała ona na celu zintegrowanie krajowych i zagranicznych środowisk przekonanych, że ekonomia społeczna może być ważnym narzędziem rozwiązywania problemów społecznych. W czasie *Konferencji* ogłoszony został, opracowany przez stronę społeczną, **Manifest Ekonomii Społecznej**, a strona rządowa zaprezentowała plan wsparcia działań podejmowanych w obszarze ekonomii społecznej. *Manifest* w jednym z postulatów określał, iż *konieczne jest stworzenie trwałego mechanizmu komunikacji i dialogu pomiędzy środowiskami decydentów (zarówno władz wykonawczych, jak i ustawodawczych) i środowiskiem ekonomii społecznej. Pozwoliłby on na to, aby wzorem innych krajów uzgodniona została w Polsce długofalowa strategia działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej jako część szerszego przedsięwzięcia wspierającego rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Strategia taka powinna być wypracowana w ramach partnerskiej współpracy – międzyresortowego zespołu rządowego i środowiska ekonomii społecznej.*

Efektom wspólnych, publiczno-społecznych koncepcji i działań było utworzenie rządowo-samorządowo-obywatelskiego **Zespołu do Spraw Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej** (zwanego dalej „Zespołem”), powołanego w dniu 15 grudnia 2008 r. na mocy zarządzenia nr 141 Prezesa Rady Ministrów. Zgodnie z zarządzeniem zadaniem Zespołu miało być m.in. wypracowanie projektu strategii rozwoju ekonomii społecznej.

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1241, z 2011 r. Nr 279, poz. 1644, z 2012 r. poz. 1237, z 2013 r. poz. 714 oraz z 2014 r. poz. 379).

² *Ekonomia społeczna – Kraków 2004. II Europejska Konferencja Ekonomii Społecznej – Materiały*, MPS, ZLSP, Warszawa 2005.

³ Jerzy Hausner [red.], *Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008; <http://www.e-gap.pl/PUBLIKACJE/es%20skrypt4.pdf>.

W dniu 20 lipca 2011 r. projekt dokumentu był przedmiotem obrad Zespołu, w trakcie których zdecydowano o skierowaniu go do dalszych prac. Oficjalna prezentacja projektu Programu odbyła się w dniach 5 i 6 czerwca 2012 r. na *III Ogólnopolskich Targach Aktywnych Form Pomocy* w Byczynie, z udziałem Ministra Pracy i Polityki Społecznej Władysława Kosiniaka-Kamysza.

W dniu 8 czerwca 2012 r. **projekt KPRES** został poddany konsultacjom społecznym, które trwały do 28 września 2012 r. W ramach wstępnych konsultacji wykorzystano dostępne możliwości:

- prezentowanie projektu na konferencjach, seminariach i szkoleniach;
- artykuły w mediach internetowych (m.in. portal ekonomiaspoleczna.pl);
- zbieranie pisemnych opinii;
- ankietę internetową udostępnioną przez Departament Pożytku Publicznego w MPIPS.

W dniu 8 października 2012 r. projekt KPRES oraz raport z konsultacji zostały zaprezentowane na posiedzeniu Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej.

Należy pamiętać, że KPRES jest dokumentem rządowym, który wyznacza kluczowe kierunki interwencji publicznej mające służyć kształtowaniu jak najlepszych warunków dla rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Adresowany jest przede wszystkim do instytucji publicznych, tworzących i realizujących konkretne polityki, jak również do osób działających w sektorze ekonomii społecznej.

KPRES należy traktować jako dokument kompleksowy, uwzględniający aktualne realia społeczne, gospodarcze i kulturowe, ale jednocześnie, poprzez swoją wewnętrzną strukturę i treść, jest dokumentem dynamicznym, otwartym na zjawiska i procesy, jakie mogą zajść w bliższej i dalszej perspektywie, a mające potencjalny wpływ na rozwój ekonomii społecznej.

Z jednej strony, ekonomia społeczna i przedsiębiorstwa społeczne mogą rozwijać się na podstawie własnych, wewnętrznych zasobów, w ograniczonym zakresie korzystając z interwencji publicznej. Z drugiej strony, w nowej perspektywie, w obszarach objętych wsparciem KPRES, mogą zaistnieć nowe sytuacje i zjawiska, do których ekonomia społeczna powinna być odpowiednio przygotowana.

Zapisaane w KPRES cele, wynikające z nich działania oraz spodziewane rezultaty opierają się o najlepszy stan wiedzy twórców dokumentu, przy uwzględnieniu kontekstu politycznego, społecznego i gospodarczego w Polsce i w Unii Europejskiej – ze szczególnym naciskiem na wspólnotowe i krajowe cele strategiczne w nowej perspektywie finansowej. KPRES stawia wymogi wobec koordynatorów jego wdrażania, w szczególności odnoszące się do elastyczności i otwartości wobec zmieniającego się otoczenia, a zatem także gotowości do zmiany dokumentu i metod realizacji jego celów oraz prowadzonej polityki, w sytuacji gdy zjawiska te w istotny sposób mogą wpłynąć na rozwój ekonomii społecznej w Polsce.

Dzięki szerokim konsultacjom KPRES oraz udziałowi w jego tworzeniu przedstawicieli różnych środowisk i sektorów powstał dokument, który w sposób kompleksowy określa i rekomenduje działania państwa oraz interesariuszy, służące rozwojowi ekonomii społecznej w Polsce, mające na celu wzrost jej znaczenia w tworzeniu i realizacji polityk publicznych. Adekwatne, międzysektorowe podejście konieczne jest w przypadku monitorowania i ewaluacji postępów w realizacji Programu, dla zapewnienia jak największej elastyczności KPRES, w związku z nowymi wyzwaniami.

Projekt KPRES, zgodnie z wymogami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, składa się z sześciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale poruszone są zagadnienia definicyjne, a w części diagnostycznej przedstawiona została statystyka sektora ekonomii społecznej, w tym skala i zasięg dotychczasowego systemu jej wsparcia. Sformułowane zostały także dalsze oczekiwania wobec tego sektora. W rozdziale drugim, wskazując miejsce i znaczenie Programu w strukturze priorytetów rządowych, określono jego cel główny i cele szczegółowe wraz z rezultatami i przypisanymi do nich wskaźnikami. W rozdziale trzecim wyznaczone zostały priorytety, działania oraz konkretne kierunki interwencji publicznej. Rozdział czwarty zawiera opis sposobu monitorowania realizacji Programu, rozdział piąty – podstawowe założenia systemu realizacji, a rozdział szósty – plan finansowy wymagany i stosowny dla programu rozwoju.

Zgodnie z art. 15 ust. 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju Program został poddany ewaluacji *ex ante*⁴. W raporcie wskazano, iż konstrukcja logiczna Programu jest poprawna. Cele mają charakter planowanej zmiany społecznej. Opisane rezultaty nadrzędne mają szansę wpłynąć docelowo na ich realizację. Wzajemne powiązania rezultatów i priorytetów wskazują na możliwy w obszarze interwencji efekt synergii – czyli wzajemnego wspierania poszczególnych rezultatów poprzez różnorakie działania i ich efekty

⁴ Ośrodek Ewaluacji, *Analiza projektu Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2014–2020. Raport z badania*, Warszawa, 10 lipca 2013 r.

częstkowe⁵. Ponadto wskazano, iż zaproponowane podejście strategiczne można uznać za odpowiedź na potrzeby i problemy sektora ES w Polsce. Było to możliwe dzięki zaangażowaniu ekspertów z różnych sektorów oraz dzięki konsultacjom społecznym⁶.

Sformułowano szereg rekomendacji, z których najważniejsze obejmują:

- dokonanie analizy i podsumowania wskazanych w diagnozie problemów, przedstawienia ich przyczyn oraz wyraźniejszego wskazania, jak zdiagnozowane problemy przekładają się na cele i priorytety planowanej interwencji;
- uzupełnienie dokumentu o wyjaśnienie założeń nowej matrycy logicznej, zdefiniowanie kluczowych elementów tego podejścia;
- podkreślanie, że szeroka, otwarta formuła Programu ma dawać regionom możliwość dopasowywania go do swoich potrzeb i specyfiki oraz monitorowania, jakie obszary KPRES są realizowane, a jakie wymagają modyfikacji;
- konieczność analizy ryzyka i opracowanie planu alternatywnych rozwiązań we wdrażaniu KPRES;
- przeprowadzenie pogłębionych badań trafności wskaźników, w ramach których zostaną poddane weryfikacji istniejące wskaźniki oraz opracowane nowe (m.in. na podstawie badań porównawczych, w tym międzynarodowych).

Rekomendacje zostały uwzględnione w tekście Programu, a w niektórych przypadkach skierowane do dalszych prac na etapie wdrożeniowym.

Po jednogłośnie przyjęciu dokumentu przez Zespół ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej pod przewodnictwem Ministra Pracy i Polityki Społecznej w dniu 17 lipca 2013 r. oraz przyjęciu go przez kierownictwo resortu pracy i polityki społecznej, został on skierowany 17 września 2013 r. do uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji publicznych, z terminem zgłaszania uwag upływającym 25 października 2013 r.

W listopadzie i grudniu 2013 r. dokonano analizy uwag złożonych w trakcie konsultacji, przedstawiając efekty w styczniu 2014 r. W dniu 5 lutego 2014 r. odbyła się konferencja uzgodnieniowa, zaś w marcu i kwietniu 2014 r. dokonano ostatecznych uzgodnień z Ministerstwem Finansów i Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju. Ponadto w kwietniu 2014 r. projekt został poddany konsultacjom i uzgodniony w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, a w czerwcu 2014 r. przyjęty przez Komitet Koordynacyjny ds. Polityki Rozwoju i pozytywnie zaopiniowany przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie zgodności ze średniookresową strategią rozwoju kraju.

⁵ *Ibidem*, s. 48.

⁶ *Ibidem*, s. 50.

Rozdział I

Diagnoza ekonomii społecznej

Pojęcie ekonomii społecznej – zwanej też gospodarką społeczną lub ekonomią solidarną – w sensie definicyjnym jest kategorią wieloznaczną, wciąż będącą przedmiotem dyskusji w środowiskach eksperckich, wśród teoretyków i praktyków tej problematyki. W ujęciu prawnoinstytucyjnym, za cechy konstytuujące ekonomię społeczną uznaje się jej formy prawnoorganizacyjne. W podejściu normatywnym, kategoria ta definiowana jest za pomocą cech wspólnych oraz zasad funkcjonowania identyfikujących różne podmioty funkcjonujące w ekonomii społecznej. Za takie zasady, wyróżniające podmioty ekonomii społecznej, uznaje się:⁷

Cele, wartości
i tradycje

- nadrzędność świadczenia usług dla członków lub wspólnoty względem zysku;
- autonomiczne zarządzanie;
- demokratyczny proces decyzyjny;
- prymat ludzi i pracy w stosunku do kapitału przy podziale dochodu.

Kryterium zakorzenienia w świecie wartości i zasad zostało świadomie wyeksponowane w *Manifeście Ekonomii Społecznej* z czerwca 2008 r., w którym wskazano także na solidarność jako jedno ze spoiw charakteryzujących specyfikę ekonomii społecznej mającą ustrojową legitymizację w konstytucyjnej formule społecznej gospodarki rynkowej. Jak wskazano w *Manifeście*, ekonomia społeczna nie jest własnością żadnego politycznego stronnictwa. Zawiera w sobie uniwersalne treści, ważne dla wielu nurtów myśli społecznej. To jej wielki atrybut, dający szansę harmonijnego rozwoju, w poszanowaniu ciągłości w procesie przemian. Ekonomia społeczna nie zmusza do wyboru między wolnością a solidarnością. W istocie wskazuje na to, że prawdziwa solidarność bierze się właśnie z wolności, i jako taka nie da się zadekretować.

Dla rozwoju ekonomii społecznej w Polsce ważne jest odwołanie się do jej podłoża historycznego i prekursorów: Stanisława Staszica, ks. Piotra Wawrzyniaka, Edwarda Abramowskiego, ks. Wacława Bliźnińskiego, Marii Orsetti, Stefana Żeromskiego, Stanisława Wojciechowskiego, Teodora Toeplitza, Franciszka Stefczyka, Romualda Mielczarskiego, Marii Dąbrowskiej, Jana Wolskiego, Stanisława Thugutta. Jak wskazali autorzy rekomendacji dla rozwoju polskiego modelu, ekonomia społeczna jest ideą, która choć rozmaicie rozumiana, budzi wielkie, czasem znacząco różne, oczekiwania. Jedni widzą w niej ideę naprawy świata, inni mechanizm reformy polityki społecznej, czy też skuteczny sposób na budowanie spójności społecznej, jeszcze inni postrzegają ją jako metodę rozwiązania problemów konkretnych osób czy grup społecznych⁸.

Współcześnie, ekonomia społeczna jako dynamiczna sfera gospodarowania, mieszcząca się w głównym nurcie polityk publicznych, jest i będzie przedmiotem dyskusji na poziomie teoretycznym oraz podlegać będzie procesowi praktycznej weryfikacji modelowych rozwiązań, także tych proponowanych w KPRES.

Nie ulega wątpliwości, że ekonomia społeczna może stanowić jeden z istotnych elementów Europejskiego Modelu Społecznego oraz polskiej polityki społecznej. Nie rozwiąże ona oczywiście wszystkich problemów społecznych i gospodarczych, ale może znaleźć ważne miejsce w nowej polityce integracji społecznej, czyli procesie, w ramach którego jednostki, środowiska i społeczności zagrożone ubóstwem i wykluczeniem otrzymują szansę, możliwości i zasoby niezbędne do pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturowym oraz osiągnięcia poziomu i jakości życia na godziwym poziomie.

⁷ Jacques Defourny, Patrick Develtere, *Ekonomia społeczna. Światowy trzeci sektor*, [w:] Trzeci sektor dla zaawansowanych. *Współczesne teorie trzeciego sektora – wybór tekstów*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2006.

⁸ Piotr Frączak, Jan Jakub Wygański [red.], *Polski model ekonomii społecznej – rekomendacje dla rozwoju*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

Należy jednak pamiętać, że działania podmiotów sektora ekonomii społecznej mają znacznie szerszy kontekst:

**Korzyści
z ekonomii
społecznej**

- wkomponowują się w ideę **budowania demokracji uczestniczącej i budowę kapitału społecznego** poprzez nową wizję ładu społecznego oraz integrację społeczności lokalnych. Rola ekonomii społecznej może być tu analizowana na dwóch poziomach. Po pierwsze, na poziomie indywidualnym, gdy pracownicy przedsiębiorstw społecznych, dzięki zatrudnieniu, poszerzają swoje kompetencje społeczne, rozbudowują kontakty, wchodzą w nowe interakcje, przez co budują kapitał społeczny swój i przedsiębiorstwa, w którym pracują. Trzeba pamiętać, że według badań CBOS z lutego 2012 r., ponad połowa ankietowanych (55%) twierdziła, że nie zna nikogo, z kim mogłaby wspólnie prowadzić działalność gospodarczą. Jednocześnie gotowość podjęcia takiej współpracy deklarowało dwie piąte respondentów (40%)⁹. Po drugie, na poziomie społecznym – działalność przedsiębiorstwa społecznego może zacieśniać powiązania pomiędzy lokalnymi strukturami, przyczyniać się do budowy społeczeństwa obywatelskiego, zwiększać zaufanie obywateli do instytucji publicznych;
- mogą stanowić element **polityki wzrostu zatrudnienia** poprzez wypełnianie przestrzeni lokalnej w sferze usług społecznych oraz umożliwianie zatrudnienia przedstawicielom grup szczególnie zagrożonych na rynku pracy. Dzięki powstawaniu nowych miejsc pracy, a także kreatywnemu podejściu podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych do kwestii aktywizacji i wspierania osób w trudnej sytuacji, powstają realne podstawy dla trwałej ich aktywizacji, usamodzielnienia oraz integracji społecznej i zawodowej. Zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym może z dotychczasowych biernych klientów instytucji pomocy społecznej uczynić partnerów aktywnie zabiegających o poprawę swojej sytuacji życiowej. Można tu wyróżnić dwa kluczowe typy podmiotów i przedsiębiorstw społecznych – o profilu integracyjnym oraz o profilu usługowym w obszarze użyteczności publicznej;
- stanowią istotny instrument procesu **integracji społecznej**; efekty zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej, dzięki aktywizacji zawodowej mają wydatny wpływ na poprawę jakości życia pracowników, wzrost ich podmiotowości, dają szansę na zaspokajanie potrzeb wyższego rzędu. W kontekście integracji społecznej, efekt zatrudnienia tworzy podstawy dla lepszego wykorzystania lokalnych zasobów, wzmocnienia konkurencyjności miejscowej gospodarki i budowania spójności w lokalnym ładzie społecznym. Konsekwencją funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, w wymiarze zatrudnieniowym oraz integracyjnym może być praktyka **dostarczania usług użyteczności publicznej**, zaspakajających ważne potrzeby, których członkowie społeczności lokalnych nie są w stanie zaspokoić samodzielnie;
- stanowią również instrument **rozwoju społeczności lokalnej**, dostarczając obywatelom niedrogie usługi użyteczności publicznej. Podmioty ekonomii społecznej mogą sprzyjać mobilizacji lokalnych zasobów, poprawie konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez rozwój sieci powiązań i współpracy, obniżeniu kosztów działalności, dostawę dóbr i usług dla lokalnych przedsiębiorców, a także społeczności lokalnej. Analiza podstawowych funkcji podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych prowadzi do kilku ważnych wniosków: podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne, osadzone w sieci lokalnych partnerstw i porozumień, mogą stać się skutecznym instrumentem inicjującym i wspierającym rozwój lokalny, racjonalnie wykorzystującym dostępne zasoby na poziomie lokalnym; podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne o stabilnej sytuacji finansowej mogą stwarzać realną szansę na wejście na rynek pracy i poprawę poziomu i jakości życia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a dzięki dostarczaniu użytecznych społecznie dóbr i usług, mogą wpływać na jakość życia społeczności lokalnej, podnosząc jednocześnie poziom kapitału społecznego.

Działania w ramach skoordynowanej polityki publicznej, realizowanej w odniesieniu do programowania strategicznego, wymagają nowego otwarcia – poprzez zdefiniowanie kluczowych pojęć, jasne umiejscowienie kontekstu działań w Europejskim Modelu Społecznym, wyciągnięcie wniosków ze stanu obecnego i precyzyjne określenie celów, rezultatów i kierunków interwencji publicznej. Wyrazem tego jest Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej.

⁹ CBOS, *Gotowość Polaków do współpracy w latach 2002–2012*, Komunikat BS/19/2012.

Kontekst Strategii Europa 2020

Nie ulega wątpliwości, że problematyka ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w perspektywie programowej do 2020 r. nabrała zupełnie nowej dynamiki, stwarzając solidne podstawy dla wykorzystania szans rozwojowych.

**Europa 2020:
Impuls
rozwojowy**

W ramach nowej **Strategii Europa 2020**¹⁰ z marca 2010 r. jako podstawowe priorytety wskazano rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Cel ten będzie realizowany za pomocą dwóch inicjatyw przewodnich: programu na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia oraz europejskiego programu walki z ubóstwem.

W Komunikacie Komisji Europejskiej *Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej*¹¹ z grudnia 2010 r. wskazano, że platforma stanowi wkład UE w rozwiązanie tych problemów w ramach Strategii Europa 2020. Komisja określiła następujące obszary działania:

- realizacja działań mobilizujących wszystkie dziedziny polityki;
- intensywniejsze i skuteczniejsze wykorzystanie funduszy UE celem wsparcia włączenia społecznego;
- promocja innowacyjności społecznej opartej na dowodach;
- partnerska współpraca oraz wykorzystanie potencjału gospodarki społecznej;
- zwiększona koordynacja polityczna wśród państw członkowskich.

W zakresie wykorzystania potencjału gospodarki społecznej określono, iż Komisja będzie wspierać rozwój gospodarki społecznej jako narzędzia aktywnego włączania, proponując w tym celu środki służące poprawie jakości struktur prawnych w zakresie fundacji, towarzystw wzajemnych i spółdzielni prowadzących działalność obejmującą kontekst unijny, przedstawiając w 2011 r. wniosek w sprawie *Inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości społecznej* oraz ułatwiając dostęp do odpowiednich unijnych programów finansowania.

Podobna zapowiedź znalazła się w Komunikacie Komisji Europejskiej *W kierunku Aktu o jednolitym rynku. W stronę społecznej gospodarki rynkowej o wysokiej konkurencyjności. 50 propozycji na rzecz wspólnej poprawy rynku pracy, przedsiębiorczości i wymiany*¹² z października 2010 r., w którym wśród nowych środków na rzecz społecznej gospodarki rynkowej w propozycji nr 36 zapowiedziano, iż w 2011 r. Komisja przedstawi propozycję inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości społecznej.

Z kolei w październiku 2011 r. Komisja Europejska przedstawiła komunikat *Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej*¹³, w którym przedstawiono krótkoterminowy plan działania w celu wsparcia rozwoju przedsiębiorstw społecznych, kluczowych podmiotów gospodarki społecznej i innowacji społecznej, oraz poddano pod dyskusję kierunki analizy w perspektywie średnio- i długoterminowej. W planie działania wskazano na potrzebę:

- *poprawy dostępu do finansowania* poprzez ułatwienie dostępu do finansowania prywatnego, uruchomienie funduszy europejskich;
- *lepszego eksponowania przedsiębiorczości społecznej* poprzez tworzenie narzędzi do lepszego poznania sektora i lepszego eksponowania przedsiębiorczości społecznej, wzmocnienie potencjału zarządczego, profesjonalizację i tworzenie sieci przedsiębiorstw społecznych;

¹⁰ Komunikat Komisji *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM(2010) 2020, wersja ostateczna z 3 marca 2010 r.

¹¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów *Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej*, KOM(2010) 758, wersja ostateczna z 16 grudnia 2010 r.

¹² Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *W kierunku Aktu o jednolitym rynku. W stronę społecznej gospodarki rynkowej o wysokiej konkurencyjności. 50 propozycji na rzecz wspólnej poprawy rynku pracy, przedsiębiorczości i wymiany*, KOM(2010) 608, wersja ostateczna z 27 października 2010 r.

¹³ Komunikat Komisji *Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej. Budowanie ekosystemu sprzyjającego przedsiębiorstwom społecznym w centrum społecznej gospodarki i społecznych innowacji*, KOM(2011) 682, wersja ostateczna z 25 października 2011 r.

- *poprawy otoczenia prawnego* poprzez stworzenie europejskich form prawnych dostosowanych do potrzeb europejskiej przedsiębiorczości społecznej, zamówienia publiczne, pomoc państwa.

Nowy poważny impuls dla rozwoju ekonomii społecznej pojawił się w 2012 r. W Oświadczeniu członków Rady Europejskiej ***Ku konsolidacji sprzyjającej wzrostowi i wzrostowi sprzyjającemu tworzeniu miejsc pracy***¹⁴ zapowiedziano, iż UE wesprze wysiłki na rzecz zwiększenia podaży pracy i zmniejszenia stopy bezrobocia osób młodych, m.in. dzięki wykorzystaniu EFS do wspierania przygotowywania programów przyuczania do zawodu i programów wsparcia skierowanych do młodych osób rozpoczynających działalność gospodarczą oraz przedsiębiorców społecznych.

Konsekwentnie, w Komunikacie Komisji Europejskiej ***W kierunku odnowy gospodarczej sprzyjającej zatrudnieniu***¹⁵ z 18 kwietnia 2012 r., w części odnoszącej się do tworzenia miejsc pracy, wskazano m.in. że podmioty ekonomii społecznej i **przedsiębiorstwa społeczne** są istotnymi czynnikami napędzającymi tworzenie miejsc pracy i innowacje społeczne sprzyjające włączeniu społecznemu. W części dotyczącej wykorzystania potencjału tworzenia miejsc pracy w kluczowych sektorach gospodarki wskazano miejsca pracy w ramach zielonej gospodarki, zatrudnienie w sektorze zdrowia i usług socjalnych.

W dniu 9 stycznia 2013 r. Komisja Europejska przedstawiła nowy komunikat pt. ***Plan działania na rzecz przedsiębiorczości do 2020 r. Pobudzanie ducha przedsiębiorczości w Europie***¹⁶, w którym wskazano, iż należy czynić starania, aby fakt bycia przedsiębiorcą stanowił dla Europejczyków atrakcyjną perspektywę. Dotyczy to również przedsiębiorców społecznych, których potencjał często jest niedoceniany. Stwierdzono wyraźnie, iż *tworzą oni zrównoważone miejsca pracy i przez cały czas wykazywali się większą odpornością na kryzys niż gospodarka w sensie ogólnym*. Przedsiębiorcy społeczni są innowatorami, stanowią czynnik napędzający włączenie społeczne i przyczyniają się do osiągnięcia celów Strategii Europa 2020. Zgodnie z tym dokumentem, państwa członkowskie zostaną poproszone m.in. o uwzględnianie w większym stopniu różnorodności modeli biznesowych i statusów prawnych w swoich krajowych lub lokalnych systemach wsparcia dla przedsiębiorstw i opracowanie programów kształcenia i szkolenia w zakresie przedsiębiorczości społecznej.

Ponadto w przyjętym 20 lutego 2013 r. Komunikacie Komisji ***Inwestycje społeczne na rzecz wzrostu i spójności, w tym wdrażanie Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014–2020***¹⁷ z 20 lutego 2013 r. wskazano, iż środki przeznaczone na politykę społeczną nie pochodzą jedynie z sektora publicznego. Usługi społeczne na szeroką skalę świadczą również organizacje nienastawione na zysk. Usługi te obejmują schroniska dla bezdomnych, pomoc dla osób starszych i osób niepełnosprawnych oraz ośrodki udzielające porad w zakresie świadczeń socjalnych. Działania podejmowane przez sektor publiczny może uzupełniać działalność przedsiębiorstw społecznych, które mogą stać się pionierami na nowych rynkach. Dlatego też Komisja wezwała państwa członkowskie m.in. do *wspierania przedsiębiorców społecznych poprzez tworzenie zachęt dla przedsiębiorstw rozpoczynających działalność oraz dla ich dalszego rozwoju poprzez poszerzanie ich wiedzy i kontaktów oraz zapewnianie im sprzyjającego otoczenia regulacyjnego, zgodnie z Inicjatywą na rzecz przedsiębiorczości społecznej oraz Planem działania na rzecz przedsiębiorczości do 2020 r.*

Wszystkie te elementy wskazują na wyraźny sygnał ze strony UE, co do potrzeby systemowego wsparcia dla wzmocnienia i rozwoju ekonomii społecznej jako instrumentu na rzecz integracji społecznej oraz usług użyteczności publicznej.

Kontekst krajowego programowania strategicznego

Zgodnie z zapisami Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej ekonomia społeczna w roku 2020 stanowić będzie ważny element polityk publicznych, przyczyniający się do wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego. Jest to cel nadrzędny polityki wspierania rozwoju ekonomii

Priorytet
w polskim
myśleniu
strategicznym

¹⁴ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/PL/ec/127601.pdf.

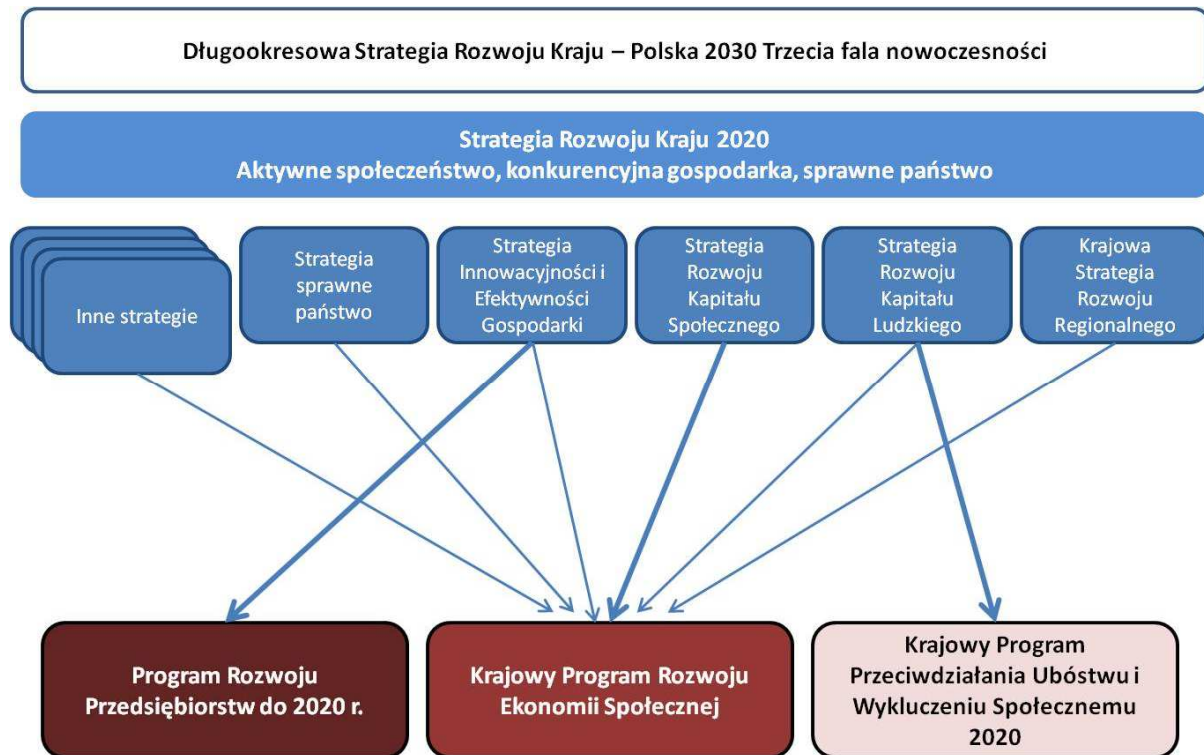
¹⁵ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *W kierunku odnowy gospodarczej sprzyjającej zatrudnieniu*, KOM(2012) 173, wersja ostateczna z 18 kwietnia 2012 r.

¹⁶ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Plan działania na rzecz przedsiębiorczości do 2020 r. Pobudzanie ducha przedsiębiorczości w Europie*, KOM(2012) 795 z 9 stycznia 2013 r.

¹⁷ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Inwestycje społeczne na rzecz wzrostu i spójności, w tym wdrażanie Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014–2020*, KOM(2013) 83, wersja ostateczna z 20 lutego 2013 r.

społecznej. Oznacza to, że rozwój ekonomii społecznej służy realizacji kluczowych celów rozwojowych kraju, sformułowanych w innych dokumentach strategicznych.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej powstaje w konkretnym kontekście strategicznym. Podstawowym punktem odniesienia dla dokumentu jest Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Strategia Rozwoju Kraju 2020 oraz dziewięć zintegrowanych strategii horyzontalnych.

W **Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju** w filarze *Innowacyjność*, w ramach priorytetu *Kapitał Ludzki*, wskazano jako cel strategiczny osiągnięcie dobrobytu poprzez pracę dzięki wsparciu aktywności edukacyjnej i zawodowej oraz powszechny dostęp do usług publicznych na każdym etapie życia.

W celu *Poprawa spójności społecznej* zawarto cel operacyjny 3.1.: *Wprowadzenie zmian w systemie świadczeń*, mając na uwadze to, aby wsparcie trafiło do grup realnie ich potrzebujących, oraz rozbudowę systemu wsparcia opartego na usługach społecznych, w tym ekonomii społecznej. Rozwój ekonomii społecznej wpisuje się również w **Strategię Rozwoju Kraju 2020**¹⁸. Szczególne znaczenie ma Obszar strategiczny III *Spójność społeczna i terytorialna*. Ekonomia społeczna obecna jest tu we wszystkich celach.

W **Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego**¹⁹ w ramach celu 2., *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu*, w tym ograniczanie zjawiska ubóstwa, w szczególności wśród dzieci i osób starszych, realizacja programów integracji społecznej, rozwój działań ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw ekonomii społecznej, które spełniają funkcje w zakresie integracji społecznej, poprawy bądź uzupełniania usług publicznych oraz rozwoju wspólnot lokalnych.

¹⁸ uchwała nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020 (M.P. poz. 882).

¹⁹ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2010 r.

Institutionalną podstawą tworzenia Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej jest, umieszczony w **Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego**²⁰, zapis działania *Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym różnorodnych form samopomocy* (w Priorytecie *Wzmocnienie integracji i solidarności społecznej* dla Celu 2. *Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne*). W ramach tego zapisu wskazano, iż ekonomia społeczna jest innowacyjnym instrumentem wpływającym na zwiększenie integracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych społecznie oraz wzmacnianie kapitału społecznego. Podmioty ekonomii społecznej realizują nie tylko potrzebę zatrudniania osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji życiowej. Mogą także uzupełniać dostarczanie towarów i usług przez rynek i państwo oraz rozwiązywać zróżnicowane problemy społeczne w wielu obszarach życia publicznego.

Strategia
Rozwoju
Kapitału
Społecznego

W ramach wspomnianej strategii za najważniejsze dla rozwoju ekonomii społecznej uznano:

- włączenie jednostek samorządu terytorialnego szczebla wojewódzkiego jako kluczowego podmiotu w **programowaniu i realizacji wsparcia i rozwoju przedsiębiorczości społecznej na terenie województw**, wspierających rozwój na poziomie regionalnym i lokalnym, oraz wdrożenie systemowych rozwiązań, umożliwiających funkcjonowanie na zasadach partnerstwa publiczno-społecznego akredytowanych instytucji, wspierających infrastrukturalnie przedsiębiorczość społeczną (Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej) w zakresie usług, szkoleń i doradztwa;
- przyjęcie **Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)**, który umiejscawia ekonomię społeczną w kontekście zintegrowanych strategii i nakreśla jej wizję, w której przedsiębiorstwa społeczne będą trwałym i dostrzegalnym podmiotem życia społeczno-gospodarczego w wymiarze lokalnym i regionalnym;
- przyjęcie **ustawy o przedsiębiorczości społecznej**, która stworzy możliwość starania się o status przedsiębiorcy społecznego, co będzie potwierdzeniem, że dany podmiot, prowadząc działalność gospodarczą, realizuje konkretne cele społeczne;
- przygotowanie i wdrożenie **działań edukacyjnych dotyczących przedsiębiorczości społecznej**, w tym skierowanych do dzieci i młodzieży w zakresie przygotowania do przedsiębiorczości oraz wspierania spółdzielni uczniowskich;
- przygotowanie i wdrożenie zwrotnych mechanizmów finansowania (pożyczek, kredytów i poręczeń) dla przedsiębiorstw społecznych;
- wypracowanie i wdrożenie skutecznych instrumentów pomiaru **społecznej wartości dodanej**, generowanej przez przedsiębiorstwa społeczne, a także inne przedsięwzięcia gospodarcze, służące realizacji celów społecznych, co jest niezbędne do racjonalnego i efektywnego dzielenia środków publicznych dla sfery przedsiębiorczości społecznej;
- stałe poszukiwanie **innowacyjnych rozwiązań i mechanizmów** przeciwdziałania społecznemu i zawodowemu wykluczeniu. Służyć temu będzie wsparcie dla projektów testujących nowe rozwiązania i upowszechnianie tych, które okażą się skuteczne i użyteczne.

Zapowiedziano, iż dla całości przedsięwzięć w ramach Celu 2. wykorzystane zostaną doświadczenia MPiPS w wspieraniu działań w ramach PO KL i PO FIO, a w kolejnej perspektywie finansowej, po 2013 r., przedłużone zostanie funkcjonowanie Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, będącego merytoryczną i finansową formułą budowy społeczeństwa obywatelskiego jako integralnego elementu kapitału społecznego.

Dokumentem, który w istotny sposób wspiera realizację strategii w kontekście udziału w strukturach europejskich, jest **Krajowy Program Reform na rzecz realizacji Strategii Europa 2020. Aktualizacja 2014/2015 (KPR 2013/2014)**²¹. Zapowiada on przyjęcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, kontynuację pilotażowego funduszu pożyczkowego oraz działania zmierzające do wdrożenia koncepcji i wdrożenia systemu akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej.

²⁰ uchwała nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020” (M.P. poz. 378).

²¹ Krajowy Program Reform na rzecz realizacji Strategii Europa 2020. Aktualizacja 2014/2015 (KPR 2014/2015). Przyjęty przez Radę Ministrów dnia 22 kwietnia 2014 r.

Definicja ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społecznego

W wyniku prac Zespołu i dyskusji w środowisku organizacji obywatelskich wypracowano polską definicję obszaru ekonomii społecznej.

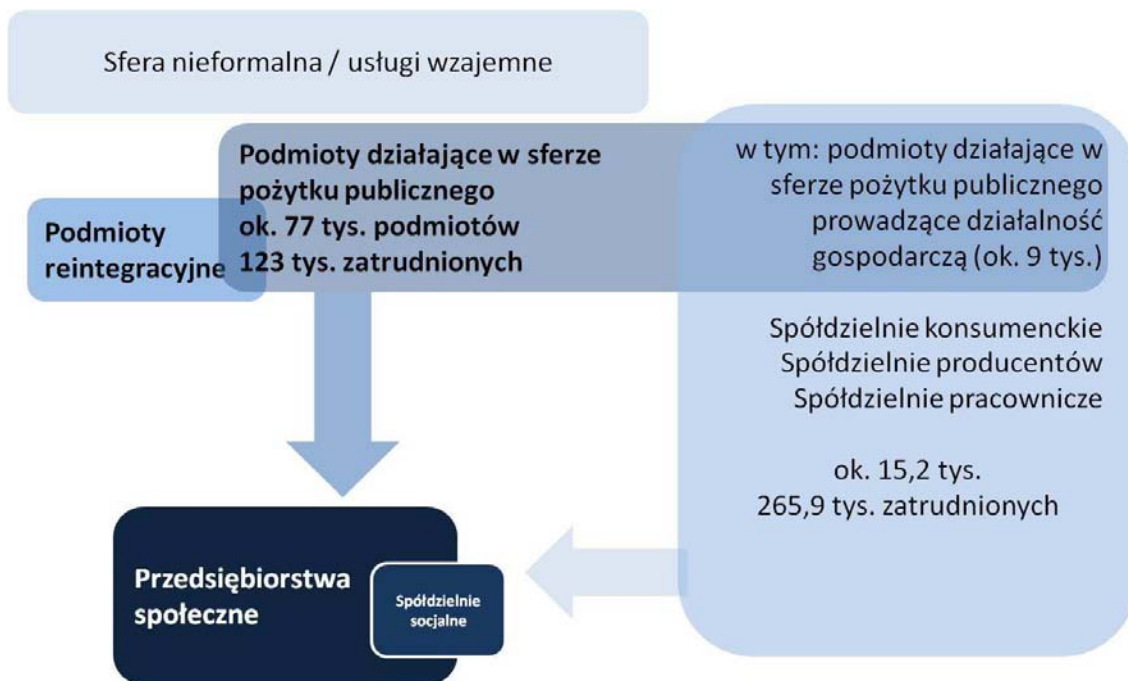
Ekonomia społeczna to sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu²².

Według tej definicji w sferze ekonomii społecznej działają podmioty ekonomii społecznej, należące do czterech głównych grup:

- **przedsiębiorstwa społeczne**, będące fundamentem ekonomii społecznej;
- **podmioty reintegracyjne**, służące reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluceniem społecznym, tj. Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zająciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej; formy te nie będą w żadnym przypadku przedsiębiorstwami społecznymi, ale mogą przygotowywać do prowadzenia lub pracy w przedsiębiorstwie społecznym lub być prowadzone jako usługa na rzecz społeczności lokalnej przez przedsiębiorstwa społeczne;
- **podmioty działające w sferze pożytku publicznego**, które prowadzą działalność ekonomiczną i zatrudniają pracowników, choć ich aktywność nie jest oparta na ryzyku ekonomicznym. Są to organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego; podmioty te mogą stać się przedsiębiorstwami społecznymi, o ile podejmą działalność gospodarczą w pewnym zakresie, podejmując również zobowiązania statutowe odnośnie do dystrybucji zysku;
- **podmioty sfery gospodarczej**, które tworzone były jednak w związku z realizacją celu społecznego bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Są to podmioty, które nie posiadają wszystkich cech przedsiębiorstwa społecznego. Grupę tę można podzielić na cztery podgrupy:
 - organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych; Zakłady Aktywności Zawodowej²³;
 - spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie;
 - pozostałe spółdzielnie o charakterze konsumenckim i wzajemnościowym.

²² Pojęcie *social services of general interest*, używane w nomenklaturze europejskiej, tłumaczone jest jako *usługi społeczne interesu ogólnego* lub *usługi społeczne użyteczności publicznej*. W Programie używamy pojęcia *usługi społeczne użyteczności publicznej* jako znacznie bardziej odpowiadającego polskim normom prawnym,

²³ Umieszczenie Zakładów Aktywności Zawodowej w dwóch kategoriach (podmioty reintegracyjne i sfera gospodarcza) wynika z ich hybrydowego charakteru, uznanego Decyzją KE K(2007)3050 z dnia 27 czerwca 2007 r. i mającego umocowanie zarówno w polskim [(art. 29 oraz art. 68c ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.); ustawa z dnia 29 października 2010 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 226, poz. 1475, z późn. zm.); art. 38 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2010 r. Nr 51, poz. 307, z późn. zm.); rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zakładów aktywności zawodowej (Dz. U. poz. 850)], jak i europejskim prawodawstwie (np. *Declaration on the rights of disabled persons*, pkt 7.).

Rys. 1. Podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne.

Osobną, piątą grupą w obszarze ekonomii społecznej, są pojawiające się coraz częściej **inicjatywy o charakterze nieformalnym**. Należą do nich m.in. rodzący się ruch kooperatyw spożywców, które funkcjonują w Białymstoku (dwie), Gdańsku, Krakowie (dwie), Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Warszawie (dwie) oraz Wrocławiu, inne przedsięwzięcia działające w sferze wzajemnościowej, „ekonomii współdzielonej” oraz różnorakie ruchy miejskie, lokatorskie i sąsiedzkie. Podobnie ma się sytuacja z ruchem spółdzielni uczniowskich, których w 2011 r. w całym kraju było ok. 5 tys. Mimo że formalnie nie są organizacjami, mogą one stanowić, a często już stanowią, istotną bazę rozwoju ekonomii społecznej.

Przedsiębiorstwo społeczne posiada cechy wspólne dla podmiotów z pozostałych grup, ale charakteryzuje się tym, że:

- jest to podmiot prowadzący działalność gospodarczą, wyodrębniony pod względem organizacyjnym i rachunkowym;
- celem działalności gospodarczej jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym przypadku wymagane jest zatrudnienie co najmniej 50% osób pochodzących z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym lub 30% niepełnosprawnych o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności) lub świadczenie usług społecznych użyteczności publicznej, przy jednoczesnej realizacji celów prozatrudnieniowych (zatrudnienie min. 20% osób z określonych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym);
- nie rozdziela zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznaczają go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną (w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym) lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo;
- jest zarządzany na zasadach demokratycznych lub co najmniej konsultacyjno-doradczych z udziałem pracowników i innych interesariuszy, zaś wynagrodzenia kadry zarządzającej są ograniczone limitami.

Definicja przedsiębiorstwa społecznego

Status przedsiębiorstwa społecznego uzyskiwany będzie na podstawie przepisów o przedsiębiorstwie społecznym poprzez uzyskanie odpowiedniego wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Stan rozwoju ekonomii społecznej

Najistotniejszymi grupami podmiotów ekonomii społecznej są organizacje obywatelskie prowadzące działalność w sferze pożytku publicznego oraz spółdzielnie.

Sektor obywatelski

Według rejestru REGON na dzień 31 grudnia 2011 r. sektor ten obejmuje 89 888 stowarzyszeń i 12 763 fundacje, 14 271 jednostek organizacyjnych Kościoła Katolickiego, 1508 jednostek innych kościołów i związków wyznaniowych, 3784 organizacje społeczne oddzielnie niewymienione. 19 175 związków zawodowych, 5801 organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego, 244 partie polityczne oraz 371 organizacji pracodawców. Łącznie stanowiło to 147 805 zarejestrowanych podmiotów²⁴.

Sektor
obywatelski w
Polsce

Badania Głównego Urzędu Statystycznego SOF-1 i SOF-4 z 2011 r. wskazują, że w 2010 r. działało 80,4 tys. organizacji, wśród których 67,9 tys. stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, 7,1 tys. – fundacje, 3,6 tys. organizacji samorządu gospodarczego, a 1,8 tys. – społeczne podmioty wyznaniowe. Baza członkowska organizacji obywatelskich obejmuje ok. 9 milionów osób. Co dziesiąta z objętych badaniem organizacji trzeciego sektora posiadała status organizacji pożytku publicznego (OPP) – było ich 7,3 tys. Spośród 67,9 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji, 32,2 tys. to typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne, 18,4 tys. to stowarzyszenia kultury fizycznej, związki sportowe, 14,8 tys. to ochotnicze straże pożarne, zaś 2,5 tys. to koła łowieckie²⁵. W latach 2005–2010 liczba działających stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji zwiększyła się o 22%, przychody wzrosły aż o 108%, natomiast baza członkowska skurczyła się o 18%.

W latach 2005–2010 liczba działających organizacji trzeciego sektora zwiększyła się o 19%, przychody wzrosły aż o 186%, natomiast baza członkowska skurczyła się o 20%.

Badania – zarówno organizacji rejestrowych, jak i ankietowanych przez GUS organizacji aktywnych – pokazują duże zróżnicowanie terytorialne funkcjonowania organizacji obywatelskich. Wyraźna jest tu dominacja województwa mazowieckiego i samej Warszawy. Według GUS 15,5% organizacji pochodzi z tego regionu, zaś z samej Warszawy 8,1% łącznej liczby organizacji (34,6% wszystkich fundacji). Wysoki udział mają również województwa wielkopolskie (10%) i małopolskie (9,1%).

W Polsce średnio na 10 tys. osób przypadało 20,9 podmiotu trzeciego sektora. O ile największą dostępnością organizacji, podobnie jak ich najwyższym udziałem, charakteryzowały się regiony: centralny i wschodni, w których na 10 tys. mieszkańców działało ponad 22,5 podmiotu, o tyle już w regionie południowym (zajmującym trzecią lokatę w Polsce pod względem liczby organizacji) na 10 tys. osób przypadało najmniej, bo 18 organizacji. W województwach: lubelskim, mazowieckim, podkarpackim i wielkopolskim liczba organizacji na 10 tys. osób była najwyższa – wynosiła od 23,3 do 23,7 podmiotu, natomiast najniższa wystąpiła w województwie śląskim – 15,1 jednostki.

Na koniec 2010 r. w organizacjach trzeciego sektora na podstawie stosunku pracy zatrudniano łącznie 132,5 tys. osób, a dla 111,8 tys. pracowników organizacje te stanowiły główne miejsce pracy. W 2008 r. liczba zatrudnionych wyniosła 70,8 tys. (w tym głównym miejscem pracy były organizacje dla 60,2 tys. osób, co wskazuje na wysoką dynamikę wzrostu w ostatnich dwóch latach).

²⁴ Dane za: *Sprawozdanie z funkcjonowania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie za lata 2010 i 2011*, MPiPS, Warszawa 2012, s. 9-12; http://www.pozytek.gov.pl/files/pozytek/sprawozdanie_z_ustawy/sprawozdanie_06_09_2012.pdf. Dla porównania, według Krajowego Rejestru Sądowego na dzień 31 grudnia 2011 r. w rejestrze stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej w ramach KRS wpisane było 62 795 stowarzyszeń, 12 783 fundacje, 520 organizacji rzemieślniczych, 4477 społeczno-zawodowych organizacji rolników, 12 związków zawodowych rolników indywidualnych, 128 jednostek samorządów zawodowych innych przedsiębiorców, 37 innych organizacji przedsiębiorców, 377 izb gospodarczych, 7712 związków zawodowych, 424 organizacje pracodawców, 6675 stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych, 90 innych organizacji społecznych lub zawodowych, 532 osoby prawne i inne jednostki organizacyjne będące organizacjami pożytku publicznego, co łącznie stanowiło 96 562 podmioty.

²⁵ *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe. Samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2010 r.*, GUS, Warszawa 2013; http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/GS_stow_fund_i_spol_podm_wyz_2010.pdf.

W 2010 r. 62% organizacji nie zatrudniało personelu płatnego, 22% z nich oferowało wyłącznie umowy cywilnoprawne, a jedynie 16% posiadało pracowników etatowych (i jednocześnie często zatrudniały także w oparciu o umowy cywilnoprawne).

Choć średnia liczba pracowników etatowych w organizacjach zatrudniających wyniosła 10 osób, to jednak połowa z tych organizacji zatrudniała nie więcej niż 3 osoby. Natomiast według badań Klon/Jawor, tylko co piąta organizacja (19%) zatrudnia pracowników etatowych (na cały etat lub jego część), natomiast kolejne 21% współpracuje z osobami, które nie mają wprawdzie podpisanych umów o pracę, jednak regularnie, co najmniej raz w miesiącu, pracują odpłatnie na rzecz organizacji. Praca takich osób czasem niewiele różni się od pracy etatowej. Bazując na deklaracjach dotyczących liczby godzin pracy, można szacować, że tylko około 6% organizacji korzysta z pracowników zatrudnionych na 5 i więcej etatów przeliczeniowych. Płatna praca stanowi więc jedynie wsparcie dla społecznego zaangażowania członków i wolontariuszy²⁶.

Poważnym aktorem na scenie ekonomii społecznej, który może potencjalnie tworzyć przedsiębiorstwa społeczne, są **organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą**. Na koniec 2010 r. zarejestrowaną działalność gospodarczą posiadało 7,24 tys. fundacji, stowarzyszeń oraz podobnych organizacji społecznych i społecznych jednostek Kościoła Katolickiego objętych badaniem GUS. Po przeprowadzonym badaniu okazało się, że jedynie połowa z tych organizacji (52%) prowadziła rzeczywiście działalność gospodarczą, podczas gdy pozostałe albo ją tymczasowo zawiesiły, albo zaprzęstały jej prowadzenia, nie składając wniosku o wykreślenie z rejestru, albo nawet nie rozpoczęły jej prowadzenia.

Niemniej, powyższe dane pokazują skalę zjawiska. Nie ma natomiast zbiorczych statystyk dotyczących **spótek non profit** działających jako przedsiębiorstwa społeczne; szacuje się, że funkcjonuje ich w Polsce ok. 20–30, choć brak jest oficjalnego wykazu tych podmiotów.

Sektor spółdzielczy

Spółdzielczość odgrywa ważną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju, ma istotny wpływ na warunki życia wielu Polaków. Spółdzielnie poprzez specyficzny system funkcjonowania dywersyfikują system gospodarczy, wzbogacają rynek oraz wspomagają jego zrównoważone funkcjonowanie. Spółdzielcza forma posiada również wiele zalet, które w określonych warunkach mogą stać się niezwykle pomocne dla państwa i społeczeństwa. Należą do nich m.in. zdolność do tworzenia stabilnych miejsc pracy, co potwierdzone zostało badaniami o charakterze europejskim, które objęły również Polskę²⁷. Wsparcie tego sektora jest szczególnie istotne ze względu na pozytywną rolę, jaką spółdzielnie odgrywają w zatrudnianiu grup mających trudności na otwartym rynku pracy. Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie zatrudnionych w spółdzielniach jest 3-krotnie wyższy niż w całej gospodarce narodowej (11,6% wobec 3,6%). Wśród osób zatrudnionych w spółdzielniach 59% stanowią kobiety (w porównaniu z udziałem kobiet zatrudnionych w gospodarce narodowej jest to o 14 punktów procentowych więcej). Spółdzielnie utrzymują w długoletnim zatrudnieniu osoby będące w wieku niemobilnym lub emerytalnym (53% do 36%), a także zatrudniają więcej osób o niższym poziomie wykształcenia (78% do 68,3%) (*Międzyresortowy raport o spółdzielczości polskiej*, 2010). Dane te są kluczowe w kontekście podwyższania wieku emerytalnego, jak również ze względu na fakt, iż w przypadku likwidacji spółdzielni na rynek pracy trafią osoby najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym.

Stan
spółdzielczości
w Polsce

Na polski sektor spółdzielczy składa się ponad 17 tys. spółdzielni zarejestrowanych w systemie REGON. Według obliczeń Krajowej Rady Spółdzielczej prawie 9 tys. stanowią czynne podmioty gospodarcze. Zrzeszają one ponad 8 milionów członków i dają pracę około 400 tys. pracowników, w tym 265,9 tys. w spółdzielniach zatrudniających 10 osób i więcej²⁸. Jest to niezwykle zróżnicowany sektor. Większość działających dziś spółdzielni powstała przed 1989 r. (62%). Według REGON w latach 2006–2012 liczba zarejestrowanych spółdzielni spadła z 18 200 do 17 153²⁹.

Istotną dla KPRES jest grupa spółdzielni, których **celem jest zatrudnienie**. Składa się z tradycyjnych spółdzielni pracy, spółdzielni inwalidów i niewidomych, spółdzielni rękodzieła ludowego „Cepelia” oraz spółdzielni

²⁶ „Życie codzienne organizacji pozarządowych w Polsce”, Klon/Jawor, Warszawa 2012, s. 26.

²⁷ Zob. Bruno Roelants Diana Dovgan, Hyungsik Eum and Elisa Terrasi, *The resilience of the cooperative model*, Brussels 2012.

²⁸ Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, GUS, Warszawa 2012, s. 228.

²⁹ Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2012 r., Warszawa 2013, s. 37.

socjalnych (o których mowa odrębnie). Według danych z 1 marca 2012 r.³⁰ czynnych spółdzielni pracy w Polsce było 648, spółdzielni inwalidów i niewidomych 224 a spółdzielni rękodzieła ludowego 9, co daje łączną liczbę 881 czynnych podmiotów gospodarczych. Największa część spółdzielni pracy zrzeszona jest w Związku Lustracyjnym Spółdzielni Pracy (ponad 200 podmiotów), natomiast drugim co do wielkości zrzeszeniem w tej branży jest Spółdzielczy Związek Rewizyjny „Wspólnota Pracy”, który zrzesza 84 spółdzielnie. W związku rewizyjnym „Cepelia” zrzeszonych jest 18 spółdzielni, Związek Rzemiosła Polskiego podaje, że w jego strukturach oraz strukturach izb rzemieślniczych działa 168 spółdzielni³¹. Spółdzielnie związane z funkcją prozatrudnieniową dają pracę ok. 60 tys. osób, w tym 45 tys. to członkowie spółdzielni³².

Ciekawą formą funkcjonującą w ramach sektora spółdzielczego są spółdzielnie uczniowskie. Statystyki Fundacji Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej mówią nawet o 5 tys. takich podmiotów, choć nadal brakuje precyzyjnych danych. Spółdzielnie uczniowskie, często funkcjonujące pod opieką banków spółdzielczych, spółdzielni pracy czy spółdzielni spożywców „Społem”, są praktyczną formą kształtowania postaw przedsiębiorczych wśród uczniów, i to postaw społecznie odpowiedzialnych.

Spółdzielnie socjalne

Najbardziej znanym nowym typem spółdzielni funkcjonujących w Polsce są spółdzielnie socjalne. Przedsiębiorstwa te działają na podstawie ustawy z 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, gdzie wskazano, iż ich głównym celem jest przywrócenie na rynek pracy, poprzez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, o niskiej zatrudnialności oraz umożliwienie osobom bezrobotnym aktywizacji zawodowej. Tym samym utworzono nowy typ podmiotu prawnego, którego głównym celem jest nie tylko prowadzenie działalności gospodarczej, ale również działalność na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji członków spółdzielni.

Według stanu na koniec 2012 r., zgodnie z informacjami Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych, w Krajowym Rejestrze Sądowym zarejestrowanych było 601 spółdzielni tego typu, pod koniec 2013 r. ponad 850, tymczasem na koniec I kwartału 2014 r. zarejestrowanych było już ponad 1 tys. spółdzielni socjalnych. Trudno jednak określić, ile z nich jest rzeczywiście aktywnych. Wyniki prowadzonych badań wskazują, że część spółdzielni zakończyła działalność, choć formalnie nie zostały one wyrejestrowane³³.

Według badań z 2010 r. 83% badanych spółdzielni socjalnych zakładanych było przez osoby bezrobotne, zaś w 38,4% z nich była przynajmniej jedna osoba niepełnosprawna. W 2010 r. wśród badanych spółdzielni zdecydowanie przeważały podmioty małe, liczące od 5 do 9 członków. Zaledwie 10% spółdzielni liczyło 10 i więcej członków. Ponad 1/3 badanych spółdzielni zatrudniała dodatkowych pracowników niebędących ich członkami.

Podmioty reintegracyjne

Według danych MPiPS w roku 2012 działały 92 **Centra Integracji Społecznej**, w tym 68 utworzonych przez organizacje obywatelskie. Według danych za 2012 r. odbiorcami działań centrów było około 5,4 tys. osób z grup dotkniętych wykluczeniem społecznym. Najczęściej uczestnikami zajęć z zakresu integracji społecznej i zawodowej były osoby długotrwale bezrobotne – stanowiły one 69% wszystkich podopiecznych CIS-ów. Około 10% beneficjentów korzystało ze wsparcia w związku z niepełnosprawnością³⁴. Ponadto w 2012 r. funkcjonowało 69 **Zakładów Aktywności Zawodowej**, w tym 43 utworzone przez organizacje obywatelskie, w których zatrudnienie znalazły 3.523 osoby, w tym 2.651 stanowiły osoby niepełnosprawne³⁵.

Podmioty
integracyjne
i nieformalne

W 2012 r. samorzady powiatowe dofinansowały, ze środków własnych i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, koszty uczestnictwa 24,3 tys. osób niepełnosprawnych w 672 **Warsztatach Terapii Zajęciowej**, w tym 125 warsztatach, których organizatorem była jednostka sektora finansów publicznych oraz 520 warsztatach funkcjonujących przy jednostkach spoza sektora finansów publicznych, a ponadto w 28

³⁰ *Materiały z V Kongresu Spółdzielczości*, Krajowa Rada Spółdzielcza, Warszawa 27 i 28 listopada 2012 r., s. 55.

³¹ Dane na podstawie <http://www.zrp.pl>.

³² Raport o spółdzielczości polskiej. Dokument przyjęty przez Zespół Międzyresortowy w dniu 19 stycznia 2010 r.

³³ Badania prowadzone w Wielkopolsce dowodzą, że taka sytuacja dotyczy ponad jednej trzeciej spółdzielni. Por. Joanna Kobielska, *Obraz spółdzielni socjalnych w świetle badań przeprowadzonych w ramach projektu „Wykluczenie społeczne: diagnoza i mechanizmy przeciwdziałania w województwie wielkopolskim”*, [w:] *Spółdzielnie socjalne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?*, Praca zbiorowa pod redakcją Jacka Tittenbruna, Poznań 2010, s. 84, <http://www.wykluczenie.spoldzielnie.org>.

³⁴ Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2012 r., GUS, Warszawa, 29 listopada 2013 r.

³⁵ Dane Biura Osób Niepełnosprawnych MPiPS na 31 grudnia 2012 r.

warsztatach działających przy Zakładach Pracy Chronionej³⁶. Co więcej, w 2010 r. funkcjonowało 286 **Klubów Integracji Społecznej**, z czego 223 prowadziły faktyczną działalność³⁷.

Istnieje też nierozpoznany **obszar działań o charakterze nieformalnym**, obejmujący inicjatywy nastawione na przetrwanie albo obniżenie własnych kosztów utrzymania, samopomoc lub pomoc innym ludziom znajdującym się w trudnej sytuacji ekonomicznej lub mającej wymiar ekonomiczny jak też wspólne gospodarowanie wspierające realizację celów danej grupy czy społeczności (realizacja projektów, nauka, wspólna działalność kulturalna). Inicjatywy te odwołują się do wartości ekonomii społecznej, a także wykorzystują pochodzące stamtąd metody i rozwiązania organizacyjne.

Finanse sektora ekonomii społecznej

Według GUS w 2011 r. udział sektora spółdzielczego w produkcji globalnej, czyli sumie produkcji globalnej produktów (wyrobów i usług) wszystkich sektorów własności, wyniósł 47,7 mld zł, co stanowiło 1,5% produkcji globalnej ogółem, zaś sektora instytucji niekomercyjnych³⁸ 24,6 mld zł, co stanowiło 0,8% produkcji globalnej ogółem. W 2011 r. sektor spółdzielczy³⁹ wypracował 13,2 mld zł (0,9% PKB), zaś sektor niekomercyjny 13,8 mld zł (również 0,9% PKB)⁴⁰.

Stan finansów
ekonomii
społecznej

Sektor spółdzielczy utrzymuje się w całości z działalności rynkowej, jednak poza sektorem finansowym (banki spółdzielcze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe) i mieszkaniowym nie posiada znaczącego udziału kapitałowego w gospodarce. Niestety, ostatnie kompleksowe badania sektora spółdzielczego pochodzą z lat 2006 i 2008⁴¹, dlatego też trudno dostarczyć informacji o sytuacji finansowej spółdzielni w 2011 r. i 2012 r., poza ogólną konstatacją o zmniejszaniu się udziału omawianego sektora w gospodarce⁴². **Podmioty obywatelskie** mogą finansować swoją aktywność jako działalność nieodpłatną lub odpłatną pożytku publicznego, lub w ramach działalności gospodarczej. Istotnym źródłem dochodów organizacji jest realizacja zadań publicznych zgodnie z ustawą o finansach publicznych. Łącznie od 2007 do 2012 r. organizacje sektora obywatelskiego zrealizowały zadania publiczne zlecane przez administrację publiczną na łączną kwotę 19,1 mld zł, z czego 8,4 mld zł przypadło na zadania zlecane w trybie otwartego konkursu ofert na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zaś 10,7 mld zł na zadania zlecane w innych trybach.

Według cytowanych badań GUS ok. 6,8 tys. (8%) organizacji obywatelskich deklaroowało prowadzenie działalności gospodarczej. Średnie roczne przychody z tego tytułu dla jednostek, które miały takie przychody, wyniosły 519 tys. zł, jednak społeczne podmioty wyznaniowe miały przeciętnie przychody trzykrotnie wyższe od średniej. Odsetek organizacji, które osiągały jakiegokolwiek przychody z odpłatnej działalności statutowej wyniósł w 2010 r. 22% ogółu organizacji, co stanowiło ok. 16,5 tys. podmiotów.

Wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej

Wzmocnienie i poszerzenie zakresu działań sektora ekonomii społecznej jest jednym z celów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013. W Programie w ramach Priorytetu VII *Promocja integracji społecznej* przewidziano, Cel szczegółowy 2, *Wzmocnienie i poszerzenie zakresu działań sektora ekonomii społecznej*. Oczekiwanymi efektami realizacji tego celu miały być:

Bilans
dedykowanego
wsparcia

³⁶ Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2010 roku na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, Druk sejmowy nr 46 z 8 grudnia 2011 r., s. 58.

³⁷ Raport o działalności Klubów Integracji Społecznej w Polsce (dane uzyskane na podstawie 139 ankiet z 13 województw), Departament Pomocy i Integracji Społecznej MPIPS, Warszawa, sierpień 2011.

³⁸ Sektor instytucji niekomercyjnych obejmuje według GUS: organizacje społeczne, partie polityczne, organizacje związków zawodowych, stowarzyszenia, fundacje oraz jednostki organizacji wyznaniowych; *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe. Samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2010 r.*, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/GS_stow_fund_i_spol_podm_wyz_2010.pdf.

³⁹ Bez spółdzielni do 9 członków.

⁴⁰ Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, GUS, Warszawa 2012, s. 682.

⁴¹ Iwona Krysiak, *Informacja o sektorze spółdzielczym w Polsce, ekonomia społeczna*, Warszawa 2006; Sławomir Nałęcz, Joanna Konieczna, *Sektor spółdzielczy – główny pracodawca gospodarki społecznej w Polsce* [w:] Sławomir Nałęcz [red.], *Gospodarka społeczna w Polsce*, ISP PAN, Warszawa 2008.

- zapewnienie funkcjonowania instytucji wspierających ekonomię społeczną (przynajmniej dwie w każdym województwie);
- 30% przychodów własnych jednostek ekonomii społecznej w ogólnej wartości ich przychodów.

Wskaźnikami produktowymi miały być natomiast:

- liczba instytucji wspierających ekonomię społeczną, które otrzymały wsparcie w ramach Priorytetu;
- liczba inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej wspartych z EFS;
 - liczba osób, które otrzymały wsparcie w ramach instytucji ekonomii społecznej⁴³.

W przyjętym 13 marca 2008 r. *Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki*, w ramach Priorytetu VII pojawiło się Działanie 7.2. *Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej*, w którym Poddziałanie 7.2.2. odnosiło się wprost do wsparcia ekonomii społecznej. Jego celem było wyłanianie w konkursach instytucji otoczenia sektora ekonomii społecznej, oferujących usługi na rzecz podmiotów ekonomii społecznej. Na ten cel przeznaczono kwotę 172 399 750 euro, co według przelicznika z 28 listopada 2013 r. stanowiło równowartość 723 079 031 zł⁴⁴. Według stanu na koniec 2013 r. podpisano 463 umowy o dofinansowanie projektów na łączną kwotę 649 680 008 zł, w ramach których złożono wnioski o płatność na kwotę 402 964 823 zł⁴⁵.

Tab. 1. Monitoring wartości PO KL na koniec 2013 r.

Nazwa wskaźnika	Narastająco w ramach Priorytetu VII	Wartość docelowa	Stopień realizacji celu
Wskaźniki produktu			
Liczba podmiotów ekonomii społecznej, które otrzymały wsparcie z EFS za pośrednictwem instytucji wspierających ekonomię społeczną	10 786	6801	159%
Liczba osób, które otrzymały wsparcie w ramach instytucji ekonomii społecznej	144 456	33 216	435%
Liczba podmiotów ekonomii społecznej utworzonych dzięki wsparciu z EFS	343	300	114%
Wskaźniki rezultatu			
Liczba instytucji wspierających ekonomię społeczną, które otrzymały wsparcie w ramach Priorytetu, funkcjonujących co najmniej 2 lata po zakończeniu udziału w projekcie	32	44	73%

Źródło: MliR

Dodatkowo w ramach Priorytetu I PO KL realizowane są projekty systemowe, wspierające rozwój ekonomii społecznej, o łącznym budżecie wynoszącym ok. 60 mln zł. W sumie więc przeznaczono znaczne środki finansowe na wsparcie otoczenia ekonomii społecznej.

Według Instytucji Zarządzającej PO KL konkursowy tryb wyboru projektów, a przy tym niewystarczające wykorzystanie narzędzi w postaci kryteriów selekcji spowodowało, że:

- w większości regionów liczba powołanych instytucji wspierających ekonomię społeczną (tzw. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej) znacznie przewyższyła zakładane w PO KL wartości docelowe;
- w wielu przypadkach nie udaje się zapewnić kontynuacji działań przez poszczególne Ośrodki, gdyż nie uzyskują one dofinansowania z EFS na dalszą aktywność, co prowadzi do tego, że potencjał wypracowany przez te podmioty nie jest wykorzystywany;
- znaczna część Ośrodków zaprzestaje realizacji działań wspierających ekonomię społeczną wraz z zakończeniem dofinansowania ze środków EFS. Tymczasem zgodnie z logiką interwencji EFS beneficjenci powinni zapewnić trwałość projektów po zakończeniu ich finansowania ze środków unijnych. Często jednak OWES prowadzone są przez podmioty zaliczane do sektora ekonomii społecznej, np. przez organizacje

⁴³ Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Warszawa, 7 września 2007 r., s. 188.

⁴⁴ Po zmianach w 2011 r. jest to kwota 172.399.750 euro. Do przeliczenia zastosowano kurs EBC z dnia 28 listopada 2013 r., 1 EUR= 4,1942 PLN.

⁴⁵ Postęp w realizacji Programu Kapitał Ludzki wg stanu na 31 grudnia 2013 r. Informacja dostępna na stronie www.efs.gov.pl.

pozarządowe, które nie mają wystarczających zasobów do kontynuowania tego typu działań bez pomocy państwa⁴⁶.

W powyższej sferze wdrożono w 2011 r. działania naprawcze. Częściowo nastąpiły one z inicjatywy Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, częściowo zaś z inicjatywy Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej. Zespół w stanowisku z 20 lipca 2011 r. zwrócił się do MRR z wnioskiem o wprowadzanie określonych kryteriów konkursowych, zapewniających trwałość funkcjonowania Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej⁴⁷. Działania na rzecz trwałości funkcjonowania OWES zostały skorelowane z działaniami standaryzującymi Ośrodki, przewidzianymi w projekcie systemowym „Zintegrowany System Wsparcia Ekonomii Społecznej”. Warto jednak zwrócić uwagę, że pomimo licznych zarzutów Ośrodki wykonały olbrzymią pracę edukacyjno-doradczą, która powinna zostać uwzględniona w całościowej ocenie wsparcia.

Tab. 2. Realizacja Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w zakresie wsparcia ekonomii społecznej na koniec 2012 r.

Typy wsparcia	Ogółem	Sektor obywatelski		Sektor spółdzielczy		Sektor reintegracyjny			
		Organizacje pozarządowe	Kościoły, związki wyznaniowe	Spółdzielnie socjalne	Spółdzielnie inwalidów i niewidomych	ZAZ	KIS	CIS	WTZ
Liczba podmiotów (instytucji), które otrzymały wsparcie	11 613	8 083	14	360	8	38	27	40	128
- w tym podmiotów ekonomii społecznej	9 530	7 908	14	400	8	31	9	35	136
Liczba utworzonych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej	401	114	1	78	5	0	1	0	0
Liczba godzin doradztwa (indywidualnego, grupowego, coachingu)	96 487	35 391	20	8 965	6 352	457	20	22 5	292
Liczba uczestników doradztwa w Poddziałaniu 7.2.2.	24 239	7 609	4	1 337	75	0	4	14	17
Liczba przeprowadzonych szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej	6 049	1 407	2	345	1	5	5	3	19
Liczba uczestników szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej	27 479	10 086	8	1 048	27	18	24	27	68
Liczba udzielonych podmiotom ekonomii społecznej usług prawnych	10 129	6 226	4	340	763	5	2	42	41
Liczba udzielonych podmiotom ekonomii społecznej usług księgowych	9 808	6 396	19	737	1 201	7	4	61	1
Liczba udzielonych podmiotom ekonomii społecznej usług marketingowych	6 746	6 452	6	330	3	30	0	61	52
Liczba utworzonych spółdzielni socjalnych dzięki wsparciu OWES	169	7	0	98	0	0	0	0	0

Źródło: Dane Instytucji Pośredniczących PO KL zebrane od projektodawców. Dane pochodzą spoza systemu sprawozdawczości PO KL.

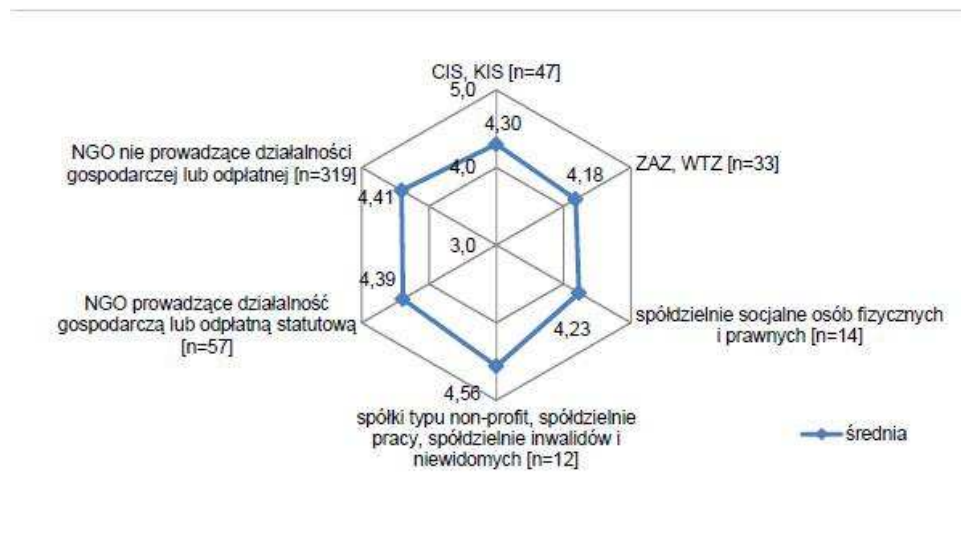
⁴⁶ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, *Sprawozdanie z realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki za II półrocze 2011 roku*, s. 82.

⁴⁷ Tekst stanowiska dostępny jest na stronie www.ekonomiaspoleczna.pl w zakładce Zespołu.

Według badania ewaluacyjnego, przeprowadzonego na zlecenie MRR w 2013 r.⁴⁸, zdaniem podmiotów ekonomii społecznej wsparcie otrzymane w ramach projektów PO KL było dobrze dopasowane do ich potrzeb. Zróżnicowanie w ocenie między poszczególnymi typami PES jest niewielkie: najwyższej oceny wsparcie spółdzielnie pracy, inwalidów oraz spółki typu *non profit*, najniższej zaś ZAZ, WTZ oraz spółdzielnie socjalne osób prawnych i fizycznych – przy czym były to nadal oceny pozytywne.

Odsetek PES, które zatrudniły nowe osoby w ciągu 12 miesięcy po skorzystaniu ze wsparcia, jest silnie zróżnicowany regionalnie. W sześciu województwach nie przekroczył 10%, w pięciu regionach wyniósł od 10% do 15%, a w kolejnych pięciu przekroczył 15%⁴⁹.

Rys. 2. Ocena dopasowania otrzymanego wsparcia z PO KL do potrzeb poszczególnych typów podmiotów (średnie oceny na skali: 1 – w ogóle nie odpowiadało, 5 – w pełni odpowiadało, n=482).

Źródło: Badanie ewaluacyjne pt. *Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej udzielonego ze środków EFS w ramach PO KL*, Coffey International Development dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013.

Zgodnie z rekomendacjami zawartymi w raporcie konieczne jest przyjęcie rozstrzygnięć dotyczących kształtu systemu wsparcia ekonomii społecznej. Dotyczy to szczególnie jasnego przypisania samorządowi województwa odpowiedzialności za tworzenie i funkcjonowanie systemu wsparcia. Konieczne jest również określenie zależności pomiędzy OWES a instytucjami rynku pracy i pomocy społecznej, tak aby możliwa była współpraca między nimi (zlecenie OWES usług przez PUP lub OPS).

Niezbędne jest także określenie zasad finansowania usług świadczonych przez OWES. Możliwe jest uwzględnienie częściowego samofinansowania OWES. Wymaga to jednak rozstrzygnięć o charakterze systemowym, stosowanych jednolicie w całym systemie wsparcia ekonomii społecznej. Należy rozważyć co najmniej dwie opcje:

- pobieranie opłat za usługi świadczone na rzecz funkcjonujących PES;
- lub wprowadzenie niewielkich składek (np. 3% dochodu) płaconych przez PES na Izbę (która ma powstać), z zastrzeżeniem przeznaczenia ich na funkcjonowanie systemu wsparcia.

Według raportu należy rozważyć uruchomienie na większą skalę instrumentów zwrotnych, adresowanych do funkcjonujących PES. Z opracowania wynika także, iż należałoby umożliwić udzielanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej w formie przedsiębiorstwa społecznego, z których obecnie mogą korzystać jedynie spółdzielnie socjalne, również innym typom podmiotów (organizacje pozarządowe, spółki non profit).

⁴⁸ Badanie ewaluacyjne pt. *Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej udzielonego ze środków EFS w ramach PO KL*, Coffey International Development dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 90.

Zgodnie z przedstawionymi rekomendacjami wskazane jest prowadzenie dalszych prac nad systemem akredytacji. Podstawowym celem akredytacji powinno być zapewnienie wysokiej jakości usług oraz stymulowanie procesów doskonalenia w systemie. W większym stopniu powinny być uwzględnione takie aspekty jakości oferowanych usług, jak sposoby diagnozowania potrzeb klientów, metody pracy z klientami czy sposoby monitorowania losów klientów. Uruchomienie mechanizmów zapewniania jakości funkcjonowania OWES powinno nastąpić możliwie szybko – tak, aby możliwe było ich wdrożenie przed uruchomieniem interwencji w ramach RPO.

Trwałe OWES – według raportu – powinny dysponować ofertą (częściowo odpłatną, częściowo darmową) dla działających PES mających problemy, chcących się rozwinąć lub potrzebujących specjalistycznych usług niedostępnych na rynku (np. księgowości PES, odmienna niż księgowość trzeciego sektora czy podmiotów czysto rynkowych). Jednym z zadań systemu wsparcia – zgodnie z raportem ewaluacyjnym – powinno być ułatwianie PES dostępu do rynku.

Może to się odbywać na kilka sposobów:

- wzrost jakości doradztwa biznesowego dla potencjalnych i działających PES (bliska współpraca przy tworzeniu biznesplanów);
- promocja rozwiązań i modeli biznesowych, które się sprawdziły – szczególne wsparcie dla ich replikacji i upowszechniania w całym kraju;
- zachęcanie samorządu do zwiększenia zamówień kierowanych do sektora ekonomii społecznej, szczególnie w obszarach, w których przedsiębiorstwa te mogą dostarczyć korzyści społecznych (usługi społeczne, edukacyjne, ochrona środowiska).

Wsparcie na tworzenie miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej

W okresie 2007–2012 realnie funkcjonowało wsparcie na tworzenie miejsc pracy w jednym typie przedsiębiorstwa społecznego – spółdzielniach socjalnych. Oczywiście tworzenie miejsc pracy było również możliwe w sektorze obywatelskim. Według badań GUS z 2010 r., dzięki uczestnictwu organizacji w projektach finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego utworzono 2,6 tys. miejsc pracy, zaś kolejne 2,5 tys. miejsc pracy utrzymano⁵⁰. Były to jednak środki projektowe, niezwiązane wprost z dedykowanym powstawaniem miejsc pracy o charakterze gospodarczym. W przypadku spółdzielni socjalnych mieliśmy do czynienia ze wsparciem zarówno ze źródeł krajowych, jak i z EFS.

**Bilans inwestycji
w miejsca pracy**

Wsparcie krajowe wynikało z przepisów ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z 2004 r. Osobom zainteresowanym podjęciem działalności w formie spółdzielni socjalnej przysługuje prawo ubiegania się o jednorazowe dofinansowanie ze środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej, w wysokości nieprzekraczającej 4-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia na każdego członka-założyciela spółdzielni socjalnej (według stanu na 1 marca 2013 r. – 14 761,20 zł) oraz 3-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia na każdego członka przystępującego do już istniejącej spółdzielni socjalnej (według stanu na 1 marca 2013 r. – 11 070,90 zł). W okresie 2007–2013 powiatowe urzędy pracy umożliwiły otrzymanie tego rodzaju wsparcia 733 bezrobotnym, przeznaczając na ten cel ok. 8 mln zł.

Tab. 3. Kwota wsparcia przyznanego spółdzielniom socjalnym ze środków Funduszu Pracy w latach 2005–2013.

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wysokość wsparcia w PLN	705 700,00	366 700,00	839 800,00	2 135 900,00	819 600,00	1 759 300,00	1 423 100,00
Liczba osób, którym przyznano wsparcie	97	50	77	189	75	140	105

Źródło: MPiPS.

⁵⁰ Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe. Samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2010 r., http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/GS_stow_fund_i_spol_podm_wyz_2010.pdf.

W 2008 r. pojawiła się prawna możliwość otrzymania przez osoby niepełnosprawne poszukujące pracy środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia (według stanu na 1 marca 2013 r. – do 55 354,50 zł), jeżeli nie otrzymały bezzwrotnych środków publicznych na ten cel. Według danych PFRON w okresie 2008–2013 takie wsparcie otrzymało 119 osób niepełnosprawnych.

Tab. 4. Środki na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej z PFRON w latach 2008–2013.

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba osób, którym przyznano wsparcie	19	3	16	17	44	20
Kwota wsparcia w PLN	498 699,00	106 000,00	465 905,00	435 704,00	1 077 130,00	548 644,00

Źródło: PFRON.

Podstawowymi deficytami związanymi z powyższymi ścieżkami wsparcia był poziom wiedzy pracowników powiatowych urzędów pracy, nie zawsze zorientowanych w nowych formach prawnych, oraz niedopasowane do potrzeb spółdzielni mechanizmy przyznawania środków, określone w przepisach prawnych (wniosek o dofinansowanie, przepływ środków, restrykcyjne formy zabezpieczenia wsparcia), a także i pragmatyka postępowania urzędów wynikająca ze wspomnianych regulacji.

Odrębną ścieżką było wsparcie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Od 2007 r. do 2010 r. możliwe było uzyskanie wsparcia w ramach Priorytetu VI, Działanie 6.2. *Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia*. Dzięki tej formie wsparcia według danych MRR powstało 69 spółdzielni socjalnych.

Po zmianach Szczegółowego Opisu Priorytetów w 2010 r. wprowadzono nowe typy operacji w Priorytecie VII *Promocja integracji społecznej* w Poddziałaniu 7.2.2. *Wsparcie ekonomii społecznej*. Według danych MRR wsparcie z EFS do końca 2012 r. otrzymało 507 osób na łączną kwotę 12,3 mln zł, co umożliwiło powstanie 131 spółdzielni socjalnych⁵¹.

Tab. 5. Dofinansowanie dla spółdzielni socjalnych z EFS w ramach Poddziałania 7.2.2. według stanu na 31 grudnia 2012 r.

Typ wsparcia	Liczba	Wysokość środków finansowych
Przyznane dofinansowanie dla spółdzielni socjalnej (na założenie, przystąpienie, zatrudnienie):	507	12 373 925
na założyciela w przypadku spółdzielni utworzonych przez osoby fizyczne	378	8 971 377
na osobę fizyczną przystępującą do spółdzielni socjalnej	55	1 021 916
na osobę zatrudnioną w spółdzielni socjalnej	99	1 666 656

Źródło: Dane Instytucji Pośredniczących PO KL zebrane od projektodawców.

W tej ścieżce dofinansowania problemy rodzi jej projektowy charakter, który wymaga powstania spółdzielni socjalnych w ściśle określonym czasie, bez względu na poziom przygotowania przyszłych spółdzielców. Powoduje to czasami tworzenie podmiotów gospodarczych złożonych z osób niedostatecznie przygotowanych w zakresie ekonomicznym lub w zakresie kooperacji i kompetencji społecznych. Przedstawiając bilans mechanizmu wsparcia, należy zauważyć, że wsparcie na utworzenie obejmowało ok. 330–340 podmiotów, co w obliczu stanu na koniec 2012 r. oznaczało, że ok. 50–55% spółdzielni socjalnych powstało dzięki wsparciu publicznemu.

⁵¹ Dane z systemu sprawozdawczości PO KL wg stanu na koniec 2012 r.

Wnioski z diagnozy

Przedstawiona diagnoza odnosząca się zarówno do kwestii politycznych, organizacyjnych, jak i finansowych wskazuje na:

- Rosnące znaczenie problematyki ekonomii społecznej na poziomie europejskim, co będzie miało bezpośrednie przełożenie na tworzenie nowych instrumentów prawnych i finansowych oddziałujących na prawodawstwo krajowe oraz możliwości wsparcia rozwoju ekonomii społecznej ze środków budżetu Unii Europejskiej. Może to stanowić duży impuls rozwojowy.
- Olbrzymi, niewykorzystany potencjał ekonomii społecznej, łączący w sobie elementy o charakterze prozatrudnieniowym, integracyjnym, stymulujący rozwój lokalny, dostarczający usług użyteczności publicznej i tworzący niezbędny kapitał społeczny. Sektor ma unikalne możliwości zatrudniania osób, których aktywizacja należy do najtrudniejszych, angażując równocześnie zasoby społeczne obejmujące ponad 10 milionów obywateli. Jednocześnie ekonomia społeczna tylko w niewielkim stopniu wpływa obecnie na gospodarkę, tworząc ok. 1,6% Produktu Krajowego Brutto i odpowiadając za ok. 2,7 do 3,0% zatrudnienia w gospodarce. Dlatego podstawowy impuls musi oddziaływać na istotne zwiększenie znaczenia ekonomicznego sektora.
- Rozproszenie, brak koordynacji i słabą jakość dotychczasowego wsparcia dla rozwoju sektora. Wsparcie miało również charakter „miękki”, jednak w zbyt małym stopniu było zakorzenione lokalnie, z minimalnym jak na możliwości wsparciem tworzenia nowych miejsc pracy i brakiem wsparcia rozwojowego dla istniejących przedsiębiorstw społecznych. Wymaga to rekonstrukcji całego otoczenia prawno-finansowego sektora i przesunięcia ciężaru działań ze wsparcia infrastrukturalnego na wsparcie bezpośrednie dla PES oraz wyposażenie ich w kompetencje dotyczące zarówno roli społecznej, jak i biznesowej.
- Konieczność przejawiania aktywności przez samych obywateli we wspólnotach samorządowych. Mamy do czynienia z malejącą aktywnością społeczną oraz utrzymującym się słabym otwarciem administracji samorządowej na kooperację z obywatelami w zakresie kreowania i realizowania usług publicznych oraz przekazywania podmiotom ekonomii społecznej zadań publicznych do realizacji. Widoczna jest zależność między dynamiką rozwoju ekonomii społecznej a poziomem świadomości w zakresie możliwości jej wykorzystania w politykach publicznych i życiu codziennym wspólnot samorządowych. Wymaga to stałej pracy zarówno wśród osób podejmujących decyzje, zarządzających procesami i instytucjami, jak i w środowisku dzieci i młodzieży.

Rozwój ekonomii społecznej powinien w związku z tym opierać się na trzech ściśle zintegrowanych impulsach rozwojowych:

- **Politycznym, zdeterminowanym** na rzecz tworzenia przyjaznego klimatu dla ekonomii społecznej. Impuls ten wynika z potrzeby otwarcia się administracji publicznej na sektor ekonomii społecznej, co oznacza konieczność zmian prawnych oraz postaw pracowników administracji w zakresie kultury organizacyjnej. Oznacza to również zmianę podejścia do partycypacji w zakresie kreowania i realizowania polityk publicznych z udziałem podmiotów ekonomii społecznej, które powinny mieć względne pierwszeństwo jako pracodawcy we wspólnotach samorządowych, działający nie dla zysku, mający zakorzenione struktury w lokalnym środowisku i działający w oparciu o społeczne zasoby, w tym wolontariuszy.
- **Społecznym**, budującym świadomość społeczną i tworzącym nowe formy relacji we wspólnocie samorządowej. Bez uruchomienia potencjału społecznego niemożliwe jest wdrożenie powszechnie uznanych i akceptowanych działań w ramach polityk publicznych. Partycypacja ma sens o tyle, o ile zaangażowane są właściwe, zainteresowane w partnerstwie strony. Działania publiczne mogą tworzyć przestrzeń prawną, organizacyjną i finansową, jednak należy włożyć wiele wysiłku, aby przekonać obywateli, iż bezpośrednie zaangażowanie ma sens i przynosi wymierne korzyści społeczne i ekonomiczne.
- **Przedsiębiorczym**, umożliwiającym znalezienie miejsca dla kompetencji i społecznie użytecznych funkcji ekonomii społecznej w sektorze szeroko rozumianej przedsiębiorczości. Dotychczasowym mankamentem ekonomii społecznej była zbyt słaba promocja autentycznej przedsiębiorczości, rozumianej jako szczególnie sposób produkcji dóbr i świadczenia usług, a w konsekwencji tworzenia miejsc pracy, przynoszący także wymierną społeczną wartość dodaną. Dlatego kwestia wzmocnienia problematyki przedsiębiorczości musi znaleźć swoje istotne miejsce w programowaniu nowego systemu wsparcia.

Rozdział II

Cele Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej opisuje planowane działania, jakie powinny być podjęte – przez władze publiczne, z wykorzystaniem środków publicznych – w celu wzmocnienia tego sektora. Nie jest ono celem samym w sobie, a ma przyczyniać się do realizacji krajowych celów rozwojowych, takich jak zwiększenie poziomu zatrudnienia (szczególnie w grupach trudno zatrudnialnych), spójności społecznej i kapitału społecznego.

Dlatego też **cel nadrzędny** KPRES brzmi:

W roku 2020 ekonomia społeczna stanowi ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego.

Osiągnięcie tak zdefiniowanego celu nadrzędnego wymaga zdecydowanego zdynamizowania rozwoju ekonomii społecznej w Polsce, zarówno w ujęciu ilościowym, rozumianym jako:

- liczba osób zaangażowanych w ekonomię społeczną,
- liczba działających podmiotów ekonomii społecznej,
- liczba działających przedsiębiorstw społecznych,

jak też jakościowym, rozumianym jako:

- tworzenie miejsc pracy dla osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, w ramach lokalnych wspólnot samorządowych,
- dostarczanie społecznościom lokalnym dobrej jakości usług użyteczności publicznej, zwłaszcza usług społecznych użyteczności publicznej,
- osiągnięcie przez przedsiębiorstwa społeczne stabilnych podstaw działalności dzięki uzyskiwaniu przychodów z działalności gospodarczej.

Kapitał społeczny, samorządowa wspólnota mieszkańców, partycypacja społeczna oraz ekonomia społeczna stanowią istotne elementy lokalnego ładu społecznego. Dlatego też w pełni uzasadnione jest w KPRES odwołanie się do społecznie odpowiedzialnego terytorium, jako warunku sprawnego działania w zakresie polityk publicznych, w formule dobrego rządzenia, z udziałem interesariuszy.

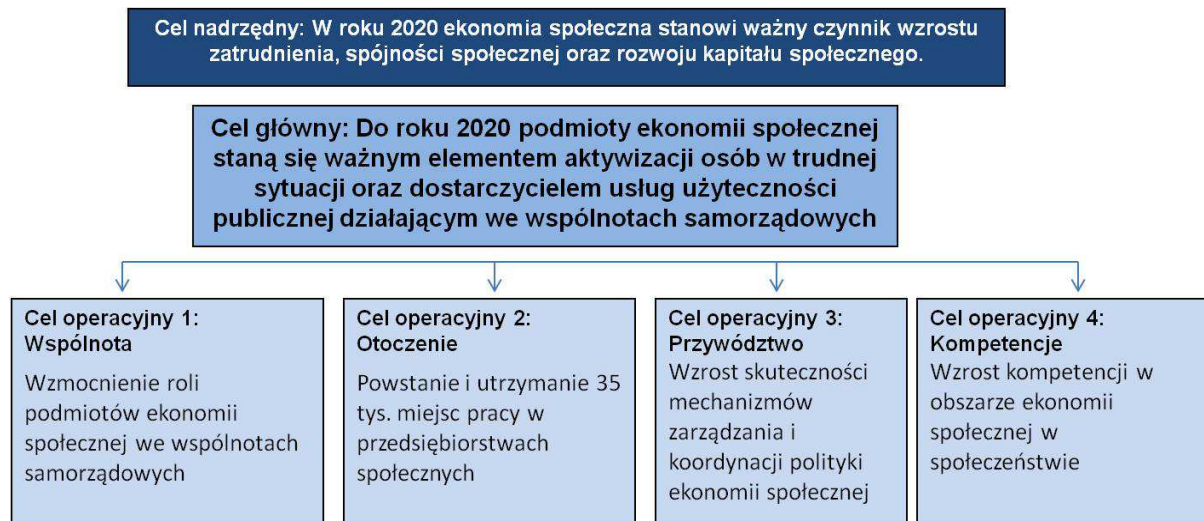
Powyższe oznacza, że cel nadrzędny KPRES można przełożyć na bardziej praktycznie sformułowany cel strategiczny:

Do roku 2020 podmioty ekonomii społecznej staną się ważnym elementem aktywizacji osób w trudnej sytuacji na rynku pracy oraz dostarczycielem usług użyteczności publicznej działającym we wspólnotach samorządowych.

Osiągnięcie tak sformułowanego celu strategicznego będzie możliwe dzięki skutecznemu podjęciu działań opisanych w poszczególnych priorytetach KPRES. Spodziewanymi efektami działań będą rezultaty niższego rzędu, które przełożą się na cztery rezultaty nadrzędne.

Struktura KPRES ilustrująca zależności między celem głównym a celami operacyjnymi, a także poszczególnymi rezultatami oraz działaniami, zawiera modele logiczne, przedstawione w formie drzewa rezultatów (*results framework*). Na potrzeby projektowania interwencji w ramach KPRES stworzonych zostało kilka modeli logicznych. Pierwszy pokazuje relacje między celem strategicznym a celami operacyjnymi/rezultatami

nadrzędnymi. Kolejne modele opisują i wyjaśniają relacje między celami głównymi, rezultatami nadrzędnymi i rezultatami niższego rzędu. Pozwala to lepiej zrozumieć logikę interwencji i dostrzec związki przyczynowo-skutkowe między poszczególnymi elementami.

Sekwencyjne opisanie oraz wyjaśnienie znaczenia celów operacyjnych/rezultatów nadrzędnych dla osiągnięcia celu strategicznego oraz to, jakie rezultaty niższego rzędu się na nie składają i jakie działania mają doprowadzić do ich realizacji stanowi potwierdzenie systemowego podejścia do problematyki rozwoju ekonomii społecznej. Szczegółowy opis działań znajduje się w rozdziale III KPRES.

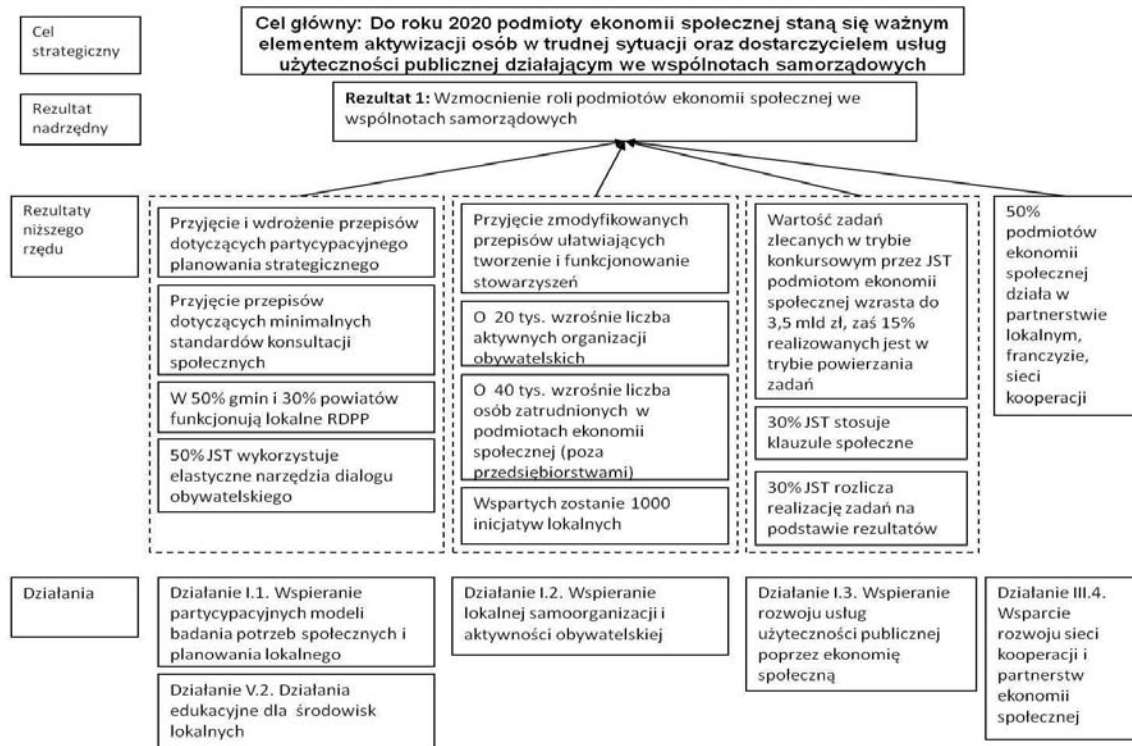
Cel operacyjny/Rezultat nadrzędny 1. Odpowiedzialna wspólnota. Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej we wspólnotach samorządowych.

Jednym z warunków koniecznych rozwoju ekonomii społecznej jest jej trwałe i wieloaspektowe osadzenie i zakorzenienie we wspólnocie samorządowej. Jak wynika z badań oraz doświadczeń przedsiębiorców, silne powiązania podmiotów ekonomii społecznej z lokalnymi aktorami, takimi jak administracja, przedsiębiorcy i organizacje obywatelskie, są jednym z podstawowych czynników jej potencjalnego gospodarczego i społecznego sukcesu.

Wzmocnienie lokalnych powiązań może zostać osiągnięte tylko wówczas, gdy będzie istniał **silny sektor obywatelski**, aktywnie uczestniczący w życiu społecznym i gospodarczym oraz planowaniu strategicznym. Oznacza to konieczność tworzenia korzystnych ram prawnych dla partycypacji obywatelskiej (działanie I.1.) i rozwoju III sektora (działanie I.2.) oraz rozwoju różnorodnych form edukacji obywatelskiej (działanie V). Mocno powiązane z kwestią wzmocnienia sektora są także działania mające na celu podnoszenie kompetencji, w tym kompetencji społecznych, którym poświęcony został oddzielny blok rezultatów (IV).

Innym ważnym warunkiem funkcjonowania odpowiedzialnej wspólnoty jest zwiększenie udziału podmiotów ekonomii społecznej w **realizacji usług społecznych** (działanie I.3.). Proces włączenia przyczyni się do ekonomicznego wzmocnienia tych podmiotów, ale przede wszystkim wpłynie na wzrost zaangażowania lokalnej wspólnoty w realizację polityk publicznych.

Konieczne jest wreszcie **budowanie powiązań kooperacyjnych** na poziomie ponadlokalnym, czemu służyć mają m.in. klastry, partnerstwa, franczyza społeczna (działanie III.4.). Włączenie PES do współpracy w ramach szerszych, branżowych powiązań kooperacyjnych, stworzenie warunków zapewniających im możliwość nawiązywania **trwałych, stabilnych więzi gospodarczych**, może mieć istotny wpływ na konkurencyjność sektora.

Cel operacyjny/Rezultat nadrzędny 2. Otoczenie. Powstanie i utrzymanie 35 tysięcy miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

Jednym z najbardziej konkretnych rezultatów KPRES, świadczących o znaczeniu ekonomii społecznej dla polskiego systemu społeczno-gospodarczego, będzie bezpośredni wpływ na proces tworzenia, dzięki interwencji publicznej, nowych miejsc pracy, szczególnie dla osób w trudnej sytuacji na rynku pracy i w sektorach istotnych z punktu widzenia wyzwań rozwojowych.

Zakłada się, że powstanie netto ok. 35 tysięcy trwałych miejsc pracy w tym sektorze. Przy wyznaczaniu takiej wartości założono dynamikę tego procesu, uwzględniając zarówno efekty bezpośredniego wsparcia dla powstawania nowych przedsiębiorstw społecznych, jak i ryzyko upadłości działających na rynku podmiotów ekonomii społecznej. Niestety, na obecnym etapie brak jest wiarygodnych danych dotyczących wartości poszczególnych efektów. Dlatego też wartość ta powinna zostać zweryfikowana w pierwszych latach realizacji Programu.

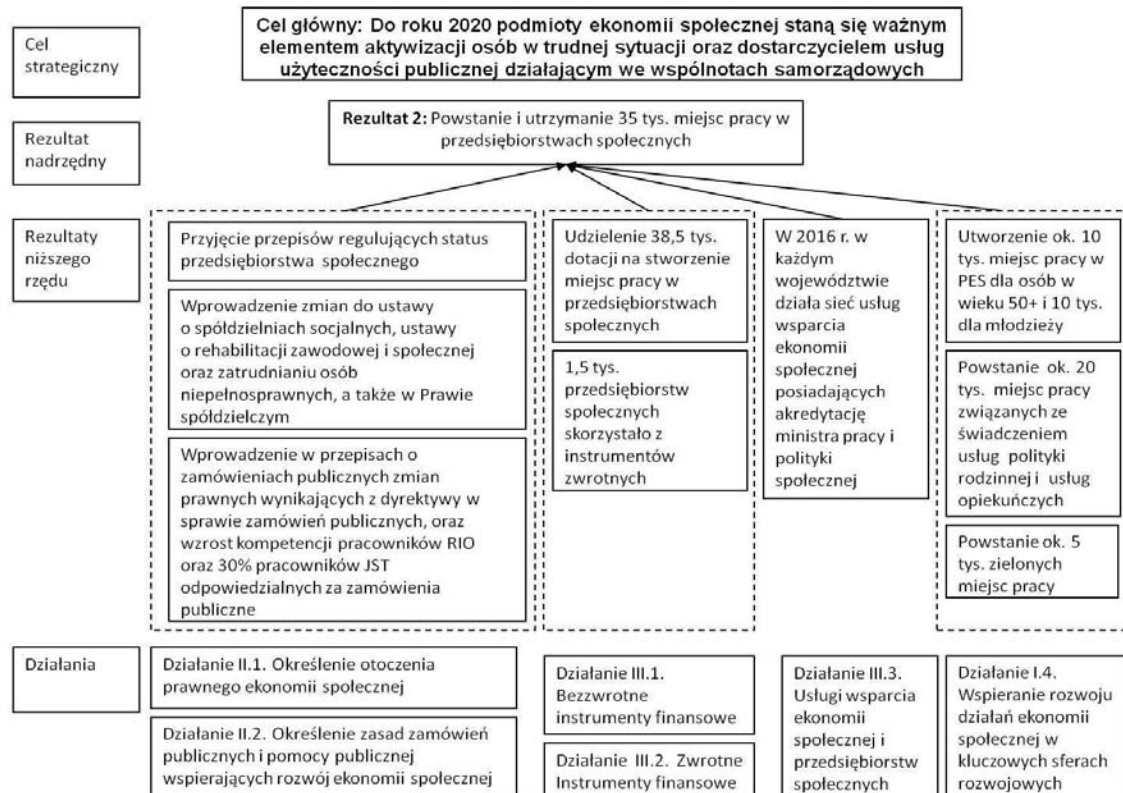
Zakładany rezultat jest możliwy do osiągnięcia pod warunkiem stworzenia korzystnych rozwiązań prawnych, finansowych oraz infrastrukturalnych dostosowanych do specyfiki i potrzeb podmiotów ekonomii społecznej, ułatwiających im stabilny rozwój. **Rozwiązania prawne** powinny m.in. ułatwić zakładanie i prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego, ale także wpływać na kształtowanie korzystnych warunków dla współpracy wewnątrzsektorowej między tego rodzaju podmiotami oraz z instytucjami publicznymi (działania II.1. i II.2.).

Do założenia i płynnego funkcjonowania przedsiębiorstwa potrzeba nie tylko sprzyjającego środowiska prawnego, ale również łatwego **dostępu do kapitału** (zarówno bezzwrotnego – działanie III.1., jak i zwrotnego – działanie III.2.). Obecnie, z różnych powodów, przedsiębiorstwa społeczne mają bardzo ograniczone możliwości korzystania z oferty instytucji finansowych. Zmianie tej sytuacji powinno służyć stworzenie nowych instrumentów finansowych i modyfikacja istniejących, uwzględniających specyfikę sektora.

Przedsiębiorstwa społeczne powinny mieć również **dostęp do usług inkubacyjnych oraz profesjonalnej wiedzy** na temat zakładania i prowadzenia firmy. Wiedza taka dostępna będzie dzięki sieci wyspecjalizowanych instytucji wsparcia (działanie III.3.). Sieć wsparcia powinna zajmować się również animowaniem lokalnej aktywności społecznej oraz budowaniem współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego (w tym instytucjami pomocy społecznej i urzędami pracy), organizacjami obywatelskimi, przedsiębiorcami oraz podmiotami świadczącymi usługi reintegracji społecznej i zawodowej, sprzyjającej powstawaniu rozwiązań komplementarnych, umożliwiających efektywne wykorzystanie lokalnych zasobów, służących jednocześnie promowaniu i skutecznemu wdrażaniu idei oraz pragmatyki funkcjonowania ekonomii społecznej.

Na 35 tysięcy trwałych miejsc pracy, które powinny być rezultatem działań zawartych w tym bloku, składać się powinny przede wszystkim nowe **miejsca pracy dla młodzieży, w zielonej gospodarce (działanie I.4.) i usługach społecznych użyteczności publicznej** oraz w działaniach związanych z restrukturyzacją, zwłaszcza prowadzących do tworzenia miejsca pracy dla **osób starszych** (działanie I.4., działanie II.1.).

Na podstawie doświadczeń krajowych i zagranicznych widać, że ekonomia społeczna w tych obszarach spełnia swoją rolę. Ponadto obszary te są istotne z punktu widzenia wyzwań rozwojowych stojących przed Polską.

Cel operacyjny/Rezultat nadrzędny 3. Przywództwo. Poprawienie mechanizmów zarządzania i koordynacji w obszarze polityki wspierania ekonomii społecznej.

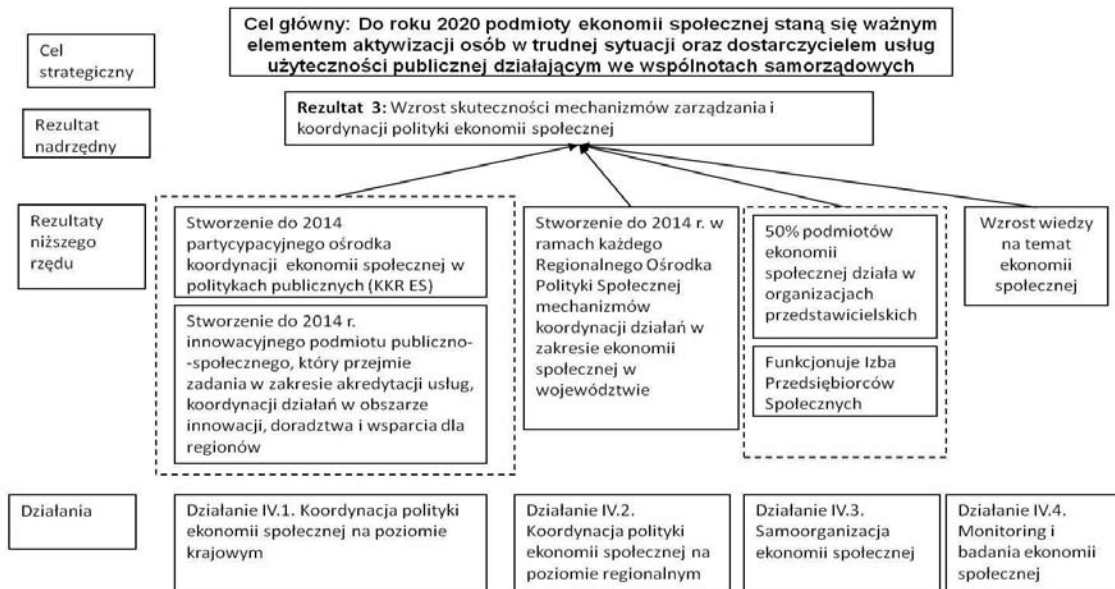
Budowa odpowiedzialnej wspólnoty lokalnej, poprawa otoczenia prawnego, finansowego oraz infrastrukturalnego wymaga odpowiedniego skoordynowania działań mających na celu wspieranie ekonomii społecznej, zarówno na poziomie lokalnym i regionalnym, jak i krajowym (działanie IV.1. i działanie IV.2.).

Koordynacja, jako formuła systemowego uporządkowania relacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami wsparcia, stanowi warunek konieczny zapewnienia spójności szczegółowych polityk państwa na rzecz wzrostu zatrudnienia, wobec różnych grup w trudnej sytuacji na rynku pracy, w sferze pomocy społecznej, przedsiębiorczości, rozwoju lokalnego. Tak rozumiana koordynacja daje gwarancje włączenia ekonomii społecznej w spójny proces tworzenia i realizacji polityk publicznych.

W związku z powyższym, w strukturach administracji rządowej wyznaczony zostanie **silny ośrodek koordynujący** działania związane z ekonomią społeczną. Ze względu na międzysektorowość ekonomii społecznej, realizacja KPRES powinna być nadzorowana przez ciało składające się z przedstawicieli administracji publicznej, sektora pozarządowego oraz partnerów społecznych.

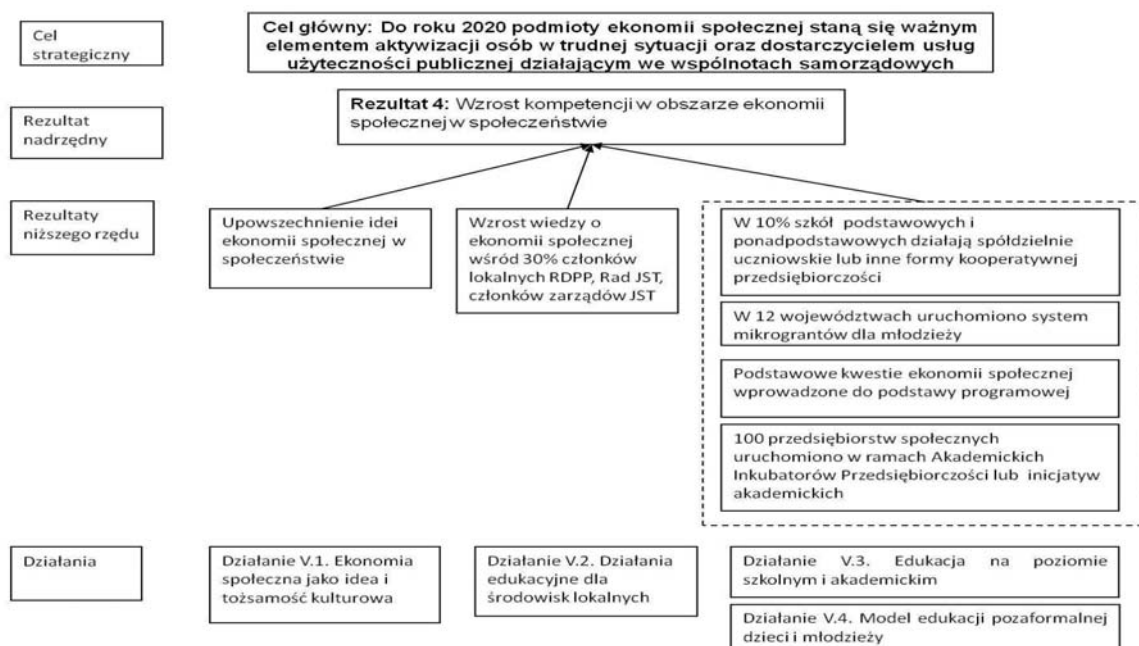
Konsekwentnie, ze względu na oddolny charakter procesów powstawania i funkcjonowania ekonomii społecznej, ważne jest **wspieranie samoorganizacji** jej podmiotów i tworzenia ich silnej reprezentacji, która będzie rzecznikiem interesów sektora, zapewniając dobrą komunikację między PES a instytucjami publicznymi (działanie IV.3.).

Odpowiednia koordynacja działań, a przez to poprawa ich efektywności wymaga permanentnego **poszukiwania wiedzy** na temat sektora ekonomii społecznej oraz stałego monitoringu określonych w KPRES wskaźników (działanie IV.4.).

Cel operacyjny/Rezultat nadrzędny 4. Kompetencje. Wzrost kompetencji w obszarze ekonomii społecznej w społeczeństwie. Bez świadomości i przekonania, co do społecznych i ekonomicznych walorów, jakimi dysponuje ekonomia społeczna, a tym samym – bez stworzenia wiarygodnego wizerunku tej sfery aktywności obywatelskiej, promującej przedsiębiorczość, umiejętność współpracy, działania dla dobra wspólnego, trudno będzie kształtować przyjazne warunki dla realnego i trwałego wzrostu jej znaczenia w procesach rozwoju i zmiany społecznej. **Rozwijanie tych kompetencji** powinno odbywać się zarówno w ramach edukacji formalnej (na wszystkich szczeblach edukacji), jak i pozaformalnej. Obecność zagadnień związanych z ekonomią społeczną w szkołach i na uczelniach dotyczy nie tylko programów kształcenia, ale również praktycznych przejawów społecznego gospodarowania, w formie spółdzielni uczniowskich czy przedsiębiorstw społecznych powstających w ramach AIP (działanie V.4.).

Działania edukacyjne adresowane będą nie tylko do aktualnych i potencjalnych przedsiębiorców społecznych, ale również do ogółu społeczeństwa: dzieci i młodzieży, członków wspólnot lokalnych, przedsiębiorców, samorządowców itd. Poziom kompetencji tych grup może wpływać na warunki powstawania i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych (działania V.3. i V.1.).

Wskaźniki osiągnięcia rezultatów

Wyznaczanie konkretnych celów oraz rezultatów, które powinny być osiągnięte dzięki realizacji Programu, ma sens tylko wtedy, kiedy możliwa jest weryfikacja stopnia ich osiągnięcia. Dlatego też konieczne jest wyznaczenie wskaźników monitorowania. Służą one ocenie, w jakim stopniu udaje się osiągać założone cele i rezultaty. Wskaźniki są jednym z elementów monitorowania realizacji Programu. Co roku dokonywany będzie przegląd stopnia realizacji KPRES, w ramach którego analizowany będzie poziom osiągnięcia poszczególnych wskaźników.

CEL	Wskaźnik
W roku 2020 ekonomia społeczna stanowi ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego	Liczba podmiotów ekonomii społecznej
	Liczba przedsiębiorstw społecznych
	Liczba osób pracujących w PES i w PS
Rezultat nadrzędny 1. Odpowiedzialna wspólnota. Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej we wspólnotach samorządowych	Odsetek JST, które uzyskały status gminy / powiatu przyjaznego ekonomii społecznej
	Odsetek budżetu JST przekazany na zlecenie zadań podmiotom ES
	Odsetek PES oceniających jako ważne dla swojego funkcjonowania wsparcie otrzymane od społeczności lokalnej
Rezultat nadrzędny 2. Otoczenie. Powstanie i utrzymanie 35 tysięcy miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych	Liczba miejsc pracy netto utworzonych w PS
Rezultat nadrzędny 3. Przywództwo. Poprawienie mechanizmów zarządzania i koordynacji w obszarze polityki wspierania ekonomii społecznej	Odsetek kluczowych interesariuszy (m. in. przedstawiciele administracji publicznej, podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, organizacji pozarządowych, partnerów społecznych) pozytywnie oceniających system zarządzania i koordynacji w obszarze wspierania ekonomii społecznej
Rezultat nadrzędny 4. Kompetencje. Wzrost kompetencji w obszarze ekonomii społecznej w społeczeństwie	Syntetyczny wskaźnik postrzegania ekonomii społecznej w społeczeństwie

Wskaźniki szczegółowe do działań stanowią Załącznik nr 1 do Programu.

Elastyczność i zarządzanie Programem

Współczesne procesy rozwoju, w kontekście społeczno-ekonomicznym i kulturowym, mają swoją dynamikę i złożoność, zarówno w wymiarze globalnym, jak i europejskim oraz krajowym. Cechą struktur inwencyjnych jest zdolność do reagowania na zachodzące zmiany oraz umiejętność zarządzania ryzykiem na tę okoliczność. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, jako program o charakterze innowacyjnym, zakłada możliwość corocznego reagowania na zachodzące zmiany, a także zarządzania nimi na podstawie wbudowanego systemu monitorowania, ewaluacji i raportowania o stanie ekonomii społecznej na poziomie Polski i poszczególnych regionów.

Elastyczne zarządzanie zmianą przewiduje możliwość redefinicji wybranych elementów strategii nie tylko w kontekście procedur naprawczych, ale także w odniesieniu do nowych wyzwań i konieczności poszukiwania propozycji rozwiązań jako kolejnego otwarcia.

KPRES przewiduje tego rodzaju elastyczność i otwartość. Komitety na poziomie regionalnym i krajowym odpowiedzialne za podejmowanie decyzji oraz odpowiednio umocowane komórki odpowiedzialne za ich wdrożenie zostały zarówno jasno zdefiniowane, jak i wyposażone w niezbędne kompetencje.

Program będzie więc poddawany monitoringowi oraz okresowej ewaluacji w zakresie wybranych zagadnień za pośrednictwem Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej, o którym mowa w Priorytecie IV, działanie IV.1. Działania te będą podejmowane zarówno regionalnie, jak i na poziomie krajowym. Na podstawie ich wyników sporządzany będzie raport o stanie ekonomii społecznej na poziomie poszczególnych regionów i kraju. Sporządzony raport i rekomendacje z badań posłużą, corocznie międzysektorowym zespołom regionalnym

i komitetowi krajowemu do podejmowania decyzji odnośnie do niezbędnych zmian i kierunków rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej oraz realizacji regionalnych planów i planu krajowego. Krajowy Komitet będzie również wyznaczał kierunki poszukiwań nowych rozwiązań w zakresie projektów innowacyjnych, będących odpowiedzią na zmieniające się otoczenie lub nowe potrzeby wynikające z realizacji KPRES. Komitet będzie także dbał o spójność KPRES i regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej. W ramach KPRES stymulowane będą również badania naukowe, które będą przyczyniały się do optymalizacji realizacji celów Programu. Szczególną rolę KPRES będzie odgrywał w zakresie restrukturyzacji lokalnych rynków pracy. Wprowadzenie nowych rozwiązań, na podstawie partnerskiego współdziałania i dialogu oraz równocześnie wprowadzona standaryzacja usług na rzecz ekonomii społecznej, wymagać będą stałego monitorowania efektywności i adekwatności zaproponowanych rozwiązań.

Dodatkowo w 2017 r. zostanie przeprowadzony kompleksowy śródkresowy przegląd Programu i planów regionalnych. Opierając się na jego wynikach, poszczególne komitety regionalne i komitet krajowy podejmą decyzje o ewentualnych zmianach w KPRES i programach regionalnych.

Rozdział III

Priorytety Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

Osiągnięcie celów Programu będzie możliwe dzięki realizacji działań mieszczących się w ramach pięciu kluczowych priorytetów oraz dziewiętnastu kierunków interwencji publicznej. Priorytety i kierunki zostały określone na podstawie analizy celów, które mają realizować oraz na podstawie zidentyfikowanych potrzeb sektora ekonomii społecznej.

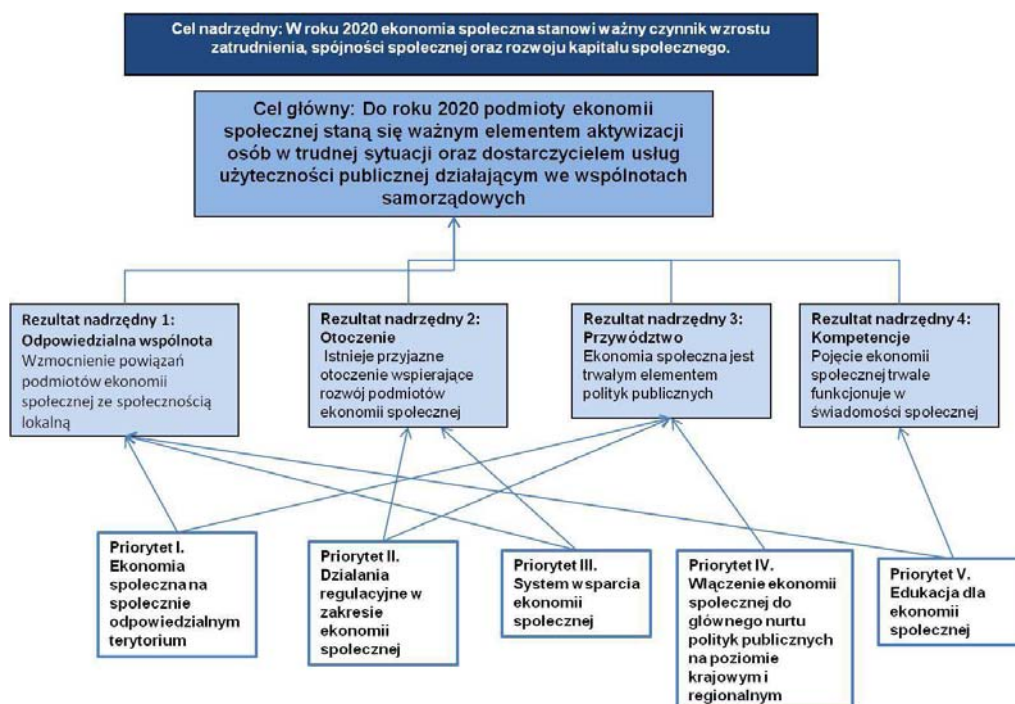
Cel operacyjny 1: Odpowiedzialna wspólnota – sposób realizacji tego celu zawiera Priorytet I, w którym w warstwie merytorycznej główny akcent, w kontekście odpowiedzialnej wspólnoty, położony jest na realizacji usług prozatrudnieniowych i usług użyteczności publicznej jako determinant rozwoju ekonomii społecznej; Priorytet III odnosi się do uwarunkowań w zakresie tworzenia sieci współpracy oraz wspierania animacji lokalnej; Priorytet V określa miejsce i rolę edukacji na rzecz rozwoju odpowiedzialnej wspólnoty.

Cel operacyjny 2: Otoczenie – realizowany jest za pomocą instrumentów, zadań i rekomendacji zawartych w Priorytetach II i III, dotyczących tworzenia przyjaznego otoczenia prawnego, organizacyjnego i finansowego (infrastrukturalne oparcie dla rozwoju sektora ekonomii społecznej); Priorytet I, określa preferencje dla rozwoju służące realizacji celu operacyjnego 2: Otoczenie.

Cel operacyjny 3: Przywództwo – realizowany jest za pomocą środków i propozycji rozwiązań systemowych zawartych w Priorytecie IV, obejmujących kwestie koordynacji działań na poziomie krajowym i regionalnym, kwestie włączenia ekonomii społecznej w główny nurt polityk publicznych, problematykę wsparcia dla działań sieciujących i rzeczniczych sektora ekonomii społecznej oraz mechanizmów opisanych w Priorytecie III, w zakresie budowy sieci współpracy i w Priorytecie V, w zakresie upowszechniania kompetencji.

Cel operacyjny 4: Kompetencje – realizowany jest za pomocą ustalonych kierunków działań zawartych w Priorytecie V, obejmujących kwestie świadomościowe, edukacyjne i kompetencyjne na rzecz ekonomii społecznej.

Wszystkie priorytety, działania i konkretne kierunki interwencji zostały określone w taki sposób, aby można było precyzyjnie określić zadania do wykonania oraz metodę ich oceny.

Priorytet I. Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium.

Rozwój sektora ekonomii społecznej powinien opierać się na działaniach zakorzenionych w społeczności lokalnej, orientacji na kwestie społeczne, preferencjach związanych z aktywnością lokalną i lokalnym rynkiem wewnętrznym. Oznacza to, że produkty i usługi oferowane przez przedsiębiorstwa społeczne i podmioty ekonomii społecznej muszą odpowiadać potrzebom odbiorców we wspólnocie lokalnej. Działanie to może i powinno być zbieżne z konstytucyjnymi obowiązkami wspólnoty samorządowej, których celem jest bieżące i nieprzerwane zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności w drodze świadczenia powszechnie dostępnych usług użyteczności publicznej.

Istotą tych usług jest sposób ich realizacji, nieoparty na zysku oraz adresowanie ich do ogółu obywateli, przy uwzględnieniu zróżnicowanych potrzeb. Ich kluczowym celem jest zapewnienie realizacji podstawowych praw i ochrona osób społecznie i ekonomicznie zagrożonych.

Rozwój ekonomii społecznej dokonywać będzie się tam, gdzie zawiązywać się będą partnerstwa, gdzie rosnąć będzie zaufanie jako fundament wzajemnych relacji obywateli, instytucji i podmiotów we wspólnocie samorządowej. Tym samym, realny rozwój ekonomii społecznej zależy od ukształtowania partycypacyjnej, świadomej polityki wspólnoty samorządowej, łączącej solidarność i przedsiębiorczość. Priorytet ten realizowany będzie poprzez następujące kierunki interwencji publicznej (działania):

Działanie I.1. Wspieranie partycypacyjnych modeli badania potrzeb społecznych i planowania lokalnego.

Istotą społecznie odpowiedzialnego terytorium i rozwoju usług użyteczności publicznej zgodnego z potrzebami społecznymi jest tworzenie diagnozy lokalnej oraz planowania lokalnego, z uwzględnieniem dynamiki procesów rozwoju. Oznacza to permanentny proces weryfikacji danych, z udziałem społeczności lokalnej w jej tworzeniu. Aby sprostać tym wyzwaniom, niezbędne jest zapewnienie dostępu do informacji oraz stosowanie w praktyce wypracowanych zasad i form współpracy administracji publicznej z obywatelami. Dlatego też wspierane będą następujące zadania (kierunki interwencji publicznej):

1. Przygotowanie i wdrożenie zmian prawnych, zmierzających do uporządkowania programowania strategicznego samorządu lokalnego w obszarze polityki społecznej oraz trybu i sposobu przeprowadzania konsultacji społecznych i dialogu społecznego oraz obywatelskiego, co umożliwi planowe i efektywne kreowanie rozwoju usług społecznych poprzez:
 - a) dokonanie przeglądu i uporządkowania aktów prawnych z uwagi na zobowiązania do tworzenia programów i strategii o charakterze gminnym i powiatowym w obszarze polityki społecznej lub całościowej strategii rozwoju,
 - b) wprowadzenie obowiązku przygotowania jednolitej strategii polityki społecznej gminy (lub części społecznej strategii rozwoju) na poziomie gminy i województwa, zastępującej gminne i powiatowe strategie rozwiązywania problemów społecznych i znajdującej swoje odzwierciedlenie również w programach rozwoju gospodarczego,
 - c) wprowadzenie jednolitych trzyletnich programów polityki społecznej (gminnych i powiatowych programów rozwoju), obejmujących wszystkie dotychczasowe programy, w tym program współpracy z organizacjami pozarządowymi wraz z planem finansowym i wskaźnikami realizacyjnymi,
 - d) określenie zapisów dotyczących minimalnych wymogów w zakresie systemu konsultacji strategii i programów ze społecznością lokalną i organizacjami obywatelskimi oraz partnerami społeczno-gospodarczymi.

(zgodnie z zapisami Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji.);

2. Metodyczne wspieranie, animowanie i promowanie elastycznych narzędzi dialogu obywatelskiego (m.in. stałe konferencje, sondaże deliberatywne, panele obywatelskie) oraz budżetu obywatelskiego, włączanych stopniowo do nowych obszarów polityk publicznych;
3. Wspieranie rozwoju edukacji obywatelskiej w zakresie funkcjonowania wspólnot samorządowych, promocji stosowania prawa do partycypacji oraz procedur i metod udziału w podejmowaniu decyzji,

dialogu z różnymi partnerami publicznymi i niepublicznymi oraz obywatelami na rzecz rozwiązywania podstawowych problemów społecznych oraz planowania rozwoju wspólnot samorządowych;

4. Wspieranie aktywizacji społecznej w sprawach wspólnotowych m.in. poprzez angażowanie obywateli i społeczności na rzecz dobra wspólnego, instytucji członkostwa w organizacjach obywatelskich, rozwoju ruchu konsumenckiego w środowiskach lokalnych, w tym prowadzenia niezależnych testów konsumenckich;
5. Wspieranie intensywnej współpracy wspólnot lokalnych i instytucji publicznych, m.in. poprzez działania nakierowane na integrację ze środowiskiem lokalnym, animacji i prowadzenia współpracy na poziomie lokalnym, wykorzystywania przestrzeni publicznych dla aktywności obywatelskiej;
6. Przygotowanie i wdrożenie modelu działania gminnych, powiatowych i wojewódzkich rad działalności pożytku publicznego, wraz ze szkoleniem członków rad w zakresie partycypacyjnych metod planowania lokalnego (Priorytet V);
7. Promowanie i wspieranie wspólnych projektów samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie wykorzystywania przestrzeni publicznych dla aktywności obywatelskiej oraz przekazywanie jednostkom pomocniczym i lokalnym grupom zadań wraz ze środkami finansowymi na ich realizację;
8. Wspieranie dostępu obywateli do bezpłatnych porad prawnych i obywatelskich jako istotnego instrumentu, który przeciwdziała wykluczeniu społecznemu oraz wspiera obywateli w powrocie do aktywności zawodowej i społecznej.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
	7.							
	8.							
Indykatorywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1); Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet V (6); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11, Priorytet 11.3. (2) – m.in. w zakresie dotyczącym wsparcia zarządzania strategicznego w jednostkach samorządu terytorialnego; Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (3, 4, 5, 6, 7); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet 9.7. (8); środki prywatne (3, 4, 5, 6, 7).							
Koordynacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.							

Działanie I.2. Wspieranie lokalnej samoorganizacji i aktywności obywatelskiej.

Rozwój ekonomii społecznej nie jest możliwy bez rozwoju inicjatyw i organizacji obywatelskich na poziomie lokalnym. Dlatego też wspierane będą następujące zadania:

1. Przygotowanie i wdrożenie zmian prawnych ułatwiających zrzeszanie się i aktywność obywateli, mające na celu:
 - a) zmniejszenie liczby osób niezbędnych do założenia stowarzyszenia rejestrowego,
 - b) nadanie stowarzyszeniom zwykłym praw ułomnej osoby prawnej, umożliwiających działania zlecone przez administrację samorządową,
 - c) wprowadzenie możliwości prowadzenia uproszczonej rachunkowości przez małe organizacje obywatelskie,

- d) uproszczenie realizacji inicjatywy lokalnej,
 - e) przyspieszenie i ułatwienie rejestracji organizacji obywatelskich i przedsiębiorstw społecznych w KRS,
 - f) wypracowanie propozycji jednolitej polityki, zwłaszcza w zakresie praktycznej realizacji założeń fiskalnych, dotyczącej działań wzajemnościowych, w celu ułatwienia wspierania przez państwo i partnerów gospodarczych rozwoju działań obywatelskich.
2. Wspieranie rozwoju instytucjonalnego i wsparcia rozwoju nowo powstających (w szczególności lokalnych) organizacji obywatelskich działających lub rozpoczynających działalność w sferze usług społecznych użyteczności publicznej, poprzez:
 - a) regionalne konkursy FIO wspierające instytucjonalnie, w formie mikrograntów rozwojowych, nowe podmioty obywatelskie,
 - b) systemowe szkolenia (m.in. doradztwo, tutoring i superwizje) dla animatorów i liderów lokalnych działających w sferze społecznej, gospodarczej i kulturalnej.
 3. Promowanie działań nieformalnych struktur i ruchów społecznych, umożliwiające wsparcie przedsięwzięć o charakterze sieciującym, promujących dialog lub postawy wspólnotowe, a w szczególności: kooperatyw spożywców, grup rolnictwa wspieranego przez społeczność, grup wymiany wzajemnej itp.
 4. Wspieranie rozwoju jednostek pomocniczych gminy (rady dzielnic, osiedli, radcy sołeckie) na rzecz ich udziału w lokalnych politykach rozwoju, poprzez:
 - a) wsparcie merytoryczne członków organów jednostek pomocniczych (szkolenia, doradztwo),
 - b) promowanie wypracowanych w poszczególnych samorządach rozwiązań prawnych wzmacniających społeczną odpowiedzialność mieszkańców za terytorium.
 5. Promowanie i wspieranie wolontariatu w formie staży dla młodych bezrobotnych w organizacjach obywatelskich, jako formuły zdobywania kompetencji obywatelskich, społecznych i zawodowych, szczególnie w postaci wolontariatu długoterminowego.
 6. Prowadzenie krajowych i regionalnych działań na rzecz wspierania rozwoju instytucji inicjatywy lokalnej jako istotnego elementu rozwoju aktywności lokalnej na rzecz usług użyteczności publicznej, poprzez specjalne konkursy wspierające najlepsze praktyki samorządów lokalnych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1, 2b, 3, 6); Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (2a, 5 w zakresie wsparcia organizacji); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11., Priorytet 11.3. (4 – m.in. w zakresie dotyczącym wsparcia zarządzania strategicznego w jednostkach samorządu terytorialnego); Fundusz Pracy, w zakresie stypendium (5); środki prywatne (2a, 5).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.							

Działanie I.3. Wspieranie rozwoju usług użyteczności publicznej poprzez ekonomię społeczną.

Wzajemne relacje sektora ekonomii społecznej z samorządem gminnym i powiatowym wymagają zintegrowanych działań na rzecz aktywnego włączenia się partnerów w realizację lokalnych usług użyteczności publicznej. W debacie europejskiej wskazuje się w szczególności na rozwój usług uzupełniających i wspierających rolę i funkcje rodziny, w tym: opieki nad dziećmi, usług w zakresie opieki nad osobami starszymi

i niesamodzielnymi oraz osobami niepełnosprawnymi. Dotyczy to zarówno działań o charakterze prawnym i organizacyjnym, jak i edukacyjnym. Dlatego też wspierane będą następujące zadania:

1. Działania o charakterze metodycznym mające na celu:
 - a) wypracowywanie kolejnych standardów dla poszczególnych typów usług społecznych użyteczności publicznej (interesu ogólnego) wraz z określeniem ich poziomu minimalnego i optymalnego,
 - b) promowanie i wdrażanie projektów innowacyjnych testujących innowacje,
 - c) tworzenie, wspólnie z organizacjami samorządowymi, bazy dobrych praktyk usług społecznych użyteczności publicznej wraz z kosztami ich realizacji (z wykorzystaniem efektów projektów innowacyjnych, w tym realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki).
2. Działania o charakterze systemowym, wspierające przedsięwzięcia lokalne i regionalne, mające na celu powołanie Ogólnopolskiej Platformy Usług Społecznych jako partnerstwa publiczno-społecznego z udziałem przedstawicieli MPiPS, zrzeszeń jednostek samorządu terytorialnego oraz federacji organizacji obywatelskich zrzeszających organizacje realizujące usługi społeczne, mające na celu:
 - a) monitoring realizacji polityki i badanie jakości usług społecznych przez podmioty ekonomii społecznej (w tym organizacje obywatelskie),
 - b) standaryzację usług społecznych i współpracy publiczno-społecznej w ramach realizacji usług; wypracowywanie założeń aktów prawnych odnoszących się do realizacji usług społecznych,
 - c) działalność edukacyjną w zakresie wdrażania standardów usług społecznych.
3. Działania o charakterze prawno-edukacyjnym:
 - a) przygotowanie i wdrożenie zmian prawnych określających zasady i tryb współpracy przy zlecaniu zadań użyteczności publicznej i rozliczenia ich realizacji poprzez rezultaty a nie zasady kosztowe, co znacznie wzmocni rolę zlecania zadań publicznych,
 - b) przygotowanie i wdrożenie w lokalnych dokumentach planistycznych i rozwoju, w ramach prawa miejscowego, zapisów dotyczących stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych (określonych w ustawie – Prawo zamówień publicznych) przy zakupie usług społecznych użyteczności publicznej w trybie zamówień publicznych. Zapisy te powinny zostać wypracowane i określone w drodze publicznej dyskusji nad treścią lokalnych dokumentów planistycznych i rozwoju,
 - c) wprowadzenie w przepisach ustaw samorządowych instytucji kontraktu lokalnego, zawieranego przez samorząd wojewódzki z samorządami gminnymi i powiatowymi, na mocy którego:
 - samorząd lokalny dobrowolnie przystępuje do projektu współpracy z samorządem województwa, buduje partnerstwo lokalne na rzecz wdrażania kontraktu, opracowuje „plan w działaniu” na okres dwóch lat,
 - samorząd województwa pomaga samorządowi lokalnemu tworzyć wspomniany plan (w tym wspólne rekomendacje w ramach corocznej oceny zasobów pomocy społecznej) jako krótkoterminowy plan zmiany społecznej, połączony z działaniami w sferze rozwoju usług społecznych użyteczności publicznej, wspiera uzgodnione działania, obejmuje samorząd lokalny superwizją i dokonuje oceny wykonania. Samorząd województwa może realizować swoje zadania za pośrednictwem lub przy pomocy podmiotów realizujących usługi w zakresie animacji lokalnej, o których mowa w Działaniu III.3. Programu. Kontrakt może mieć zastosowanie również w innych obszarach rozwojowych,
 - d) organizowanie regionalnych działań edukacyjnych na rzecz zmiany sposobu realizacji zadań użyteczności publicznej poprzez włączenie sektora ekonomii społecznej,
 - e) organizowanie regionalnych działań edukacyjnych i szkoleniowych na rzecz wdrożenia w gminach, powiatach i województwach klauzul społecznych w zamówieniach publicznych jako trwałego elementu realizacji usług użyteczności publicznej.

4. Działania o charakterze rozwojowym:

- a) przewiduje się wypracowanie ścieżek finansowania ze środków europejskich dla gmin (grup gmin) lub powiatów (grup powiatów), które wspólnie z organizacjami obywatelskimi (w ramach partnerstwa publiczno-społecznego) realizowałyby projekty rozwojowe. Celem tych projektów byłby rozwój usług społecznych użyteczności publicznej, zgodnie z zapisami i planem finansowym Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji,
- b) projekty rozwojowe będą miały na celu rozwój dotychczasowych lub stworzenie nowych kategorii usług w społeczności lokalnej, przy jednoczesnej funkcji tworzenia miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej.

W zakres definicji usług społecznych użyteczności publicznej (usług społecznych interesu ogólnego) wchodzi następujące usługi społeczne wskazane we Wspólnym Słowniku Zamówień CPV ⁵² :	
Kod CPV	Opis
85310000-5	Usługi pracy społecznej
85311000-2	Usługi opieki społecznej obejmujące miejsca noclegowe
85311100-3	Usługi opieki społecznej dla osób starszych
85311200-4	Usługi opieki społecznej dla osób niepełnosprawnych
85311300-5	Usługi opieki społecznej dla dzieci i młodzieży
85312000-9	Usługi opieki społecznej nieobjmujące miejsc noclegowych
85312100-0	Usługi opieki dziennej
85312120-6	Usługi opieki dziennej nad dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną
85312200-1	Dostarczanie zakupów do domu (świadczony w domu)
85312310-5	Usługi dozoru (orientacji szkolnej i zawodowej)
85312320-8	Usługi doradztwa
85312330-1	Usługi planowania rodziny (planowanie i wspieranie rodziny)
85312400-3	Usługi opieki społecznej nieświadczony przez ośrodki pobytowe
85312500-4	Usługi rehabilitacyjne
85312510-7	Usługi rehabilitacji zawodowej
85320000-8	Usługi społeczne
85321000-5	Administracyjne usługi społeczne (koordynacja usług)
85322000-2	Program działań na rzecz gmin (organizowania społeczności lokalnej)
85323000-9	Usługi zdrowotne świadczone na rzecz wspólnot (lokalne programy zdrowia publicznego)

Tym samym budowałyby to kooperację między samorządem wojewódzkim i lokalnym (dobre rządzenie) oraz kooperację międzysektorową wewnątrz samorządu (kapitał społeczny). Prowadziłoby to jednocześnie do rozwoju usług użyteczności publicznej (interesu ogólnego) oraz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Działanie to powinno być wspierane przez usługi animacji lokalnej.

5. Stałe poszerzanie zlecenia zadań publicznych podmiotom ekonomii społecznej w realizacji usług użyteczności publicznej w formie wspierania oraz powierzania zadań publicznych. Poszerzanie możliwe będzie dzięki procesom edukacyjnym, jak również procesom prawno-organizacyjnym zapowiedzianym w Priorytecie.

⁵² W tabeli wskazano zakres usług społecznych użyteczności publicznej, które finansowane byłyby w ramach projektów rozwojowych w Priorytecie 9.7. Regionalnych Programów Operacyjnych. Pominęto te usługi (np. praca socjalna, opieka nad dzieckiem żłobki, przedszkola), które są ujęte w innych typach działań. W tabeli obok oficjalnego nazewnictwa usług wprowadzono w nawiasach wyjaśnienia oddające bardziej precyzyjnie sens danej kategorii.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	1c							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (3a, b, c); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet 9.7. (1, 2 w zakresie realizowanych usług); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.7. (3d, e, 4 w zakresie realizowanych usług), z możliwością ewentualnego wykorzystania Priorytetów inwestycyjnych 9.1. i 9.2.; budżety jednostek samorządu terytorialnego (5).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorządy województw, powiatów i gmin.							

Działanie I.4. Wspieranie rozwoju działań ekonomii społecznej w kluczowych sferach rozwojowych.

Ważnym elementem proponowanych kierunków rozwoju ekonomii społecznej jest włączenie się w działania związane z programami o charakterze rozwojowym, wpisujące się w modernizację służb społecznych, politykę zrównoważonego rozwoju oraz rozwoju regionalnego i lokalnego.

1. Wspieranie działań na rzecz **zrównoważonego rozwoju**, m.in. poprzez:

- a) rozwój podmiotów ekonomii społecznej promujących system edukacji ekologicznej obywateli, w tym w odniesieniu do prawa do informacji o stanie środowiska i zagrożeniach, jak również edukacji związanej z działaniami kryzysowymi,
- b) rozwój przedsiębiorstw społecznych w zakresie selektywnego zbierania odpadów, recyklingu i innych usług związanych z utrzymaniem czystości i porządku w gminach, w zakresie melioracji wodnych oraz usług leśnych, a także działających w obszarze odnawialnych źródeł energii,
- c) poszukiwanie możliwości wspierania projektów w zakresie rolnictwa społecznego (rolnictwa zaangażowanego społecznie)⁵³ obejmujących działania w zakresie reintegracji społecznej oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej i umożliwiających osobom w trudnej sytuacji ponowne wejście w kontakt z działalnością produkcyjną i naturą, przyczyniających się do lepszego samopoczucia tych osób, poprawy ich stanu zdrowia i włączenia społecznego⁵⁴.

2. Wspieranie działań na rzecz **rozwaju społeczności lokalnej, tożsamości i edukacji kulturowej**, m.in. poprzez:

- a) kreowanie rozwiązań prawnych oraz finansowanie projektów tworzących miejsca pracy w podmiotach ekonomii społecznej w obszarze turystyki społecznej,
- b) tworzenie miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej w obszarze budownictwa społecznego,
- c) finansowanie działań w obszarze lokalnych projektów kulturalnych, łączących tworzenie trwałych miejsc pracy z animacją społeczną wykorzystującą lokalny potencjał kulturowy.

3. Wspieranie działań na rzecz **solidarności pokoleń**, m.in. poprzez:

- a) wspieranie zatrudnienia absolwentów w podmiotach ekonomii społecznej i przedsiębiorstwach społecznych,

⁵³ *Gospodarstwa edukacyjne w koncepcji rolnictwa zaangażowanego społecznie*, Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Częstochowa 2014.

⁵⁴ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: *Rolnictwo społeczne: zielone usługi terapeutyczno-opiekuńcze oraz polityka społeczna i zdrowotna* (opinia z inicjatywy własnej) z 19 stycznia 2012 r.

- b) wspieranie zakładania i prowadzenia przedsiębiorstw społecznych przez pracowników w wieku przedemerytalnym jako narzędzie przedłużania aktywności zawodowej oraz wspieranie zatrudnienia pracowników po 45. roku życia, wykorzystującego ich doświadczenie i kompetencje zawodowe,
 - c) rozwój przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej wspierających politykę rodzinną (żłobki, kluby dziecięce i dzienni opiekunowie, punkty przedszkolne, świetlice i szkoły, wypoczynek letni i zimowy, opieka nad osobami zależnymi, placówki wsparcia dziennego) – nie tylko jako podmiotów o charakterze opiekuńczym i edukacyjnym, ale również integrujących społeczność lokalną,
 - d) wspieranie projektów przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej adresujących swoje działania gospodarcze do starszych konsumentów, realizujących ich oczekiwania i potrzeby w zakresie m.in. usług społecznych, edukacyjnych i organizacji czasu wolnego, turystyki młodzieżowej i senioralnej, a także wspierających ich w utrzymaniu aktywności społecznej i zawodowej oraz dobrego stanu zdrowia (tworzenie warunków do rozwoju tzw. srebrnej gospodarki).
4. Wspieranie rozwoju **usług aktywnej integracji**, m.in. poprzez:
- a) zmiany w przepisach dotyczących zatrudnienia socjalnego, umożliwiające systemowe finansowanie usług reintegracji społecznej i zawodowej oraz usług wpieranego zatrudnienia w Centrach i Klubach Integracji Społecznej, realizujących wymagany standard usług oraz posiadających certyfikat (akredytację) ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego na zasadach określonych w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar integracji,
 - b) włączenie problematyki ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej do minimum programowego systemu kształcenia pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej, w tym próba wprowadzenia możliwości uzyskiwania przez pracowników socjalnych specjalizacji w zakresie ekonomii społecznej,
 - c) przygotowanie, wdrożenie i wspieranie systemu zatrudnienia monitorowanego (połączonego z programem społecznym) w przedsiębiorstwach społecznych dla osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym jako elementu ścieżki integracji i reintegracji społecznej,
 - d) wdrożenie i rozwój systemowych działań przedsiębiorstw społecznych jako formy zatrudnienia dla osób wychodzących z Zakładów Aktywności Zawodowej, Warsztatów Terapii Zajęciowej, Centrów Integracji Społecznej, a także placówek opiekuńczo-wychowawczych i ewentualnie innych instytucji lub form pieczy zastępczej.
5. Wspieranie rozwoju i wykorzystania przedsiębiorczości społecznej w procesach wspierających zmiany dotychczasowej ścieżki zawodowej pracowników:
- a) wykorzystanie przedsiębiorczości społecznej w procesach *outplacementu* i adaptacji zawodowej, możliwości tworzenia przedsiębiorstw społecznych w związku z procesami restrukturyzacyjnymi, w szczególności dla pracowników 50+,
 - b) poszukiwanie możliwości wspierania rekonwersji osób odchodzących z wojska i innych służb mundurowych poprzez stworzenie specjalnej ścieżki w oparciu o instrumenty przedsiębiorczości społecznej dla żołnierzy kontraktowych odchodzących z wojska,
 - c) poszukiwanie możliwości wspierania rekonwersji osób odchodzących z rolnictwa.
- Powyższe kierunki rozwoju przedsiębiorstw społecznych wspierane będą za pomocą kryteriów dostępu, kryteriów strategicznych i innych preferencji określonych przez właściwe władze regionalne i lokalne, zgodnie z potrzebami danego środowiska i dokumentami strategicznymi określającymi dziedziny szczególnie istotne dla danej wspólnoty samorządowej.
6. Ponadto kierunki rozwojowe wspierane będą poprzez projekty innowacyjne umożliwiające tworzenie walidowanych wzorów przedsiębiorstw działających regionalnie i lokalnie, a w szczególności rozwoju podmiotów ekonomii społecznej działających w kluczowych sferach rozwojowych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
Indykatoryjne źródła finansowania	Fundusz Pracy, PFRON (1, 2, 3, 4c, d, 5) w ramach preferowania rodzajów działalności i programów specjalnych, w zakresie zgodnym z ustawą; Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1a, b, 2, 3, 4c, d, 5) w ramach preferowania rodzajów działalności oraz wspierania konkretnych typów projektów, w zakresie zgodnym z ustawą; Regionalne Programy Operacyjne, Cel 8., Priorytet inwestycyjny 8.8. (3c) w zakresie żłobków, klubów dziecięcych i dziennych opiekunów; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (6) w zakresie innowacji; W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (2a w zakresie zmian prawnych, 4a, b).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorządy województw, samorządy powiatowe.							

Oczekiwane efekty Priorytetu I

Osiągnięte dzięki realizacji Priorytetu I rezultaty prowadzić będą do wzrostu aktywności obywatelskiej, oraz znaczącego zwiększenia partycypacji podmiotów ekonomii społecznej w kreowaniu, realizacji i monitorowaniu polityk publicznych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Równocześnie wiązać się one będą ze wzrostem otwarcia władz samorządowych na współpracę z podmiotami ekonomii społecznej. Wszystkie te działania prowadzić będą do osiągnięcia pierwszego rezultatu nadrzędnego KPRES, czyli **wzmocnienia roli podmiotów ekonomii społecznej we wspólnotach samorządowych**. Rezultaty te będą również miały wpływ na powstanie w przedsiębiorstwach społecznych 35 tys. dodatkowych miejsc pracy (co jest Rezultatem II KPRES).

Działanie I.1.

- wprowadzenie do roku 2016 we wszystkich gminach i powiatach nowego systemu programowania polityki społecznej wraz z systemem konsultacji społecznych;
- wdrożenie do roku 2016 narzędzi elektronicznych dostarczających dane porównawcze umożliwiające tworzenie programów polityki społecznej na poziomie gmin i powiatów;
- stworzenie do roku 2020 w 50% gmin i 30% powiatów rad działalności pożytku publicznego;

Działanie I.2.

- zwiększenie liczby aktywnych organizacji obywatelskich o 20 tys. w stosunku do roku 2011;
- wprowadzenie w 80% jednostek samorządu terytorialnego procedur realizowania inicjatywy lokalnej;
- zwiększenie liczby inicjatyw lokalnych do co najmniej 1000 rocznie;
- objęcie wolontariatem długoterminowym w organizacjach obywatelskich 310 osób młodych do 2020 r.;

Działanie I.3.

- wprowadzenie w 30% JST rozliczania realizacji zadań na podstawie

Działanie I.4.

rezultatów;

- zwiększenie poziomu realizacji zadań publicznych zleczanych w trybie konkursowym przez jednostki samorządu terytorialnego podmiotom ekonomii społecznej do 3,5 mld zł z budżetów JST;
- zwiększenie liczby zadań publicznych powierzanych podmiotom ekonomii społecznej do 15% zadań zleczanych w trybie konkursowym;
- zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej niebędących przedsiębiorstwami o 40 tys. osób w stosunku do 2010 r.;
- stworzenie i trwałe utrzymanie ok. 10 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych adresowanych do młodzieży;
- stworzenie i trwałe utrzymanie ok. 20 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych działających w sferze usług społecznych użyteczności publicznej, w szczególności usług opiekuńczych i związanych z polityką rodzinną;
- stworzenie i trwałe utrzymanie ok. 10 tys. miejsc pracy dla osób 50+ w przedsiębiorstwach społecznych;
- stworzenie i trwałe utrzymanie ok. 5 tys. zielonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych⁵⁵.

Priorytet II. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej.

Ekonomia społeczna rozwija się jako kategoria teoretyczna i jako działalność praktyczna, prowadzona na podstawie wielu szczegółowych rozwiązań prawnych. Nie doczekała się jednak jednolitych, spójnych rozwiązań regulacyjnych, które tworzyłyby spójne podstawy dla jej działania i stanowiłyby wyraźny impuls dla jej rozwoju. Jednym z kluczowych priorytetów jest uporządkowanie definicyjne obszaru ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, wspieranych przez państwo nie tylko poprzez tworzenie nowych rozwiązań prawnych, lecz także poprzez modyfikację dotychczasowych regulacji, które hamują rozwój ekonomii społecznej. Przy realizacji tych działań należy wykorzystać doświadczenia i dorobek Grupy Prawnej Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej.

Działanie II.1. Określenie otoczenia prawnego ekonomii społecznej

Zaprojektowanie i uruchomienie działań adresowanych do sektora ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, szczególnie tych przewidzianych do realizacji w ramach nowej perspektywy finansowej 2014–2020, wymaga zdefiniowania obszaru ekonomii społecznej oraz pojęcia przedsiębiorstwa społecznego. Pozwoli to na uporządkowanie systemu prawnego, jasne wskazanie miejsca i roli ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w systemie społeczno-gospodarczym, a także na lepsze adresowanie wsparcia kierowanego do przedsiębiorstw społecznych. Dlatego realizowane będą następujące zadania:

1. Wdrożone zostaną podstawowe rozwiązania regulacyjne, definiujące pojęcie przedsiębiorstwa społecznego na gruncie prawnym oraz nastąpi określenie podstawowych obowiązków i uprawnień przedsiębiorstw społecznych oraz zasad i form ich wsparcia ze strony państwa. Będzie to możliwe dzięki uchwaleniu ustawy o przedsiębiorstwie społecznym i wspieraniu ekonomii społecznej. Przedsiębiorstwo społeczne będzie statusem, jaki będą mogły uzyskać podmioty prowadzące działalność gospodarczą, które spełniają łącznie następujące warunki:

⁵⁵ Oczekiwane wskaźniki działań w zakresie liczby miejsc pracy nie sumują się (formuła krzyżowa), zapis wskazuje kierunek działań (możliwe jest łączenie miejsc pracy dla określonych grup demograficznych z działaniami dotyczącymi realizacji usług, mogą to być np. miejsca pracy dla młodzieży jako zielone miejsca pracy).

- a) zatrudniają co najmniej 50% osób bezrobotnych, niepełnosprawnych (w przypadku niepełnosprawnych w stopniu znacznym i umiarkowanym 30%) czy też należących do innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym albo
- b) realizują usługi społeczne, usługi na rzecz niepełnosprawnych, usługi ze sfery budownictwa społecznego, edukacji, kultury, rozwoju społeczności lokalnych i regionalnych lub turystyki społecznej, zatrudniając jednocześnie, w przeliczeniu na pełne etaty, co najmniej 20% osób należących do określonych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- c) nie dzielą zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznaczają minimum 10% zysku lub nadwyżki bilansowej na reintegrację zawodową i społeczną – w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym, lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo, zaś pozostałe wypracowane środki przeznaczają na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa,
- d) nie wypłacają zarządowi ani pracownikom wynagrodzeń wyższych niż trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia,
- e) posiadają organ konsultacyjno-doradczy, w skład którego wchodzi przedstawiciele pracowników, innych zatrudnionych osób i wolontariuszy udzielających świadczeń przedsiębiorstwu, jak również mogą wchodzić przedstawiciele stałych odbiorców towarów lub usług przedsiębiorstwa. Z obowiązku tego zwolnione są małe przedsiębiorstwa oraz spółdzielnie.

Posiadanie statusu przedsiębiorstwa społecznego będzie m.in. dawało możliwość preferencyjnego traktowania, na zasadach określonych przepisami ustawy, w tym podczas zakupów określonych usług użyteczności publicznej i innych, nieobjętych Prawem zamówień publicznych, na zasadach określonych w programach współpracy z organizacjami pozarządowymi lub innych programach samorządowych. Status ten będzie również uprawniał do korzystania z funduszy pożyczkowych i poręczeniowych adresowanych do przedsiębiorstw społecznych.

2. Wdrożone zostaną zmiany w zakresie spółdzielczości socjalnej, dotyczące m.in.:

- a) wprowadzenia możliwości tworzenia spółdzielni socjalnych również przez młodzież poszukującą pracy, rolników oraz osoby zatrudnione na umowach cywilnoprawnych o niskich dochodach jako przedstawiciele nowych kategorii osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Równoległe zostanie zmniejszona liczba osób niezbędnych do założenia spółdzielni socjalnej,
- b) obniżenie minimalnego wskaźnika zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do 20%, o ile dana spółdzielnia prowadzi działania w sferze usług społecznych użyteczności publicznej,
- c) zweryfikowania i uszczegółowienia kategorii definicyjnych i zakresu wydatków przeznaczanych na reintegrację zawodową i społeczną,
- d) ujednoczenia systemu wsparcia związanego z tworzeniem nowych miejsc pracy, realizowanego obecnie na mocy różnych przepisów,
- e) wprowadzenia rozwiązań służących zwiększaniu niepodzielnych funduszy zasobowych, umożliwiających rozwój spółdzielni socjalnych,
- f) uproszczenia procedur likwidacyjnych oraz określenia sposobu rozdysponowania majątku wspólnego wyłącznie na cele społecznie użyteczne w przypadku likwidacji spółdzielni powstałej dzięki wsparciu publicznemu lub ze środków UE.

3. Wdrożone zostaną rozwiązania regulacyjne, dotyczące wsparcia zatrudniania osób niepełnosprawnych w ramach procesu reintegracji społecznej i zawodowej oraz systemu wsparcia na rzecz aktywizacji zawodowej w sektorze ekonomii społecznej. Najistotniejsze będą działania mające na celu:

- a) połączenie działań Warsztatów Terapii Zajęciowej z możliwościami aktywizowania zawodowego ich uczestników w formie staży, praktyk zawodowych i zatrudnienia w przedsiębiorstwach społecznych i Zakładach Aktywności Zawodowej, umożliwienie uczestnikom WTZ odbycia staży w podmiotach ekonomii społecznej (np. ZAZ, spółdzielnia socjalna) bez utraty prawa dalszego uczestnictwa w Warsztatach,

- b) stworzenie systemu zatrudnienia wspomaganego, obejmującego działania przygotowujące do podjęcia zatrudnienia, poszukiwanie pracy, zaangażowanie pracodawcy oraz wsparcie w miejscu pracy i poza nim,
 - c) włączenie PES do sektora usług wspierających osoby niepełnosprawne w zakresie doradztwa, usług asystenckich, asystentów pracy i koordynatorów zatrudnienia wspomaganego,
 - d) rozważenie możliwości obniżenia obowiązkowych wpłat na PFRON (po oszacowaniu skutków finansowych) z tytułu zakupu usługi lub produktu od podmiotu ekonomii społecznej zatrudniającego poniżej 25 pracowników, który zatrudnia nie mniej niż 40% osób niepełnosprawnych, będących osobami niepełnosprawnymi zaliczonymi do znacznego stopnia niepełnosprawności, lub osobami niewidomymi, psychicznie chorymi lub upośledzonymi umysłowo, osobami z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi lub epilepsją – zaliczonymi do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności lub zatrudniającego 60% osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
 - e) rozważenie sprecyzowania zapisów prawnych dotyczących ZAZ, uwzględniających jego hybrydowy charakter podmiotu reintegracyjnego prowadzącego działalność gospodarczą w skali umożliwiającej realizację podstawowego zadania tych podmiotów – rehabilitacji zawodowej, społecznej i leczniczej oraz kontynuacja wspierania ZAZ w działaniach zmierzających do włączania ich pracowników w otwarty rynek pracy.
4. Nastąpi opracowanie i wdrożenie zmian prawnych odnoszących się do działania przedsiębiorstw spółdzielczych, w szczególności spółdzielni pracy oraz spółdzielni inwalidów i niewidomych, m.in.:
- a) obniżenie minimalnej liczby członków spółdzielni zrzeszających osoby fizyczne do 5 osób,
 - b) umożliwienie prowadzenia działalności pożytku publicznego przez spółdzielnie,
 - c) umożliwienie prowadzenia uproszczonej księgowości przez małe spółdzielnie,
 - d) wprowadzenie rozwiązań usprawniających działanie spółdzielni i dostosowujących je do rzeczywistości gospodarczej (m.in. obowiązkowe szkolenia dla członków Rad Nadzorczych, konieczność uzasadnienia odwołania członka Zarządu, możliwość dziedziczenia udziałów w spółdzielni, możliwość uzupełniania porządku obrad Walnego Zgromadzenia, gdy obecni są wszyscy członkowie spółdzielni, analogicznie do Kodeksu spółek handlowych),
 - e) wprowadzenie możliwości przekształcania spółek w spółdzielnie (np. w formie wykupu pracowniczego); preferowanie akumulacji kapitału w spółdzielniach, jak również usług realizowanych przez spółdzielnię na rzecz jej członków,
 - f) wprowadzenie możliwości funkcjonowania spółdzielni *non profit* na podobnych zasadach jak spółki *non profit*.
5. Po przyjęciu rozwiązań prawnych zapisy będą podlegały monitoringowi i ewentualnym modyfikacjom. Co dwa lata przeprowadzany będzie przez Krajowy Sekretariat Ekonomii Społecznej przegląd trafności i aktualności regulacji prawnych dotyczących przedsiębiorstw społecznych, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, spółdzielni socjalnych, działalności pożytku publicznego. Ponadto prowadzone będą prace analityczne odnoszące się do innych niż gospodarcza form działalności ekonomii społecznej, jak działalność kulturalna i edukacyjna, rozwój społeczności lokalnych, turystyka społeczna, jak również wzajemnościowe formy ekonomii społecznej.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
Indykatywne źródła	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem							

finansowania	jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1, 2, 3, 4, 5). W przypadku przyjęcia zmian z pkt 3a, d, e – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych ⁵⁶ ; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (5).
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

Działanie II.2. Określenie zasad zamówień publicznych i pomocy publicznej wspierających rozwój ekonomii społecznej.

Dla rozwoju sektora ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych niezwykle istotne są rozwiązania prawne, które mają wpływ na warunki prowadzenia działalności gospodarczej przez ten typ podmiotów. W ramach przygotowywanych działań wykorzystane zostaną osiągnięcia ponadnarodowego partnerstwa Social Entrepreneurship Network (Sieć Przedsiębiorczości Społecznej), którego polskimi partnerami są MliR i MPiPS, oraz działań systemowych podejmowanych przez MPiPS. W zakresie zamówień publicznych projektowane działania będą powiązane z realizacją Krajowego Planu Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2013–2016, opracowanego przez Urząd Zamówień Publicznych, jak również planów na następujące lata do 2020 r.

Dlatego też realizowane będą następujące zadania:

1. Wprowadzona zostanie zasada, iż przy wyborze dostawców i organizatorów usług społecznych użyteczności publicznej należy, przy stosowaniu przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych (PZP), oprócz kryterium ceny stosować kryterium jakościowe, określone w uchwale organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego. Możliwe byłoby tu wykorzystanie standardów jakości wypracowanych w ramach realizowanego w Priorytecie I PO KL projektu „Tworzenie i rozwijanie standardów jakości usług instytucji pomocy i integracji społecznej”, pod warunkiem że spełniają one wymagania określone w art. 91 ustawy PZP.
2. Wdrożenie działań przewidzianych w *Krajowym Planie Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2013–2016*.
3. Wprowadzenie w przepisach Prawa zamówień publicznych zmian wynikających z nowych dyrektyw w zakresie zamówień publicznych, w szczególności odnoszących się do:
 - a) tzw. zamówień zastrzeżonych,
 - b) specjalnego reżimu udzielania zamówień na usługi społeczne wskazane w wyżej wymienionych dyrektywach,
 - c) możliwości zastrzeżenia zamówień na wskazane w dyrektywach niektóre usługi społeczne i inne szczególne usługi na rzecz określonych podmiotów spełniających warunki wskazane w dyrektywach, do których po spełnieniu tych warunków mogą zaliczać się także podmioty ekonomii społecznej,
 - d) rażąco niskich ofert (zwłaszcza w zakresie badania zgodności z obowiązującymi przepisami w dziedzinach prawa socjalnego oraz prawa pracy),
 - e) warunków wykonania zamówienia,
 - f) odpowiednich środków zapewniających przestrzeganie przez wykonawców przy realizacji zamówień publicznych mających zastosowanie obowiązków w dziedzinie prawa socjalnego i prawa pracy.
4. Wprowadzenie do ustawy o przedsiębiorstwie społecznym i wspieraniu ekonomii społecznej i ustawy o spółdzielniach socjalnych zapisów umożliwiających zamawiającemu dokonywanie zamówień, których przedmiotem są usługi i dostawy nieobjęte ustawą – Prawo zamówień publicznych, wyłącznie w przedsiębiorstwach społecznych lub innych podmiotach ekonomii społecznej. Określone zarówno

⁵⁶ Oszacowanie skutków finansowych dla PFRON nastąpi w przypadku ewentualnej decyzji o przyjęciu konkretnych rozwiązań z pkt 3d.

w prawie polskim, jak i przepisach UE, zamówienia takie muszą być dokonywane w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasad uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów oraz optymalnego doboru metod i środków służących osiągnięciu założonych celów.

5. Zapewnienie zgodności z obowiązującymi przepisami o pomocy publicznej (w tym przepisami o pomocy udzielanej jako rekompensata z tytułu świadczenia usług w ogólnym interesie gospodarczym, zaspokajających potrzeby społeczne w zakresie opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej, opieki nad dziećmi, reintegracji na rynku pracy, mieszkalnictwa socjalnego, opieki nad słabszymi grupami społecznymi oraz włączenia społecznego tych grup, pomocy w ramach wyłączeń blokowych lub przepisami o pomocy *de minimis*) instrumentów wsparcia skierowanych do przedsiębiorstw społecznych, w przypadku gdy będą one dotyczyć prowadzonej przez te podmioty działalności gospodarczej.
6. Po wdrożeniu do polskiego Prawa zamówień publicznych zmian wskazanych w punkcie 3 przygotowanie i realizacja kompleksowego procesu edukacyjnego skierowanego do pracowników administracji publicznej, w tym Regionalnych Izb Obrachunkowych, a także przedsiębiorstw społecznych, a w szczególności:
 - a) opracowanie materiałów popularyzujących rozwiązania z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych wynikające z nowych dyrektyw unijnych, zawierających przykłady ich skutecznego zastosowania w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego,
 - b) stworzenie bazy Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia (SIWZ), gdzie zastosowano klauzule społeczne lub zamówienia zastrzeżone, zawierającej interpretacje prawne i wyjaśnienia instytucji publicznych w tym zakresie,
 - c) przygotowanie i prowadzenie szkoleń w zakresie zmian w przepisach ustawy – Prawo zamówień publicznych dotyczących społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, które będą wynikały z transpozycji nowej dyrektywy w sprawie zamówień publicznych,
 - d) promowanie poprzez zamówienia publiczne przestrzegania standardów określonych w przepisach dotyczących prawa pracy.

Zmiany prawne będą monitorowane z uwagi na ich wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
Indykatoryjne źródła finansowania	Budżety jednostek samorządu terytorialnego (1); W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest Prezes Urzędu Zamówień Publicznych (2, 3); W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (4); W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (5); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. w zakresie szkolenia przedsiębiorców społecznych, trenerów/doradców regionalnych oraz Cel 11., Priorytet inwestycyjny 11.3. w zakresie szkolenia przedstawicieli instytucji i podmiotów zamawiających, w tym kadr JST, NIK, RIO oraz Regionalne Programy Operacyjne Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (6).							
Koordynacja	Jednostki samorządu terytorialnego (1), Urząd Zamówień Publicznych (2, 3, 6), minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (4, 6), Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (5).							

Oczekiwane efekty Priorytetu II

Rezultaty Priorytetu II w zakresie uporządkowania przepisów regulujących funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych oraz ich otoczenia przyczynią się do osiągnięcia Resultatu nadrzędnego II, czyli powstania 35 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Uporządkowanie przepisów prawnych umożliwi zarówno tworzenie nowych, jak i usprawni funkcjonowanie istniejących przedsiębiorstw społecznych. Rezultaty te służyć będą również realizacji rezultatów celu III z uwagi na fakt, iż zmiany prawne umożliwią powstanie Izby Przedsiębiorstw Społecznych, stanowiącej istotny element koordynacji polityki wobec ekonomii społecznej.

Działanie II.1.

- przyjęcie przepisów regulujących status przedsiębiorstwa społecznego w 2014 r., a następnie ich pełne wdrożenie oraz stały monitoring;
- zmiany i stały monitoring przepisów dotyczących zatrudniania osób niepełnosprawnych;
- zmiany i stały monitoring przepisów dotyczących spółdzielni socjalnych;
- zmiany i stały monitoring przepisów ustawy – Prawo spółdzielcze;

Działanie II.2.

- wdrożenie w przepisach o zamówieniach publicznych zmian prawnych wynikających z nowych dyrektyw w zakresie zamówień publicznych w terminie wskazanym w tych dyrektywach;
- przeszkolenie do 2020 r. pracowników Regionalnych Izb Obrachunkowych odpowiedzialnych za kontrole w jednostkach samorządu terytorialnego oraz pracowników JST odpowiedzialnych za zamówienia publiczne w co najmniej 30% takich jednostek;
- przeszkolenie do 2020 r. pracowników ok. 1 tys. przedsiębiorstw społecznych i 100 trenerów/doradców regionalnych;
- osiągnięcie w 2020 r. 15% udziału „społecznych” zamówień publicznych na szczeblu krajowym, mierzonego na podstawie metodologii UZP;
- stosowanie społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów prozatrudnieniowych, takich jak klauzule społeczne w zamówieniach publicznych lub/i zamówienia zastrzeżone przez co najmniej 15% JST w 2020 r.

Priorytet III. System wsparcia ekonomii społecznej.

Jedną z ważniejszych potrzeb rozwijającej się ekonomii społecznej w Polsce jest zbudowanie systemu wsparcia dla podmiotów tego sektora. Dotyczy to działań o charakterze doradczo-usługowym, a przede wszystkim ułatwienia dostępu do kapitału finansowego. Jego powszechny brak to jedna z głównych przyczyn słabości ilościowej i jakościowej ekonomii społecznej.

Środki finansowe przeznaczane na rozwój ekonomii społecznej powinny być przeznaczane głównie na wsparcie bezpośrednie przedsiębiorstw społecznych i sektora ekonomii społecznej. Wsparcie finansowe przedsiębiorstw społecznych świadczone będzie w formie dofinansowania (na założenie przedsiębiorstwa społecznego oraz na prowadzenie działalności pożytku publicznego) oraz pożyczek i poręczeń (na rozwój gospodarczy istniejących przedsiębiorstw społecznych). Pomoc finansowa dla przedsiębiorstw społecznych powinna być ściśle powiązana z ofertą szkoleń i doradztwa oraz ze sprecyzowanymi oczekiwaniami dotyczącymi efektów ich działania. Takie rozwiązanie zwiększy efekty społeczne i gospodarcze działających przedsiębiorstw społecznych.

Działanie III.1. Bezwrotne instrumenty finansowe.

Tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu podmiotów ekonomii społecznej nieprowadzących działalności gospodarczej oraz przedsiębiorstw społecznych jest jednym z podstawowych celów Programu. Szczególne znaczenie ma bezpośrednie wsparcie zakładania przedsiębiorstw społecznych i tworzenia miejsc pracy dla osób pozostających dotychczas poza rynkiem pracy. Dlatego też realizowane będą następujące działania:

1. Udzielanie dofinansowania na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych i innych podmiotach oraz finansowanie części ich funkcjonowania w ramach działalności integracyjnej i w sferze pożytku publicznego. Środki na ten cel powinny zostać określone jako odpowiedni procent wydatków w ramach systemu rynku pracy oraz wsparcia na rzecz osób niepełnosprawnych (Fundusz Pracy i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych). Wymagać to będzie podjęcia takich działań, jak:

- a) kompleksowe ujednoczenie uregulowań prawnych – przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, o rehabilitacji zawodowej i społecznej, o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – oraz finansowanie na zasadach *start up* przedsięwzięć nastawionych na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, w tym przez osoby kończące edukację na ostatnim roku studiów lub szkół zawodowych wraz ze wsparciem doradczym i pomostowym przez pierwsze dwanaście miesięcy funkcjonowania,
- b) połączenie wsparcia finansowego na utworzenie przedsiębiorstwa społecznego z elementami szkoleniowymi (w tym szkolenia zawodowe), indywidualnym mentoringiem, udzielanym na etapie zakładania i pierwszych sześciu miesięcy działalności, oraz wsparciem pomostowym, ułatwiającym funkcjonowanie w pierwszych dwunastu miesiącach istnienia przedsiębiorstwa,
- c) udzielanie dofinansowania przez powiatowe urzędy pracy, mogące zlecić to zadanie w trybie przepisów o działalności pożytku publicznego podmiotom świadczącym usługi rozwoju ekonomii społecznej, zaś wsparcia doradczo-szkoleniowego przez instytucje świadczące usługi wsparcia ekonomii społecznej, na których spoczywać będzie również obowiązek monitorowania trwałości dotowanych przedsiębiorstw społecznych,
- d) uzgodnienie poziomu wsparcia dla tworzenia przedsiębiorstw społecznych w regionalnych programach rozwoju ekonomii społecznej, poprzez szacunkowe określenie, w uzgodnieniu z samorządami powiatów, minimalnej wysokości środków na dofinansowanie tworzenia miejsca pracy w PES, w ramach środków Funduszu Pracy i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Powinno ono gwarantować dofinansowanie utworzenia co najmniej 5–10 miejsc pracy rocznie. Oznaczałoby to planowanie w ramach powiatowych budżetów PUP środków na tworzenie przedsiębiorstw społecznych i wspieranie podmiotów ekonomii społecznej. Udział ten będzie wspierany dodatkowymi środkami europejskimi, zależnie od poziomu aktywności danego PUP,
- e) objęcie dofinansowaniem tworzenia oraz działania lub realizacji usług w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej lub reintegracji zawodowej i społecznej przez podmioty ekonomii społecznej niebędące przedsiębiorstwami społecznymi. Jednym z warunków przyznania dofinansowania powinno być spełnienie standardów jakości dla usług tego rodzaju, określonych w przepisach ustawy o zatrudnieniu socjalnym i innych.

Możliwe będzie zlecenie przez samorząd województwa akredytowanym instytucjom realizującym usługi wsparcia ekonomii społecznej – początkowo w formie pilotażu – zadania udzielania dofinansowania na tworzenie miejsc pracy.

2. Wprowadzenie możliwości wsparcia inwestycyjnego przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej, w szczególności poprzez finansowanie kosztów remontu nieruchomości i zakupu środków trwałych tworzących nowe możliwości rozwojowe, zgodne z potrzebami lokalnej polityki społecznej.
3. Wypracowanie zasad oceny przyznawania środków finansowych powiązanych z efektywnością. Przyznanie i wykorzystanie środków finansowych powinno być powiązane z deklarowanymi efektami działalności przedsiębiorstwa społecznego, a uzyskanie dodatkowego dofinansowania premiującego skuteczność powinno być możliwe tylko w przypadku przedsiębiorstw, które osiągnęły założone efekty. W przyszłości,

w przypadku rozwoju adekwatnych, rzetelnych i możliwych do stosowania na szeroką skalę metod pomiaru społecznej wartości dodanej przedsiębiorstw społecznych, wskazane jest wykorzystanie tych metod jako kryterium przyznawania i rozliczania środków finansowych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
Indykatoryjne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1 – w zakresie dotyczącym ujednolicania uregulowań prawnych); Fundusz Pracy (1 – w zakresie dotyczącym tworzenia miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej/przedsiębiorstwach społecznych); Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (1 – w zakresie dotyczącym tworzenia miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej/przedsiębiorstwach społecznych); Regionalny Program Operacyjny, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1 – w zakresie dotyczącym tworzenia miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej/przedsiębiorstwach społecznych); Regionalny Program Operacyjny, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.3. (2); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (3); budżety jednostek samorządu terytorialnego (1e).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorząd wojewódzki.							

Działanie III.2. Zwrotne instrumenty finansowe.

Głównym instrumentem wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych w sferze działalności gospodarczej powinien być system instrumentów finansowych o charakterze zwrotnym: pożyczek i poręczeń. Dlatego też realizowane będzie następujące wsparcie:

1. Od 2013 r. do 2015 r. realizowany będzie pilotaż programu pożyczkowego, umożliwiającego przetestowanie nowych sposobów finansowania przedsiębiorstw społecznych. Działania te realizowane będą za pomocą pięciu makroregionalnych funduszy pożyczkowych. Pilotaż ma na celu przetestowanie procedur i funkcjonalności przyszłego funduszu pożyczkowego i poręczeniowego;
2. Po ewaluacji przeprowadzonej w 2014 r. utworzony zostanie od roku 2015 instrument finansowy (Krajowy Fundusz Przedsiębiorczości Społecznej), którego celem będzie udzielanie pożyczek oraz – odrębnie – poręczeń. Instrument finansowy będzie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz źródeł prywatnych. Fundusz będzie umiejscowiony w Banku Gospodarstwa Krajowego. W ramach Funduszu możliwe będzie zastosowanie różnych instrumentów zwrotnych, takich jak np.:⁵⁷
 - pożyczki krótkoterminowe (do 2 lat) na utrzymanie płynności (np. pomostowe, pod cesje itp.);
 - pożyczki średnio- i długoterminowe (do 5 lat) z przeznaczeniem na rozwój, inwestycje, budowanie aktywów;
 - pożyczki podporządkowane (do 5 lat) z przeznaczeniem na zwiększenie funduszy własnych;
 - społeczny fundusz kapitałowy – *social venture capital*;
 - poręczenia;
 - reporeczenia za zobowiązania funduszy poręczeniowych, poręczających kredyty zaciągnięte przez podmioty ekonomii społecznej posiadające status mikro-, małych lub średnich przedsiębiorstw.

⁵⁷ Instrumenty mają charakter przykładowych propozycji i mogą zostać zmodyfikowane w toku realizacji działań.

Podmiot wdrażający instrument finansowy wyłoni w trybie zgodnym z ustawą wdrożeniową na lata 2014–2020 pośredników finansowych w każdym z 16 województw (banki, istniejące lokalne lub regionalne fundusze pożyczkowe i poręczeniowe). Będą oni odpowiedzialni za dystrybucję finansowych instrumentów zwrotnych, a każdy z nich będzie mógł mieć przyznane środki do zarządzania z przeznaczeniem na wsparcie dla przedsiębiorstw społecznych na 2–3 lata, stosownie do złożonej aplikacji. Dopuszcza się istnienie kilku pośredników finansowych w danym województwie, jak również dopuszcza się działanie pośredników obejmujących do dwóch województw. Fundusz będzie wspierać w szczególności działania angażujące dodatkowe środki prywatne.

- Wspierane będzie uruchamianie i testowanie innowacyjnych form finansowania działalności podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, np. spółdzielni pożyczkowych, funduszy poręczeń wzajemnych i innych, tworzonych na poziomie lokalnym i regionalnym przez podmioty ekonomii społecznej, jednostki samorządu terytorialnego oraz podmioty prywatne. W szczególności wspierane będą działania, które zaabsorbują dodatkowe środki prywatne.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
Indykatywne źródła finansowania	Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet I, Działanie I.4. (1); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (2, 3) w zakresie wynikającym z badania luki finansowej; środki prywatne (2, 3).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.							

Działanie III.3. Usługi wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Rozwój ekonomii społecznej wymaga bieżącego zapewniania wsparcia doradczego, szkoleniowego i animacyjnego na różnych poziomach, w zależności od potrzeb podmiotów ekonomii społecznej bądź przedsiębiorstw społecznych. W związku z tym nowy system wsparcia, oparty na doświadczeniach dotychczasowego okresu programowania 2007–2014, zasadał się będzie na finansowaniu usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, które powinny składać się z trzech modułów realizowanych przez jedną lub kilka instytucji. Niezbędne jest jednak kontraktowanie całego pakietu usług (przez jeden podmiot bądź konsorcjum lub partnerstwo kilku instytucji) dla subregionu. System usług, który na poziomie wojewódzkim musi mieć charakter komplementarny, składałby się z następujących modułów:

- Usługi animacji lokalnej.** Początkiem jakiegokolwiek dyskusji o rozwoju aktywności lokalnej ekonomii społecznej jest pobudzanie aktywności obywatelskiej na społecznie odpowiedzialnym terytorium. Wymaga to działań o charakterze animacyjnym, umożliwiających tworzenie podmiotów obywatelskich, wsparcie dla ich rozwoju, tworzenie partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i partycypacji społecznej. Podmioty realizujące te usługi powinny nie tylko prowadzić działania animacyjne, edukacyjne i integracyjne, ale także przygotowywać i wspierać lokalnych animatorów, którzy będą rozwijać te działania. Działalność animacyjna i facylitacja byłyby wskazane jako istotne komponenty wsparcia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, określone w działaniu IV.3. Programu.
- Usługi rozwoju ekonomii społecznej.** Komponent ten dotyczy działań zmierzających do inicjowania tworzenia nowych podmiotów i przedsiębiorstw społecznych, w tym szkoleń, doradztwa indywidualnego i grupowego. W tym przypadku podstawową usługą byłoby prowadzenie działań edukacyjnych na temat możliwości tworzenia przedsiębiorstw społecznych oraz przygotowywanie grup założycielskich. Jednym z istotnych elementów realizacji usług rozwoju ekonomii społecznej byłaby ścisła współpraca z powiatowymi urzędami pracy, które będą dysponować środkami na tworzenie miejsc pracy lub doposażenie stanowisk pracy. W ramach kooperacji wszystkie osoby, chcące zakładać przedsiębiorstwa społeczne, kierowane byłyby przez PUP, OPS, PCPR, ODR do podmiotów realizujących usługi rozwoju ekonomii społecznej. Przygotowane grupy założycielskie przedsiębiorstw społecznych będą mogły wnioskować do starosty o środki na ich tworzenie – z Funduszu Pracy lub PFRON. Możliwe będzie zlecenie – początkowo w formie pilotażu – zadania udzielania tym podmiotom dofinansowania na tworzenie miejsc pracy przez samorząd powiatowy (lub samorząd wojewódzki). Ośrodki świadczące usługi rozwoju ekonomii społecznej powinny wykorzystywać narzędzia inkubacji i preinkubacji oraz otwierania przedsiębiorstw „na

próbę” w ramach inkubacji, a także tutoring przez tradycyjnych przedsiębiorców, zwłaszcza z branż, w których zamierza działać zakładany podmiot.

3. **Usługi wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych.** Konieczne jest posiadanie przez realizatora tego modułu umiejętności zarządczych (z zakresu finansów, podatków, planowania strategicznego, marketingu, zasobów ludzkich) oraz społecznych (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw lokalnych). Rozwijanie tych kompetencji wymaga wyspecjalizowanego systemu wsparcia przedsiębiorców społecznych, który będzie dostarczał im wiedzy i rozwijał ich umiejętności na etapach tworzenia i działania przedsiębiorstwa społecznego. System powinien także wspierać przedsiębiorstwa społeczne w formie doradztwa prawnego, biznesowego i finansowego. W ramach usług możliwe jest przyznawanie dodatkowego wsparcia związanego z wdrażaniem innowacji lub planów rozwoju. Ten typ usług powinien funkcjonować w ścisłej korelacji z regionalnymi operatorami Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej w zakresie doradztwa pożyczkowego.

Od 2014 r. usługi wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych podlegałyby akredytacji w systemie AKSES (akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej⁵⁸). Do każdego poziomu usług dopasowane będą odrębnie oczekiwane rezultaty działań. Otrzymanie akredytacji będzie wymagało spełnienia warunków formalnych, jak również uzyskania rekomendacji zespołu ekspertów analizujących programy szkoleniowe i doradcze, zakładane rezultaty oraz kompetencje i trwałość kadr podmiotów realizujących usługi. Posiadanie akredytacji będzie równoznaczne ze spełnieniem kryterium dostępu w Regionalnych Programach Operacyjnych.

Usługi doradcze i wspierające finansowane będą w zakresie wskazanego w systemie akredytacji minimalnego pakietu, co będzie regularnie weryfikowane przez audytorów Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej w porozumieniu z Regionalnymi Ośrodkami Polityki Społecznej. Finansowanie usług animacji lokalnej, usług rozwoju ekonomii społecznej oraz usług wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych odbywałoby się w ramach działań samorządu województwa poprzez umowy zawierane z podmiotami przy zapewnieniu komplementarności działań na obszarze województwa. Podmioty mają prawo prowadzić dodatkową działalność, przekraczającą minimalny zakres usług doradczych i wspierających; może to się odbywać w formule odpłatnej działalności pożytku publicznego lub działalności gospodarczej bądź zgodnie z zakresem projektu sformułowanym przez samorząd województwa. W przypadku niespełniania standardów jakości wyłaniany będzie inny wykonawca usług, realizujący je zgodnie ze standardami.

Sposób realizacji usług, ich systematyka, zasady finansowania, relacje podmiotów świadczących te usługi z instytucjami publicznymi, w tym współpraca z powiatowymi urzędami pracy, zostaną uregulowane prawnie jako rozdział w ustawie o przedsiębiorstwie społecznym.

4. Wspierane będą działania na rzecz kreowania innowacji w obszarze ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej. Rozwój ekonomii społecznej nie będzie możliwy bez stałego zwiększania efektywności stosowanych rozwiązań i wypracowywania nowych, łączących doświadczenie praktyczne z teoretycznym, a także bez współpracy ze środowiskami akademickimi i biznesowymi.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
Indykatywne źródła finansowania	Budżety jednostek samorządu terytorialnego (1, 2, 3); Regionalny Program Operacyjny, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1, 2, 3); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. w zakresie innowacji (4).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorząd województwa.							

⁵⁸ Działania w zakresie akredytacji realizuje Komitet Akredytacyjny powołany zarządzeniem nr 13 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 marca 2014 r.

Działanie III.4. Wsparcie rozwoju sieci kooperacji i partnerstw ekonomii społecznej.

Podstawą istnienia i rozwoju ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych jest wspólne działanie, będące podstawą tworzenia się więzi ekonomicznych pomiędzy przedsiębiorstwami społecznymi na zasadzie franczyzy, klastrow i partnerstw. Partnerstwo biznesowe i międzysektorowe powinno być na każdym poziomie podstawą do rozwijania ekonomii społecznej. Dlatego też wspierane będą następujące zadania:

1. Szeroka edukacja w zakresie współpracy międzysektorowej i tworzenia partnerstw lokalnych, uwzględniająca istotę ekonomii społecznej, skierowana do instytucji publicznych, przedsiębiorstw społecznych, organizacji pozarządowych, sektora biznesu oraz liderów społeczności lokalnych, w szczególności na terenach wiejskich; ponadto wspieranie rozwoju programów społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) tradycyjnych przedsiębiorstw ukierunkowanych na współpracę, a także na wspieranie i rozwój przedsiębiorczości społecznej.
2. Wdrażanie i upowszechnianie znaków jakości i innych programów promujących odpowiedzialne zachowania konsumentów oraz organizowanie wśród konsumentów indywidualnych i biznesowych kampanii i akcji promocyjno-edukacyjnych mających na celu budowanie pozytywnego wizerunku przedsiębiorczości społecznej i wskazywanie korzyści wynikających z zakupów w tym sektorze.
3. Organizacja targów, wspieranie udziału w targach i misji gospodarczych dla przedsiębiorców społecznych ukierunkowanych zarówno na kooperację z biznesem tradycyjnym, innymi przedsiębiorstwami społecznymi, jak i jednostkami samorządu terytorialnego.
4. Rozwój franczyzy społecznej, bazującej na lokalnych powiązaniach kooperacyjnych z udziałem przedsiębiorców społecznych.
5. Budowanie powiązań kooperacyjnych, w tym wsparcie transferu innowacji między uczelniami, sektorem nauki, tradycyjnymi przedsiębiorstwami a przedsiębiorstwami społecznymi.
6. Uruchamianie programów studiów menadżerskich i MBA dla osób zarządzających przedsiębiorstwami społecznymi.
7. W związku z budowaniem mechanizmów inicjowania, tworzenia i działania powiązań kooperacyjnych na poziomie lokalnym, uwzględniających przedsiębiorstwa społeczne, wspierane będzie metodyczne i animacyjne włączanie przedsiębiorstw społecznych w działające i inicjowane przedsięwzięcia kooperacyjne (m.in. identyfikacja nisz rynkowych), w tym szczególnie inicjatywy klastrowe:
 - a) w obszarze aktywizowania środowisk lokalnych i rozwoju obszarów wiejskich, wsparcie przedsiębiorczości społecznej odbywa się poprzez stymulowanie nawiązywania partnerstw i wspólnych inicjatyw. Modelowym przykładem są tutaj wioski tematyczne, np. w woj. warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim,
 - b) wykorzystujące współpracę z krajową siecią usług dla MŚP do komplementarnego do OWES wspierania tworzenia i działania przedsiębiorstw społecznych; a także wykorzystujące współpracę z Ośrodkami Doradztwa Rolniczego i ich strukturami terenowymi do wsparcia powstawania przedsiębiorstw społecznych na terenach wiejskich,
W porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi wypracowana zostanie propozycja rekomendacji dotycząca możliwego współdziałania ODR i podmiotów realizujących usługi wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.
 - c) wykorzystanie potencjału Lokalnych Grup Działania oraz Lokalnych Grup Rybackich oraz operatorów CLLD (rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność), a także Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych jako animatorów przedsiębiorczości społecznej na terenach wiejskich; stworzenie – w ramach Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej – Forum Partnerstw Lokalnych. Zadaniem Forum będzie promowanie idei partnerstwa, wspieranie współpracy między partnerstwami oraz zbieranie i upowszechnianie wiedzy o istniejących partnerstwach.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
	7.							
Indykatywne źródła finansowania	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9, Priorytet inwestycyjny 9.8. (1, 2, 4); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 8, Priorytet 8.9. (6); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 1., Priorytet inwestycyjny 1.2. (5); Cel 3, Priorytet inwestycyjny 3.2 (3); Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (2, 7 – w zakresie wspierania tworzenia sieci, akcji promocyjnych i regionalnych znaków jakości).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, minister właściwy do spraw gospodarki, samorządy województw.							

Oczekiwane efekty Priorytetu III

Rezultaty Priorytetu III w zakresie stworzenia finansowej i doradczej infrastruktury wsparcia, animowania, rozwoju i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych oraz otoczenia prawnego służą osiągnięciu Celu II *Otoczenie*, którego rezultatem będzie stworzenie i utrzymanie 35 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Bez kompleksowego systemu wsparcia nie jest możliwe tworzenie i stabilne funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych na większą skalę. Rezultaty te będą miały również wpływ na osiągnięcie rezultatu I, umożliwiając tworzenie nowych miejsc pracy w obszarach preferowanych przez wspólnoty samorządowe.

Działanie III.1.

- stworzenie poprzez wsparcie finansowe 38,6 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, z czego ok. 35 tys. będzie miało charakter trwały;

Działanie III.2.

- uruchomienie i działanie 16 pośredników finansowych dla funduszu pożyczkowego oraz poręczeniowego obejmujących wszystkie województwa;
- wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami w ramach projektowanego systemu wsparcia;
- uruchomienie systemu poręczeń i reporeczeń;

Działanie III.3.

- wypracowanie w każdym województwie do 2014 r. koncepcji sieci usług wsparcia ekonomii społecznej finansowanych z RPO;
- stworzenie do 2015 r. w każdym województwie sieci usług wsparcia ekonomii społecznej posiadających akredytację ministra pracy i polityki społecznej;

Działanie III.4.

- 50% przedsiębiorstw społecznych będzie działać w partnerstwie lokalnym, franczyzie lub sieci kooperacji.

Priorytet IV. Włączenie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym.

Rozwój ekonomii społecznej w wymiarze krajowym zależy od zintegrowanych działań realizowanych w wymiarze horyzontalnym, na poziomie różnych instytucji administracji rządowej, jak również – w wymiarze wertykalnym – koordynacji działań krajowych oraz regionalnych i lokalnych. Niezbędne jest skoordynowanie dotychczasowych działań różnych instytucji, finansowanych zarówno ze środków krajowych, jak i środków Unii Europejskiej, tak aby spowodować znaczący wzrost ich jakości. Na Priorytet IV składają się następujące działania (kierunki interwencji):

Działanie IV.1. Koordynacja polityki wobec ekonomii społecznej na poziomie krajowym.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują na niewystarczającą koordynację działań związanych z ekonomią społeczną, a podejmowanych w ramach różnych sektorowych polityk publicznych. Jednym z powodów takiej sytuacji jest brak w strukturach rządu silnego ośrodka odpowiedzialnego za taką koordynację, ale także brak mechanizmów zapewniania koordynacji i spójności podejmowanych działań. Brak instytucjonalizacji utrudnia również koordynację działań w zakresie współpracy sektora publicznego i obywatelskiego. Dlatego też realizowane będą następujące zadania:

1. Utworzenie Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej⁵⁹ jako kluczowego instrumentu zapewniania spójności polityk publicznych związanych z ekonomią społeczną. W skład Komitetu wejdą w połowie przedstawiciele resortów oraz urzędów odpowiedzialnych za realizację polityk państwa w kluczowych dla ekonomii społecznej obszarach, a także reprezentanci województw, zaś w połowie przedstawiciele sektora ekonomii społecznej. Zadaniem Komitetu będzie:
 - a) koordynowanie działań w zakresie ekonomii społecznej na poziomie krajowym,
 - b) podejmowanie decyzji o charakterze strategicznym w zakresie realizacji KPRES w oparciu o coroczne raporty o stanie ekonomii społecznej oraz przegląd śródkresowy w 2017 r.,
 - c) przyjmowanie corocznych raportów z realizacji KPRES i stanu ekonomii społecznej w Polsce,
 - d) kreowanie i monitorowanie działań podejmowanych na rzecz projektów innowacyjnych oraz badań naukowych w zakresie ekonomii społecznej,
 - e) inicjowanie zmian, nadzorowanie realizacji i monitorowanie programu rozwoju ekonomii społecznej,
 - f) opiniowanie i rekomendowanie propozycji strategicznych, programowych, legislacyjnych i finansowych mających związek z ekonomią społeczną,
 - g) dokonywanie przeglądów stanu realizacji zapisów strategii i programów rozwoju oraz wydawanie opinii o koniecznych modyfikacjach strategii lub programów rozwoju w odniesieniu do ekonomii społecznej,
 - h) wskazywanie kandydatów sektora ekonomii społecznej do ciał konsultacyjnych i monitorujących w ramach programów operacyjnych i programów rozwoju.
2. Powołanie Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej w strukturach Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej jako komórki organizacyjnej (wydziału) w ramach Departamentu Pożytku Publicznego, odpowiedzialnej za:
 - a) koordynację działań administracji publicznej adresowanych do sektora ekonomii społecznej. Zadaniem KSES będzie inicjowanie i promocja działań związanych z ekonomią społeczną,

⁵⁹ Komitet będzie miał charakter międzyresortowy/międzysektorowy, zgodnie z zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów. Będzie stanowił kontynuację Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej powołanego zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 141 z dnia 15 grudnia 2008 r. W sferze finansowej i organizacyjnej Komitet będzie obsługiwany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

zapewnianie spójności działań odnoszących się do tej sfery podejmowanych w ramach różnych polityk sektorowych i regionalnych oraz współpraca z województwami,

- b) działania na rzecz Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej poprzez realizację decyzji i wniosków Komitetu, przygotowywanie zadań publicznych związanych m.in. z działaniami akredytacyjnymi, innowacyjnymi,
 - c) realizację aktywnych działań na rzecz sektora ekonomii społecznej poprzez zapewnianie jakości systemu wsparcia (akredytowanie podmiotów świadczących usługi na rzecz sektora), tworzenie przyjaznego otoczenia prawnego, stymulowanie rozwoju instrumentów finansowych. KSES odpowiedzialny będzie również za monitoring, zbieranie, udostępnianie i generowanie wiedzy, inicjowanie debaty publicznej na temat miejsca i roli ekonomii społecznej w politykach publicznych,
 - d) realizację aktywnych działań na rzecz uczestników procesu wdrażania KPRES, w szczególności regionów, w postaci szkoleń i doradztwa rozwojowego, budowy bazy danych pozwalającej na gromadzenie, udostępnianie i prezentację danych z monitoringu i ewaluacji, a także wsparcia w zakresie wypracowywania, monitorowania, ewaluowania i zarządzania regionalnymi planami.
3. Wyłonienie, w trybie konkursu lub przetargu, innowacyjnego podmiotu mającego formę spółki *non profit* lub spółdzielni osób prawnych, którego udziałowcami będą organizacje pozarządowe (z udziałem MPiPS w organie nadzoru), realizującego zadania wynikające ze zobowiązań dotyczących wsparcia działań regionalnych. Podmiot realizowałby usługi związane z wdrażaniem działań o charakterze innowacyjnym, jak również działalności akredytacyjnej, doradztwa i edukacji na rzecz regionów oraz zlecenia zadań publicznych w sferze usług na rzecz przedsiębiorstw społecznych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1, 2, 3); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1, 2, 3).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.							

Działanie IV.2. Koordynacja polityki ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.

Z uwagi na wzrost roli regionów w kreowaniu polityki rozwoju, istotnym elementem jest włączenie polityki ekonomii społecznej w działania realizowane na poziomie województw. To właśnie tam zapadać ma szereg kluczowych decyzji o charakterze programowym, organizacyjnym i finansowym, dlatego też realizowane będą następujące zadania:

1. Włączenie ekonomii społecznej do strategii rozwoju województw w obszarach związanych z rynkiem pracy, integracją społeczną, rozwojem przedsiębiorczości oraz innowacji, rozwojem usług użyteczności publicznej oraz innymi priorytetami, w ramach których możliwy jest regionalny rozwój ekonomii społecznej; realizacja zapisów strategii będzie na bieżąco analizowana na poziomie wojewódzkim oraz przez Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej.
2. Stworzenie, realizacja i monitoring, we współpracy z kluczowymi interesariuszami, regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej na lata 2014–2020, określających działania regionalnych władz publicznych, dotyczące w szczególności:
 - a) instytucjonalizacji zarządzania rozwojem ekonomii społecznej (problematyka regionalnego komitetu ekonomii społecznej, forum współpracy z podmiotami ekonomii społecznej, instytucje odpowiedzialne),
 - b) podstawowych kierunków rozwoju sektora ekonomii społecznej – preferowanych we wsparciu finansowym – w zakresie reintegracji zawodowej, integracji społecznej oraz dostępnych usług społecznych. Kierunki te powinny wynikać ze zdiagnozowanych w województwie potrzeb, należących do obszarów określonych w Priorytecie I. Preferencje mogą polegać na promowaniu

- określonych rodzajów działalności (promocja, edukacja), preferowaniu tworzenia podmiotów działających w określonych sferach (kryteria dostępu i kryteria strategiczne w programach operacyjnych finansowanych ze środków europejskich, kryteria strategiczne w dostępie do środków krajowych Funduszu Pracy i PFRON), zachęcaniu samorządów powiatowych i gminnych (tworzenie lokalnych map potrzeb w dziedzinie usług użyteczności publicznej, partnerstwa lokalne z samorządami),
- c) stworzenia docelowej sieci usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w województwie,
 - d) zaprojektowania mechanizmów współpracy samorządu województwa z samorządami powiatów i gmin w zakresie rozwoju ekonomii społecznej (rola gminnych i powiatowych strategii, partnerstwo lokalne jako podstawa rozwoju), kontrakty pomiędzy województwem a samorządami lokalnymi finansujące działania lokalne, w tym w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (CLLD),
 - e) określenia zasad i form współpracy na rzecz ekonomii społecznej między różnego rodzaju instytucjami, które mogą mieć wpływ na jej rozwój w regionie, m.in. ROPS, WUP, a instytucjami zarządzającymi i wdrażającymi programy finansowane ze środków europejskich,
 - f) opracowania koncepcji promocji idei ekonomii społecznej w województwie poprzez system edukacji formalnej i nieformalnej dla dzieci i młodzieży oraz system edukacji formalnej i pozaformalnej dla dorosłych.

Programy powinny zawierać spójną i logiczną strukturę celów i oczekiwanych efektów, jak również odpowiadające im wskaźniki produktu i wskaźniki rezultatu. Określą one również zasoby finansowe niezbędne do osiągnięcia wyznaczonych celów i rezultatów, obejmujące zarówno środki krajowe (samorządu terytorialnego, funduszy celowych i budżetu państwa), jak i europejskie. Programy muszą również opisywać systemy zarządzania i corocznego monitorowania efektów, w tym w formie corocznego raportu o stanie ekonomii społecznej w regionach. Odpowiedzialne za przygotowanie i wdrażanie programów, w imieniu samorządów województw, będą Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej.

Przygotowane dotychczas przez ROPS wieloletnie regionalne plany działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej będą przekształcane w 2014 r. w regionalne (wojewódzkie) programy rozwoju ekonomii społecznej (mające status programu wojewódzkiego) i uzupełniane w oparciu o przedstawione elementy, w szczególności plan finansowy.

3. Stworzenie Regionalnych Komitetów Rozwoju Ekonomii Społecznej, koordynujących działania województw w zakresie ekonomii społecznej, złożonych z przedstawicieli samorządu województwa i samorządów lokalnych, a także przedstawicieli sektora ekonomii społecznej, nauki oraz biznesu⁶⁰.
4. Wyznaczenie w województwie jednostki odpowiedzialnej za koordynację działań związanych z ekonomią społeczną – Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej. Jednostka ta będzie koordynować działania władzy publicznej w zakresie realizacji regionalnego programu oraz merytorycznie określać kierunki, preferencje i procedury wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
Indykatywne źródła finansowania	Budżety samorządu województwa (1); Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet VII, Działanie 7.1.3. (2) do czerwca 2015 r.;							

⁶⁰ Regionalny Komitet Ekonomii Społecznej powoływany będzie uchwałą zarządu województwa. Finansowany będzie w ramach budżetu ROPS lub z innych źródeł określonych przez samorząd wojewódzki.

	Regionalny Program Operacyjny, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (2, 3, 4).
Koordinacja	Samorządy województw.

Działanie IV.3. Samoorganizacja ekonomii społecznej.

Istotnym elementem rozwoju ekonomii społecznej jest samoorganizacja sektora, umożliwiająca reprezentację interesów podmiotów ekonomii społecznej w wymiarze terytorialnym i sektorowym, jak również budowę systemu samokontroli w odniesieniu do standardów działania. Dlatego też realizowane będą następujące zadania:

1. Wsparcie, zarówno poprzez regulacje prawne, jak i wsparcie instytucjonalne, stworzenia silnej reprezentacji środowisk przedsiębiorstw społecznych i ekonomii społecznej, jako partnera dla administracji publicznej i biznesu na poziomie krajowym i regionalnym.
2. Określenie, wspólnie z sektorem ekonomii społecznej, zasad reprezentacji sektora oraz jasnych zasad konsultowania z nim działań publicznych.
3. Wspieranie działań na rzecz samoorganizacji i federalizacji sektora, w tym w szczególności przyszłej Izby Przedsiębiorstw Społecznych, ogólnopolskich i regionalnych spotkań oraz innych platform współpracy, jak również doradztwa i promocji.
4. Wspieranie tworzenia i funkcjonowania platform wymiany informacji na rzecz wzmocnienia powiązań sieciowych wewnątrz sektora, w tym portali internetowych oraz wydawnictw prasowych.
5. Wspieranie oddolnych systemów znaków jakości i certyfikacji, zmierzających do poprawy jakości usług i produktów podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, oraz stworzenie znaku jakości „Gmina/powiat przyjazna/y ekonomii społecznej” na podstawie kryteriów wypracowanych przez władze publiczne i reprezentację sektora.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1, 2); Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (3); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (4, 5).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.							

Działanie IV.4. Monitoring ekonomii społecznej.

Realizacja prawidłowej polityki wobec ekonomii społecznej wymaga kompleksowej i stale aktualizowanej wiedzy o stanie sektora, jego otoczeniu oraz relacjach publiczno-społeczno-prywatnych. Zapewnienie dostępu do wiarygodnych danych oraz analiza kondycji sektora będą podstawą do formułowania polityki publicznej w tym obszarze. Dlatego też realizowane będą następujące zadania:

1. Prowadzenie repozytorium wiedzy – wyników badań, narzędzi badawczych, raportów etc. przez Krajowy Sekretariat Ekonomii Społecznej, na bazie danych zebranych przez KSES oraz otrzymanych z GUS i ROPS.

2. Stały monitoring ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, dotyczący dynamiki rozwoju sektora, osiągniętych efektów ekonomicznych oraz działalności w sferze społecznej, a ponadto aktywności jednostek publicznych na rzecz ekonomii społecznej. Na monitoring będą się składały:
 - a) stałe monitorowanie jakości dostępnych danych na temat kondycji sektora ekonomii społecznej,
 - b) systematyczne i bieżące zbieranie wynikowych danych statystycznych i administracyjnych na temat kondycji sektora ekonomii społecznej, realizowane przez KSES,
 - c) analizowanie zebranych danych i publikowanie co najmniej raz w roku raportu podsumowującego kondycję sektora ekonomii społecznej oraz stan realizacji Programu, zawierającego wnioski i rekomendacje,
 - d) budowa w ramach KSES i ROPS informatycznego systemu zbierania, gromadzenia, przetwarzania i upowszechniania danych z wykorzystaniem danych gromadzonych w ramach PO WER i RPO.
3. Prowadzenie badań dotyczących zarówno kondycji sektora ekonomii społecznej, jak i oceny polityki publicznej prowadzonej w tym obszarze poprzez:
 - a) rozwijanie i upowszechnianie metodologii badań dotyczących sektora ekonomii społecznej, w tym szczególnie mierzenia oddziaływania społecznego,
 - b) realizację badań na zlecenie Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej,
 - c) prowadzenie badań statystycznych z zachowaniem zasad tajemnicy statystycznej,
 - d) wdrożenie stałych mechanizmów mierzenia oddziaływania społecznego przedsiębiorstw społecznych i poziomu kapitału społeczno-ekonomicznego w ekonomii społecznej,
 - e) opracowywanie i publikowanie w kraju i za granicą raportów podsumowujących efekty prowadzonych badań nad rozwojem ekonomii społecznej; wsparcie rozwoju baz danych i katalogów branżowych podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, a także podobnych narzędzi dostarczających dane nt. sektora,
 - f) promowanie problematyki ekonomii i przedsiębiorczości społecznej wśród kadry naukowej, w tym młodych naukowców, m.in. poprzez organizację konkursów na najlepszą pracę badawczą, stypendia dla doktorantów i pracowników naukowych.

Powyższe działania będą prowadzone z uwzględnieniem rekomendacji zawartych w Komunikacie Komisji Europejskiej pt. „Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej”⁶¹. Jedną z podstawowych jest potrzeba łatwego i szybkiego dostępu do istniejących informacji na temat przedsiębiorstw społecznych, umożliwiającą wymianę doświadczeń w celu rozpowszechniania najlepszych praktyk. Dotyczy to w szczególności konieczności dysponowania środkami na narzędzia umożliwiające ocenę i wykorzystanie oddziaływania tej działalności (na przykład poprzez wzorowanie się na doświadczeniach niektórych państw członkowskich Unii Europejskiej, które stworzyły rachunki satelitarne umożliwiające gromadzenie danych statystycznych na temat przedsiębiorstw społecznych). W dalszej perspektywie należy także mieć na uwadze wspieranie badań nad charakterem i oddziaływaniem społeczno-gospodarczym przedsiębiorczości społecznej, w szczególności współfinansowanie projektów krajowych na rzecz tworzenia rachunków satelitarnych umożliwiających wykazywanie przedsiębiorstw społecznych w systemach rachunków narodowych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, Prezes							

⁶¹ Komunikat Komisji Europejskiej, *Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej. Budowanie ekosystemu sprzyjającego przedsiębiorstwom społecznym w centrum społecznej gospodarki i społecznych innowacji*, COM(2011) 682, [SEK(2011) 1278].

	Głównego Urzędu Statystycznego oraz Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (2, 3).
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

Oczekiwane efekty Priorytetu IV

Rezultaty Priorytetu IV w zakresie stworzenia systemu koordynacji polityki publicznej wobec ekonomii społecznej na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym, wspierania rozwoju samoorganizacji sektora ekonomii społecznej oraz sprawnego systemu monitoringu, służą osiągnięciu Celu operacyjnego 3 *Przywództwo*, którego rezultatem nadrzędnym jest wzrost skuteczności mechanizmów zarządzania i koordynacji w obszarze polityki wspierania rozwoju ekonomii społecznej. Służą one również realizacji rezultatu Celu 1, który ma zapewnić wzmocnienie powiązań podmiotów ekonomii społecznej ze wspólnotami lokalnymi.

Działanie IV.1.

- stworzenie do końca 2014 r. Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej w ramach Departamentu Pożytku Publicznego MPiPS;
- wyłonienie do końca I kwartału 2015 r. podmiotu *non profit* założonego przez organizacje obywatelskie, który przejmie zadania w zakresie akredytacji usług, koordynacji działań w obszarze innowacji i doradztwa dla ekonomii społecznej jako instytucja wdrażająca Krajowy Program Operacyjny w zakresie ekonomii społecznej;

Działanie IV.2.

- stworzenie do końca 2014 r. w ramach każdego Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej pionu koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej w województwie;
- wdrożenie do realizacji w każdym województwie regionalnych programów ekonomii społecznej;

Działanie IV.3.

- stworzenie do 2015 r. Izby Przedsiębiorstw Społecznych;
- coroczne Ogólnopolskie Spotkania Ekonomii Społecznej;
- osiągnięcie stanu, w którym minimum 40% PES będzie należeć do przynajmniej jednej organizacji sieciowej;

Działanie IV.4.

- stworzenie do 2018 r. jednolitego systemu badania ekonomii społecznej, z uwzględnieniem założeń *Strategii rozwoju badań statystyki publicznej w zakresie trzeciego sektora i kapitału społecznego* i *Kierunków rozwoju polskiej statystyki publicznej do 2017 r.*;
- przygotowanie sześciu raportów o rozwoju ekonomii społecznej.

Priorytet V. Edukacja dla ekonomii społecznej.

Ekonomia społeczna wciąż jest nowym zjawiskiem w polskim życiu społecznym i gospodarczym, stosunkowo słabo zakorzenionym w świadomości społecznej, praktycznie nieznanym przeciętnemu obywatelowi, decydentowi czy biznesmenowi. Ci, którzy o niej słyszeli, mają często fałszywe wyobrażenia na jej temat, kojarząc ją najczęściej z formą pomocy społecznej czy też zatrudnienia socjalnego. Dlatego też niezbędne jest upowszechnienie ekonomii społecznej w zbiorowej świadomości oraz zbudowanie jej silnej, pozytywnej marki. Równocześnie rozwój ekonomii społecznej wymaga licznych kompetencji, zarówno zawodowych, jak i społecznych, nie tylko u osób zaangażowanych w tworzenie przedsiębiorstw społecznych, ale również wśród ogółu społeczeństwa. Szczególne znaczenie mają tutaj postawy związane z zaufaniem, umiejętnością

współpracy z innymi, aktywnego wpływania na własne otoczenie oraz przedsiębiorczością. Rozwijanie tych kompetencji powinno być zadaniem zarówno edukacji formalnej, jak i pozaformalnej. W tym zakresie powinny zostać wykorzystane doświadczenia i potencjał Grupy Edukacyjnej Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej.

Działanie V.1. Ekonomia społeczna jako idea i tożsamość kulturowa.

Ekonomia społeczna ma w Polsce ponad 150-letnie tradycje i stanowi istotną część jej dorobku kulturowego i historycznego. Z uwagi na ryzyko zubożenia kapitału społecznego, na który składa się również tożsamość kulturowa, rozwój ekonomii społecznej nie może odbywać się bez odniesienia do jej historii. Ważne jest zatem popularyzowanie tradycji oraz fundamentalnych zasad, takich jak solidarność społeczna, wspólnotowość, kooperacja czy przedsiębiorczość. Rozwój ekonomii społecznej zależy od upowszechnienia tych zasad w społeczeństwie, dlatego też wspierane będą następujące działania:

1. Tworzenie i realizacja we współpracy z organizacjami samorządowymi ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych kampanii informujących o ekonomii społecznej, promujących jej idee, kreujących jej pozytywny wizerunek i kształtujących postawy konsumenckie, w tym organizacja konkursów dla samorządów realizujących działania na rzecz ekonomii społecznej oraz dla zaangażowanych w jej rozwój tradycyjnych przedsiębiorców.
2. Tworzenie i realizacja krajowych, regionalnych i lokalnych programów o/dla ekonomii społecznej w systemie edukacji pozaformalnej, prowadzonej przez organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, instytucje rynku pracy, instytucje kultury czy media, a skierowanych do dzieci, młodzieży, osób dorosłych, samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych i sektora biznesu.
3. Wspieranie badań i publikacji historycznych dotyczących polskich tradycji ekonomii społecznej oraz wspieranie inicjatyw społecznych przywołujących te tradycje.
4. Promowanie włączania polskich tradycji ekonomii społecznej w bieżące działania projektowe, ukazujące ciągłość społeczną działań obywatelskich.
5. Wspieranie działań edukacyjnych z zakresu upowszechniania dorobku polskiej przedsiębiorczości społecznej adresowanych do dzieci i młodzieży.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
Indykatoryjne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1, 2, 3, 4, 5); budżety samorządu województwa (4); budżety jednostek samorządu powiatowego i gminnego (4); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet 9.8. (4, 5 – jako element kompleksowych projektów edukacyjnych).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorząd województwa.							

Działanie V.2. Działania edukacyjne dla środowisk lokalnych.

Dotychczasowe działania edukacyjne koncentrują się głównie na szkoleniach adresowanych wyłącznie do pracowników urzędów pracy czy też ośrodków pomocy społecznej. Jednak nawet wysoka efektywność szkoleń, przy braku jakiegokolwiek informacji adresowanej do lokalnych polityków (radnych i członków zarządów), w wielu przypadkach nie zapewni możliwości działania. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że właśnie działania edukacyjne adresowane do lokalnych polityków przynoszą największe efekty. Zrozumienie władz

lokalnych jest często podstawą istnienia pożądaných zapisów w strategiach rozwiązywania problemów społecznych, strategiach rozwoju gospodarczego, programach współpracy, jak również bieżącej realizacji polityki miasta, gminy czy też powiatu sprzyjającej rozwojowi ekonomii społecznej. Dlatego też wspierane będą następujące zadania:

1. Rozwój systemu wsparcia (szkoleń, doradztwa, animacji itp.) adresowanego do członków Powiatowych i Wojewódzkich Rad Zatrudnienia, Gminnych, Powiatowych i Wojewódzkich Rad Działalności Pożytku Publicznego, wójtów, burmistrzów, prezydentów miast i starostów, członków kierownictwa jednostek pomocniczych gminy oraz członków komisji polityki społecznej i rozwoju gospodarczego w gminach, powiatach i województwach.
2. Rozwój systemu wsparcia (szkoleń, doradztwa, animacji itp.) adresowanego do radnych samorządów gminnych, powiatowych i wojewódzkich oraz rad młodzieżowych, realizowanego we współpracy z organizacjami samorządowymi.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
Indykatoryjne źródła finansowania	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11., Priorytet inwestycyjny 11.3. (1 – w zakresie wsparcia zarządzania strategicznego w JST); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1, 2).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorząd województwa.							

Działanie V.3. Edukacja na poziomie szkolnym i akademickim.

Jedną z podstaw rozwoju sektora ekonomii społecznej jest edukacja dzieci i młodzieży w zakresie tego sektora. Przygotowanie na etapie preorientacji zawodowej, dostarczające wiedzy i kompetencji oraz przede wszystkim znajomości zasad postępowania i procedur demokratycznego zarządzania przedsiębiorstwem, jest w istocie kluczowe dla dalszego rozwoju młodzieży. To właśnie na etapie edukacji w dużym stopniu tworzą się podstawy kapitału społecznego, który może stać się fundamentem nie tylko aktywności w sektorze ekonomii społecznej, ale także szeroko rozumianej przedsiębiorczości. Do tych działań zaangażowane zostaną samorządy lokalne oraz Ochotnicze Hufce Pracy. Dlatego też wspierane będą następujące zadania: przegląd podstawy programowej kształcenia ogólnego pod kątem możliwości uzupełnienia podstawy programowej przedmiotu pn. *Podstawy przedsiębiorczości* o treści dotyczące ekonomii społecznej oraz promowanie problematyki ekonomii społecznej w celu wykorzystania jej w realizacji uczniowskich projektów edukacyjnych w ramach lekcji *Wiedzy o społeczeństwie* lub programu *Kształcenie Obywatelskie w Szkole Samorządowej* (projekt *Młody obywatel* i inne) mających na celu rozwój przedsiębiorczości młodzieży.

1. W początkowym okresie przeprowadzony zostanie pilotaż rozwiązań w odniesieniu do treści edukacyjnych w ramach obowiązujących przedmiotów. Przygotowane zostaną: materiały edukacyjne dla nauczycieli, szkolenia dla nauczycieli metodyków oraz pilotaż w wybranych szkołach.
2. Odrodzenie i rozwinięcie idei spółdzielczości uczniowskiej w szkołach m.in. poprzez:
 - a) działania promujące idee spółdzielczości uczniowskiej w szkołach, w tym organizacja konkursów dla opiekunów spółdzielni uczniowskich oraz nauczycieli i instytucji wspierających tę formę spółdzielczości, certyfikacja szkół przyjaznych ekonomii i przedsiębiorczości społecznej,
 - b) zapewnienie wsparcia metodycznego w tworzeniu i prowadzeniu spółdzielni uczniowskich z wykorzystaniem doświadczeń z projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
 - c) opracowanie i upowszechnienie programów doskonalenia nauczycieli w zakresie ekonomii i przedsiębiorczości społecznej; wypracowanie rozwiązań stanowiących skuteczną zachętę dla nauczycieli i pedagogów, czyli w obecnej praktyce opiekunów spółdzielni uczniowskich w celu rozwoju tych spółdzielni, które w szkołach powinny mieć status „warsztatów życia” (m.in. uznanie opieki nad spółdzielniami uczniowskimi za zajęcia pozalekcyjne),

- d) rozwój systemu wsparcia (szkoleń, doradztwa, animacji itp.) adresowanego do nauczycieli szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, metodyków, pracowników kuratoriów oświaty, placówek doskonalenia nauczycieli, rzeczoznawców wskazanych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania lub ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz pracowników podmiotów, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 27 września 1991 r. o systemie oświaty,
- e) włączenie problematyki ekonomii i przedsiębiorczości społecznej w proces kształcenia nauczycieli prowadzących zajęcia z przedsiębiorczości oraz wiedzy o społeczeństwie,
- f) organizację konkursów, turniejów i olimpiad.
3. Wsparcie organizacji wolontariatu, praktyk i staży zawodowych w podmiotach działających w obszarze ekonomii społecznej (integracja osób kształcących się) – działanie zbieżne z Działaniem II.1.
 4. Współpraca szkolnictwa zawodowego z sektorem ekonomii społecznej poprzez odbywanie obowiązkowych praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach społecznych.
 5. Wspieranie świadczenia wysokiej jakości usług przez instytucje (np. akademickie biura karier) wspomagające studentów w rozpoczęciu aktywności na rynku pracy w ramach przedsiębiorczości społecznej.
 6. Rozwój oferty uczelni w zakresie realizacji ich misji jako forum aktywności społecznej np. poprzez programy realizowane przy współpracy z organizacjami obywatelskimi.
 7. Włączenie tematyki przedsiębiorczości społecznej do zajęć na kierunkach ekonomicznych oraz turystycznych, a także społecznych, ze szczególnym naciskiem na wykorzystanie jej jako instrumentu przeciwdziałania i walki z wykluczeniem społecznym oraz jako instrumentu rozwojowego dla wspólnot lokalnych i tworzenia wysokiej wartości dodanej w łańcuchach wartości.
 8. Promowanie przedsiębiorczości społecznej oraz merytoryczne i promocyjne wsparcie akademickich biur karier i inkubatorów przedsiębiorczości akademickiej, a także komercjalizacji wypracowanych na uczelniach rozwiązań i powiązań typu *spin-out* i *spin-off*.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
	7.							
	8.							
Indykatoryjne źródła finansowania	w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (2); Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (2, 3); budżety samorządu województwa (2, 3, 4); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (2, 3, 4); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Cel 9., Priorytet 9.8. (1) w zakresie pilotażu; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Cel 10., Priorytet 10.2. (5, 6); budżety szkół wyższych (7, 8).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorzady województw.							

Działanie V.4. Model edukacji pozaformalnej dzieci i młodzieży.

Drugim z aspektów edukacji dzieci i młodzieży w zakresie ekonomii społecznej są działania pozaformalne, w które – obok organizacji pozarządowych – należy włączyć samorządy wszystkich szczebli oraz podległe im placówki, m.in. oświatowe i kulturalne. W tym zakresie mamy dobre praktyki, które należy upowszechnić w całym kraju⁶². Jest to bardzo ważne, gdyż stworzenie partnerstw organizacji pozarządowych i samorządów lokalnych jest warunkiem dotarcia do dużej liczby dzieci i młodzieży. To z kolei przełoży się na rozwój kompetencji społecznych, aktywność społeczną i obywatelską dzieci i młodzieży – zwłaszcza w środowiskach zagrożonych wykluczeniem społecznym. W tym zakresie wspierane będą następujące rozwiązania:

1. Wprowadzanie systemu minigrantów w formie Regionalnych Funduszy Młodzieżowych, dostępnych dla młodzieży z formalnych i nieformalnych grup według następujących zaleceń:
 - a) ograniczenie do minimum formalności – uproszczenie procedur, formularzy, rozliczeń, składanie wniosków i sprawozdań przez internet itp.,
 - b) podnoszenie świadomości społecznej młodzieży i promocja uczestnictwa (partycypacji) młodych ludzi w każdym etapie realizacji zadania – np. komisje przyznające wsparcie finansowe złożone wyłącznie z młodzieżowych liderów i liderów,
 - c) włączenie samorządów lokalnych we współfinansowanie lokalnych edycji Funduszu Młodzieżowego na poziomie województwa, powiatu i gminy,
 - d) zapewnienie trwałości działań poprzez wsparcie szkoleń i coachingu grup młodzieżowych na każdym etapie realizacji miniprojektów,
 - e) wsparcie upowszechniania rezultatów najlepszych miniprojektów – organizowanie konkursów promujących najlepsze młodzieżowe inicjatywy lokalne na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
 - f) specjalne edycje konkursów grantowych Funduszy Młodzieżowych dla przedsiębiorstw uczniowskich (młodzieżowych), organizowane dla szkół i organizacji pozarządowych.
2. Regionalne Fundusze Młodzieżowe mogą spełniać ważną rolę w rozwoju ekonomii społecznej, jeżeli obejmą swoim zasięgiem młodzież ze wszystkich lub prawie wszystkich gmin. Będzie to możliwe wyłącznie dzięki wdrożeniu wsparcia w większości gmin w formie Centrów Młodzieżowych.
 - a) stworzenie regionalnych, powiatowych i gminnych Centrów Młodzieżowych na bazie istniejących i nowo powstałych punktów informacji młodzieżowej (np. sieć Eurodesk), Centrów Wolontariatu, organizacji pozarządowych, placówek oświatowych i kulturalnych itp., które umożliwiają dotarcie do młodzieży i dzieci w większości gmin. W tym zakresie będą wspierane następujące zadania Centrów Młodzieżowych:
 - o wdrożenie Regionalnego Funduszu Młodzieżowego na terenie gminy/powiatu, zwłaszcza w przypadku współfinansowania z budżetu danego samorządu;
 - o budowa i aktualizacja bazy zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży z terenu gminy/powiatu w celu wykorzystania obecnych możliwości w zakresie edukacji pozaformalnej;
 - o wsparcie informacyjne młodzieżowych organizacji i grup nieformalnych, młodzieży i pracowników młodzieżowych – wykorzystanie potencjału i wypracowanych przez sieć Eurodesk standardów krajowego systemu informacji młodzieżowej;
 - o wsparcie inkubatorowe i lokalowe małych/nowych młodzieżowych organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych;
 - o budowa i wsparcie regionalnych portali młodzieżowych, które – oprócz udostępniania informacji młodzieżowej – będą umożliwiały dialog usystematyzowany między decydentami i młodymi ludźmi, promowanie postaw obywatelskich poprzez włączenie systemu internetowego głosowania

⁶² Proponowane rozwiązania to pomorski model wsparcia organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży. Umożliwia on powszechną edukację dzieci i młodzieży w zakresie ekonomii społecznej – dotarcie w praktyce prawie do każdego powiatu i gminy. Już podczas realizacji projektu innowacyjno-testującego model został wdrożony dzięki wsparciu pomorskich samorządów – w Gdańsku i Kwidzynie, w powiecie lęborskim oraz w gminach Wicko i Cewice w ramach projektu innowacyjnego Stowarzyszenia *Morena*.

do samorządów szkolnych i Rad Młodzieżowych, wymianę materiałów szkoleniowych dla liderek i liderów młodzieżowych itp.

Powyższe zadania powinny być realizowane m.in. przy udziale wsparcia w formie grantów wieloletnich, ze szczególnym uwzględnieniem działań organizowanych przez partnerstwa.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (promocja); Regionalny Program Operacyjny, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1, 2); Budżety jednostek samorządu terytorialnego (1, 2).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorząd województwa.							

Oczekiwane efekty Priorytetu V

Rezultaty Priorytetu V w zakresie edukacji służą realizacji Celu 5, mającego doprowadzić do wzrostu kompetencji w społeczeństwie. Rezultaty te służą również realizacji Celu I, w zakresie poszerzania kompetencji w dziedzinie ekonomii społecznej członków lokalnych RDPP i członków rad komisji samorządowych. Umożliwiają również pobudzenie aktywności społecznej młodzieży.

Działanie V.1.

- Realizacja rocznie minimum 3 projektów mających na celu rozwój i upowszechnianie myśli polskiej ekonomii społecznej;

Działanie V.2.

- przeszkolenie do 2020 r. 100% członków rad działalności pożytku publicznego oraz 50% członków komisji polityki społecznej gmin, powiatów i województw;
- wzrost wiedzy o ekonomii społecznej wśród 30% członków lokalnych RDPP, rad JST oraz zarządów JST;

Działanie V.3.

- przegląd po 2015 r. podstawy programowej kształcenia ogólnego pod kątem możliwości uzupełnienia podstawy programowej przedmiotu *Podstawy przedsiębiorczości* realizowanego na IV etapie edukacyjnym o treści dotyczące ekonomii społecznej;
- realizacja w co najmniej 16 uczelniach studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej;
- wsparcie co najmniej 100 nowych projektów „przedsiębiorstw społecznych na próbę” w Akademickich Inkubatorach Przedsiębiorczości lub innych formach akademickiej aktywności w zakresie przedsiębiorczości społecznej;

Działanie V.4.

- stworzenie co najmniej 12 Regionalnych Funduszy Młodzieżowych, które obejmą wsparciem grupy młodzieżowe z 90% powiatów i 75% gmin w swoich województwach.

Rozdział IV

Monitorowanie realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej⁶³

Monitoring i ewaluacja należą do kluczowych obszarów realizacji KPRES pozwalających na właściwą ocenę stanu realizacji programu, bieżące i strategiczne, elastyczne zarządzanie zaplanowanymi działaniami, a także reagowanie na zmiany zachodzące na lokalnych rynkach pracy, jak i w ich szerszym otoczeniu.

Proponowany system monitorowania rozwoju przedsiębiorczości społecznej opiera się na następujących założeniach:

- standaryzacji danych i narzędzi;
- publicznej prezentacji danych;
- uzupełnianiu i wykorzystywaniu dostępnych danych;
- agregowalności, dezagregowalności i porównywalności danych na każdym poziomie.

System ma układ pionowy, tzn. dane podstawowe z działalności OWES, a także gmin i powiatów są gromadzone i wstępnie agregowane na poziomie regionu, a następnie ostatecznie agregowane na poziomie kraju. Pozostałe dane dotyczące rozwoju ekonomii społecznej są gromadzone na poziomie regionów lub krajowym i następnie przekazywane do regionów lub do Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej. W KSES powołany zostanie międzysektorowy i międzyresortowy zespół ds. monitoringu ekonomii społecznej, który opracuje narzędzie bazodanowe pozwalające na gromadzenie, transfer danych i ich udostępnianie, a także prowadzenie podstawowej analizy zarówno na poziomie kraju, jak i regionów oraz poszczególnych OWES.

Do zbierania i analizy danych związanych z ekonomią społeczną wykorzystane zostanie narzędzie, jakim jest Ocena zasobów pomocy społecznej, gromadzące informacje poprzez bazę danych Statystycznej Aplikacji Centralnej (SAC). Wymagać to będzie uzupełnienia jej o dział dotyczący ekonomii społecznej oraz udostępnienia możliwości wprowadzania danych przez poszczególne OWES. Za rozwiązaniem tym przemawia z informatyzowanie tego narzędzia, a także wyposażenie w narzędzia analityczne, powszechność jego użytkowania przez służby społeczne na poziomie gminy i powiatu, a także nałożenie na Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej obowiązku koordynacji zbierania danych. Co ważne, dane o przedsiębiorczości społecznej i ekonomii społecznej uzupełnią coroczne raporty generowane na poziomie gmin i powiatów, a także zwiększą stopień kooperacji pomiędzy gminami a OWES w zakresie wymiany danych/informacji. Oparcie monitoringu ekonomii społecznej na Ocenie zasobów pomocy społecznej wymagać będzie:

- podniesienia jakości i kompletności gromadzonych danych;
- uzupełnienia narzędzia i zaopatrzenia w jasne definicje;
- intensyfikacji szkoleń osób odpowiedzialnych za wprowadzanie danych;
- wprowadzenia sankcji za nieterminowe lub niezetelne wprowadzanie danych.

Corocznie z działań monitorujących na poziomie gmin, powiatów, OWES, regionów oraz kraju powstanie raport o stanie ekonomii społecznej będący częścią oceny. Na poziomie krajowym KSES zadba o standaryzację

⁶³ Opracowano na podstawie rozwiązań wypracowanych w ramach grupy Monitoring i ewaluacja, działającej w ramach SKES w składzie: Michalina Laskowska – Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Paweł Klimek – Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, koordynator tworzenia standardów dla inkubatora Sektor 3, Robert Jurszo – Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Jarema Piekutowski – ewaluator OWES, Dawid Zieliński – ewaluator działań OWES ze Śląska, Antoni Sobolewski – Stowarzyszenie Czas Przestrzeń Tożsamość/Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne Sp. z o.o. (koordynator).

podstawowych narzędzi używanych przez regiony – ma to zapewnić porównywalność danych, możliwość ich agregacji i dezagregacji. KSES będzie również prowadzić repozytorium przykładowych narzędzi, które mogą być pomocne regionom w prowadzeniu dodatkowych badań i analiz, a także szkolenia i doradztwo dla regionów i OWES w zakresie monitoringu i ewaluacji przedsiębiorczości społecznej (zadania te mogą być powierzone lub zlecone innym podmiotom).

Dla wdrożenia procesu monitorowania konieczne jest powołanie międzyinstytucjonalnego zespołu odpowiedzialnego za monitoring rozwoju ekonomii społecznej w Polsce oraz realizacji KPRES. W skład zespołu powinni wejść przedstawiciele publicznych i niepublicznych podmiotów zbierających dane dotyczące ekonomii społecznej, w tym w szczególności przedstawiciele GUS, MF – administracji skarbowej, MS/KRS, Krajowej Rady Spółdzielczej, MG, ZUS, ROPS oraz sektora ekonomii społecznej (np. SKES).

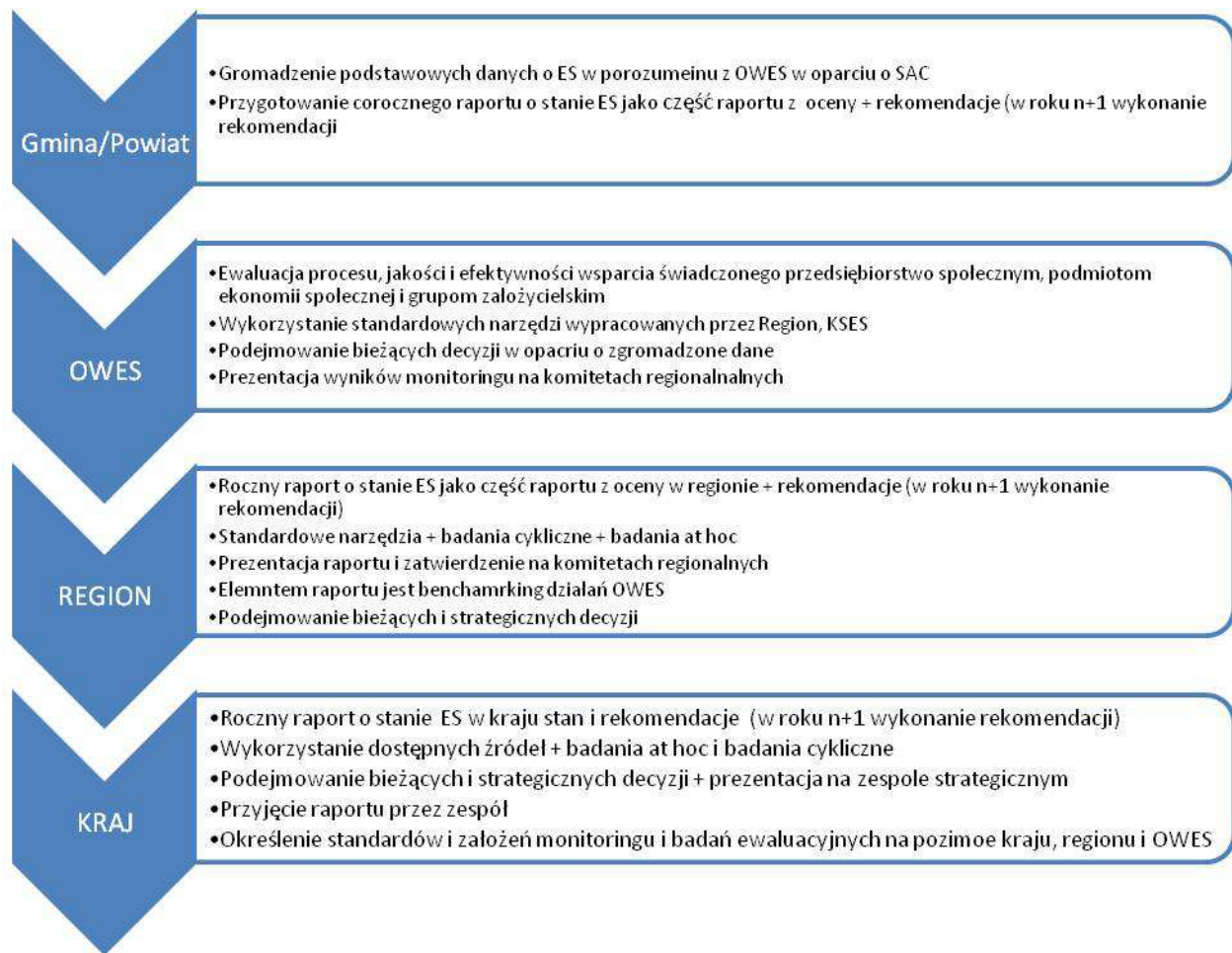
Zespół w pół roku od przyjęcia KPRES opracuje z wszystkimi interesariuszami:

- szczegółowy opis systemu monitorowania ekonomii społecznej i KPRES, obejmujący również opis zadań poszczególnych instytucji;
- ostateczny zestaw wskaźników, wyposażony w niezbędne informacje (tzw. karty wskaźników), np. nazwę instytucji zbierającej dane dotyczące danego wskaźnika (oraz ewentualnie nazwę badania/sprawozdania, na podstawie którego gromadzone są dane). Ponadto każda karta będzie określała wartość bazową i docelową.

Załącznik nr 1 zostanie wówczas uzupełniony również o wskaźniki celów i rezultatów; propozycje do planu badań prowadzonych przez GUS; niezbędne uzupełnienia do narzędzia pn. *Ocena zasobów pomocy społecznej* lub wypracuje nowe narzędzie pozwalające generować raporty od poziomu gminy do poziomu kraju i zawierające:

- jasne definicje i komunikaty dotyczące zbieranych danych; niezbędne poziomy kontroli jakości i kompletności zbieranych danych (w tym również na poziomie samej aplikacji);
- adekwatne do poziomu wiedzy odbiorców przewodniki i instrukcje, a także materiały promocyjne motywujące do wykorzystywania zebranych danych;
- odpowiedni system wspierający zbieranie danych w postaci szkoleń i doradztwa dla pracowników gmin, powiatów i ROPS oraz OWES i współpracujących instytucji;
- propozycję działań kontrolnych i motywujących do terminowego przekazywania dobrej jakości i kompletnych danych;
- propozycję testowania systemu przed jego wdrożeniem;
- projekt ścieżki krytycznej systemu.

W celu usprawnienia przysyłania danych konieczne jest zacieśnienie współpracy z Krajowym Rejestrem Sądowym w celu lepszego wykorzystania danych z KRS, w tym np. uzupełnienia rejestru o informacje na temat statusu spółek *non profit*.

Poziom krajowy

Na poziomie krajowym za monitorowanie działań odpowiadać będzie Krajowy Sekretariat Ekonomii Społecznej (samodzielnie lub w ramach zlecenia lub powierzenia zadania). Zadanie to polegać będzie na koordynacji działań monitoringowych i ewaluacyjnych, a także uzupełnieniu badań prowadzonych przez MPiPS i GUS oraz inne jednostki o aspekt ekonomii społecznej.

Krajowy Sekretariat sporządzać będzie coroczny raport o stanie przedsiębiorczości społecznej w Polsce. W skład raportu wejdzie część analityczna, obejmująca dane wtórne oraz dane jakościowe przekazane przez regiony i Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej. Raport będzie powstawał również na podstawie badań własnych. Wspomniane opracowanie będzie równocześnie sprawozdaniem z realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Będzie ono przyjmowane i prezentowane przez Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej. Elementem dokumentu będą rekomendacje zmian w zakresie funkcjonowania przedsiębiorczości społecznej i jej otoczenia – raport za kolejny rok będzie zawierał informacje o stopniu wdrożenia tych rekomendacji. Raport będzie zawierał również część benchmarkingową, dotyczącą działań podejmowanych przez regiony. Po przyjęciu przez KKRES raport będzie prezentowany na stronie internetowej KSES.

W skład raportu wchodzić będzie:

- opis ogólnej sytuacji przedsiębiorczości społecznej w Polsce;
- dane dotyczące rozwoju przedsiębiorczości społecznej w kraju na podstawie wskaźników KPRES;
- dane na temat stanu realizacji regionalnych planów na rzecz ES;
- dane dotyczące działalności infrastruktury wsparcia;
- porównanie benchmarkingowe działalności regionów i wdrażania programów w kraju;
- ocena trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych;

- rekomendacje w zakresie rozwoju ekonomii społecznej;
- sprawozdanie ze sposobu wdrożenia rekomendacji z roku poprzedniego;
- sprawozdanie z działań KKRES.

Dodatkowo rekomenduje się prowadzenie przez KSES na wniosek KKRES własnych badań:

- kompleksowej ewaluacji śródkresowej (ang. *midterm*) w zakresie KPRES;
- co dwa lata badania jakościowego wybranych aspektów działania przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej;
- co dwa lata badania jakościowego i efektywnościowego infrastruktury wsparcia (we współpracy z regionami);
- co rok badania jakości współpracy lub stworzenie bazującego na jasnym wskaźniku rankingu współpracy pomiędzy samorządami a sektorem ekonomii społecznej (na podstawie dotychczasowych narzędzi autoewaluacji samorządu lokalnego oraz zewnętrznych badań jakościowych). Mogą być one uzupełnione o badania wizerunku ekonomii społecznej, percepcji i jakości współpracy na poziomie lokalnym, stosowania CSR we wspieraniu rozwoju przedsiębiorstw społecznych, szybkości rejestracji przedsiębiorstwa społecznego czy barier formalno-administracyjnych utrudniających funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych etc.

Zadania te mogą być zlecone, powierzone w całości lub części, bądź samodzielnie wykonywane przez MPiPS. W ramach wspomnianych działań powinna być również prowadzona „hurtownia” danych surowych, dostępna dla regionów i umożliwiająca im przeprowadzanie własnych analiz regionalnych i lokalnych. Niezwłocznie po przyjęciu KPRES, Grupa Strategiczna Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej zorganizuje spotkanie z głównymi interesariuszami w celu określenia zakresu zbierania, częstotliwości aktualizacji oraz sposobu udostępniania danych.

Na poziomie krajowym istotną rolę w procesie zbierania danych i monitorowania rozwoju ekonomii społecznej odgrywa GUS w ramach swoich zadań statutowych.

Poziom regionalny

Za monitorowanie rozwoju przedsiębiorczości społecznej na poziomie regionu odpowiadać będzie samorząd województwa poprzez ROPS. Będzie on odpowiadał za zbieranie danych na poziomie regionalnym według standardów określonych przez KSES – zarówno w zakresie monitorowania polityki, planów działania (minimalne założenia), jak i monitorowania oraz ewaluowania działalności podmiotów realizujących usługi na rzecz ekonomii społecznej. Samorząd województwa (ROPS) będzie również odpowiedzialny za jakość i agregację danych dostarczanych przez gminy i powiaty oraz zewnętrzną ewaluację podmiotów realizujących usługi na rzecz ekonomii społecznej. Ewaluacja ta w szczególności powinna być ukierunkowana na efektywność i jakość procesu wsparcia. ROPS będzie sporządzać coroczny raport ze stanu ekonomii społecznej w regionie, będący częścią raportu z Oceny. Powinien on zawierać:

- opis ogólnej sytuacji przedsiębiorczości społecznej w regionie;
- dane dotyczące rozwoju przedsiębiorczości społecznej w regionie na podstawie wskaźników regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej oraz KPRES;
- dane na temat stanu realizacji regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej;
- porównanie benchmarkingowe działalności infrastruktury wsparcia (w całym regionie);
- ocenę trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych;
- rekomendacje w zakresie rozwoju ekonomii społecznej;
- sprawozdanie z wdrażania rekomendacji z roku poprzedniego.

Rekomenduje się uzupełnienie raportu o bazę danych przedsiębiorstw społecznych wraz ze wskazaniem obszarów ich działalności.

Raport będzie przyjmowany przez komitet zajmujący się monitorowaniem wdrażania regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej, a po przyjęciu upubliczniany na stronach internetowych samorządu województwa, ROPS oraz KSES. Samorząd województwa odpowiada również za monitoring realizowanych na jego terenie projektów.

Poziom podmiotów realizujących usługi na rzecz ekonomii społecznej

Podmioty realizujące usługi wsparcia będą prowadzić monitoring prowadzonej przez siebie działalności na podstawie wypracowanych przez ROPS i KSES standaryzowanych narzędzi. Powinny być one uzupełnione o wdrożenie przez te podmioty narzędzi autoewaluacji. Zewnętrzną ewaluację działania podmiotów prowadzić będzie ROPS. Każdy OWES będzie miał obowiązek sporządzać raport z prowadzonych działań monitoringowych i zamieszczać go na swojej stronie internetowej. Raport powinien zawierać:

- opis ogólnej sytuacji przedsiębiorczości społecznej na terenie działania podmiotu realizującego usługi;
- dane dotyczące rozwoju przedsiębiorczości społecznej na terenie działania podmiotu realizującego usługi;
- dane na temat stanu realizacji projektu, w ramach którego działa podmiot realizujący usługi;
- opis innych działań podejmowanych przez podmiot realizujący usługi, w tym współpracy z partnerami społecznymi;
- wyniki autoewaluacji.

Poziom gminy/powiatu

JST prowadzą monitoring działań przy zastosowaniu narzędzia „Ocena” i systemu SAC na podstawie zasobów OPS i PCPR. Dane muszą być zbierane w porozumieniu z OWES działającymi na terenie poszczególnych gmin i powiatów.

Rozdział V

Podstawowe założenia systemu realizacji

Realizacja Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej wymaga szeregu działań o wymiarze prawnym, organizacyjnym, finansowym i edukacyjnym, realizowanych przez wielu partnerów w ramach administracji publicznej oraz partnerstwa publiczno-społecznego. Istotnym elementem będzie skorelowanie działań o charakterze krajowym z działaniami realizowanymi w regionach.

Na poziomie krajowym realizowany będzie szereg działań o charakterze legislacyjnym, przygotowujących otoczenie prawne, ponadto szereg działań organizacyjnych w zakresie koordynowania publicznych polityk administracji rządowej. Te elementy będą wspierane ze środków budżetowych. Zarządzanie programem będzie realizowane przez Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej, stanowiący forum dyskusji publicznych i określania kierunków działań programowych. KKRES będzie politycznym koordynatorem wszelkich prac związanych z realizacją Programu, składającym się w połowie z przedstawicieli resortów odpowiedzialnych za realizację polityk państwa w kluczowych dla ekonomii społecznej obszarach i reprezentantów województw oraz w połowie z przedstawicieli sektora ekonomii społecznej. Komitet będzie dysponował budżetem na ekspertyzy i raporty (w ramach limitu wydatków budżetu państwa, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego oraz środków z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach PO WER). KKRES zastąpi funkcjonujący obecnie Zespół ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej. Zapleczem Komitetu będzie Krajowy Sekretariat Ekonomii Społecznej, który przyjmie formułę wydziału, wyodrębnionego w strukturze departamentu w MPiPS odpowiedzialnego za ekonomię społeczną. Zadaniem KSES będzie wsparcie działań Komitetu oraz koordynowanie wszystkich prac związanych z działaniami administracji publicznej w obszarze ekonomii społecznej. Departament ten jednocześnie, w ramach realizacji zadań związanych ze wsparciem krajowym, współfinansowanych z EFS w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, będzie beneficjentem działań związanych z Celem 9. – Priorytet inwestycyjny 9.8.

MPiPS (departament odpowiedzialny za ekonomię społeczną – KSES) odpowiadać będzie również za zadania w zakresie organizacji procesu akredytacji Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, wspierania projektów innowacyjnych, a także za działania edukacyjne, promocyjne, doradczo-szkoleniowe dla województw oraz za działania badawczo-monitorujące i ewaluacyjne.

Zadania o charakterze operacyjnym realizowane będą przez spółkę *non profit* (lub spółdzielnię osób prawnych), której udziałowcami będą organizacje pozarządowe. Spółka (lub spółdzielnia osób prawnych) otrzyma zadanie zlecone w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub w trybie ustawy – Prawo zamówień publicznych, w zakresie działań o charakterze wykonawczym dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

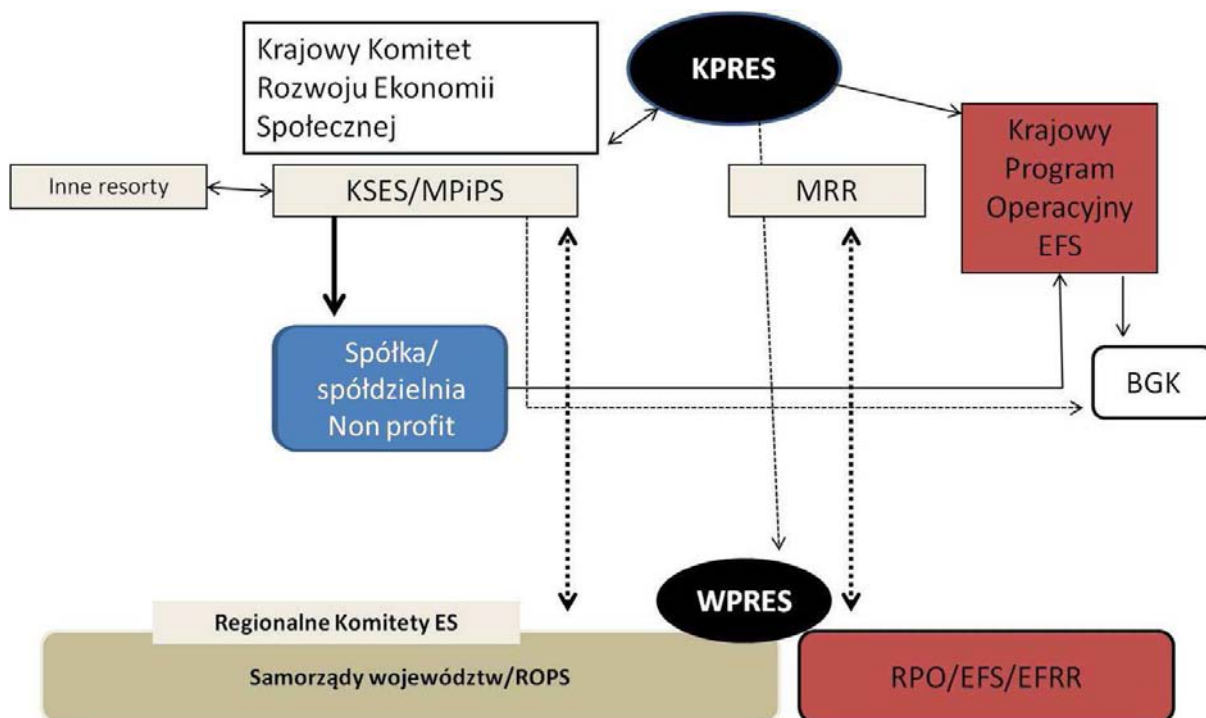
Istotnym komponentem będzie „fundusz funduszy”, zarządzany przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Cały ten obszar działań powinien być wspierany w ramach komponentu krajowego programu operacyjnego, wspierającego działania na rzecz wzrostu kapitału ludzkiego i kapitału społecznego, ewentualnie grantu globalnego tego programu, zarządzanego na zasadach partnerstwa publiczno-społecznego.

Duża część kierunków interwencji publicznej powinna być realizowana w województwach. Jak wskazali eksperci OECD w raporcie z 2009 r.: *Chociaż z pewnością prawdą jest, że ramy polityczne ekonomii społecznej muszą skutecznie reagować na różnorodność regionalną, prawdą jest również, że wspólne ramy określające podstawowe parametry ekonomii społecznej i jej wspólne potrzeby polityczne pomogą wszystkim regionom. Odpowiedzią na zróżnicowanie regionalne jest projektowanie polityk ekonomii społecznej, które następnie zostaną włączone w ogólne strategie rozwoju społecznego i gospodarczego opracowywane w danych regionach. Tendencja do dzielenia sektora ekonomii społecznej na ściśle wyspecjalizowane podmioty realizujące określone cele poważnie ogranicza jej zdolność do odpowiedniego reagowania na nie. Aby ekonomia społeczna*

była efektywna, musi stanowić część zintegrowanej strategii transformacji społeczno-gospodarczej. Oznacza to, że władze wszystkich szczebli należy angażować jako partnerskie podmioty dla organizacji ekonomii społecznej⁶⁴.

Dlatego też w ramach proponowanych kierunków interwencji publicznej najistotniejsze będą działania określone w Prioryecie I oraz III, stanowiące część regionalnej polityki rozwoju. Muszą one znaleźć swój wyraz w strumieniach pieniężnych przepływających przez Powiatowe Urzędy Pracy, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie oraz Ośrodki Pomocy Społecznej. Działania te będą finansowane ze środków Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz jednostek samorządu terytorialnego. Dodatkowym impulsem wspierającym te działania będą środki EFS i EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. Program ten będzie również wspierał działanie systemu Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, akredytowanych na poziomie centralnym z udziałem Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej i Komitetu Akredytacyjnego. Dodatkowym impulsem będzie wsparcie ze źródeł krajowych dla funduszy pożyczkowych (EFS), działań innowacyjnych (EFS) i edukacyjnych (EFS), a także regionalnych strumieni na *start-up* dla młodych organizacji obywatelskich (FIO).

Zarządzanie wdrażaniem Programu na poziomie województw realizowane będzie przez Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej przy współpracy z regionalnymi organizacjami ekonomii społecznej.

⁶⁴ Poprawa potencjału integracji społecznej na poziomie lokalnym poprzez ekonomię społeczną. Raport na temat Polski, MRR, Warszawa, grudzień 2009 r., s. 9.

Rozdział VI

Plan Finansowy Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

Przedstawiony Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, jest obowiązany zawierać plan finansowy, w tym:

- źródła finansowania realizacji programu;
- kwotę środków przeznaczonych na finansowanie realizacji programu i jej podział między poszczególne priorytety;
- informację o wysokości współfinansowania na poziomie programu i priorytetów;
- podstawowe założenia systemu realizacji.

Realizacja Programu będzie wspierana przez następujące programy o charakterze operacyjnym oraz źródła finansowania:

- Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014–2020, finansowany ze środków budżetu państwa;
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego;
- Regionalne Programy Operacyjne, finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego;
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013;
- Resortowy Program MPiPS „Ekonomia społeczna 2015–2020”, finansowany w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego⁶⁵;
- Fundusz Pracy;
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- budżet państwa w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, których dysponentami są właściwi ministrowie, bez ubiegania się o dodatkowe nakłady;
- budżety jednostek samorządu terytorialnego;
- środki prywatne (organizacji pozarządowych i banków).

Możliwe jest również finansowanie z innych źródeł, np. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, które zostaną zidentyfikowane po uruchomieniu Programu.

Trudność w konstrukcji planu finansowego Programu wynika z faktu, iż w zakresie objętym Regionalnymi Programami Operacyjnymi instytucjami zarządzającymi będą samorzady województw, dlatego też część wydatków odnoszących się w szczególności do RPO ma charakter ramowy, który dopasowywany będzie elastycznie do potrzeb wojewódzkich, z wyjątkiem podstawowych elementów, które są wyznacznikiem osiągnięcia rezultatów na poziomie całego kraju. Z wydatków na poziomie regionalnym zasadnicze znaczenie posiadają i szczególne miejsce zajmują wydatki w Działaniu III.1. oraz III.3., jak również IV.2., które powinno traktować się jako punkt odniesienia podczas kreowania Regionalnych Programów Operacyjnych, co służyć ma

⁶⁵ Wydatki w ramach resortowego programu „Ekonomia społeczna” nie stanowią dodatkowego obciążenia funduszy celowych, będąc ich doprecyzowaniem dla osiągnięcia zakładanych rezultatów i będą finansowane w ramach wydatków zaplanowanych w ustawach budżetowych bez konieczności ubiegania się o dodatkowe środki. Oznacza to, że warunkiem ich uruchomienia jest umieszczenie ich w limitach wydatków na dany rok budżetowy określony w ustawie budżetowej. Ewentualne zmiany i dodatkowe koszty dla finansów publicznych mogą być udzielone wyłącznie za zgodą Rady Ministrów.

osiągnięciu rezultatów o charakterze krajowym. Jednocześnie, niezależnie od powyższego, możliwości dofinansowania ze środków europejskich poszczególnych działań zaplanowanych w Programie są uzależnione zwłaszcza od ostatecznie zaakceptowanego przez Komisję Europejską kształtu Umowy Partnerstwa i poszczególnych programów operacyjnych, zarówno RPO, jak również Krajowego Programu Operacyjnego EFS.

Pozostałe środki nie stanowią natomiast kwot o charakterze obligatoryjnym, jedynie indykatywne źródła finansowania, które powinny zostać zabudżetowane w większym lub mniejszym zakresie. Środki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego zostały ujęte w takim zakresie, w jakim stanowią 15% wkładu w realizację projektów europejskich. Nie ujęto zwiększenia wydatków JST na zadania zleczone, nie stanowią one bowiem dodatkowych wydatków, a jedynie projekcję innego sposobu ich wydatkowania w ramach działań nieobligatoryjnych.

Zaplanowane wydatki nie stanowią dodatkowego obciążenia funduszy celowych, stanowiąc ich doprecyzowanie sprzyjające osiągnięciu zakładanych rezultatów, i będą finansowane w ramach wydatków zaplanowanych w ustawach budżetowych bez konieczności ubiegania się o dodatkowe środki. Podobnie wydatki budżetowe w zasadniczej części będą realizowane w ramach obecnie obowiązujących limitów, poza niezbędnymi kosztami wynikającymi z udziału Polski w działaniach rozwojowych na rzecz spełnienia warunków *ex ante* wyznaczonych przez Komisję Europejską. Oznacza to, że warunkiem ich uruchomienia jest umieszczenie ich w limitach wydatków na dany rok budżetowy określonych w ustawie budżetowej. Ewentualne zmiany i dodatkowe koszty dla systemu finansów publicznych wymagają zgody Rady Ministrów.

Budżet Priorytetu I

Priorytet I obejmuje działania związane z animacją społeczności lokalnych, partycypacyjnego rozwoju oraz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej realizujących niegospodarcze usługi użyteczności publicznej.

W **Działaniu I.1.**, mającym na celu wspieranie partycypacyjnych modeli badania potrzeb społecznych i planowania lokalnego, przewiduje się wydatki w kwocie **225 100 tys. zł**, z czego:

- 5 000 tys. zł z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11, Priorytety 9.3. na sfinansowanie przygotowania i wdrożenia elastycznych narzędzi dialogu obywatelskiego, wspieranie wspólnych projektów JST i organizacji obywatelskich w zakresie wykorzystywania przestrzeni publicznej dla aktywności obywatelskiej;
- 18 850 tys. zł z Regionalnych Programów Operacyjnych Działanie 9.7. na wspieranie rozwoju poradnictwa prawnego i obywatelskiego;
- 10 000 tys. zł z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet V. Działanie 5.4.2. na wypracowanie modelowych standardów działania Gminnych, Powiatowych i Wojewódzkich Rad Działalności Pożytku Publicznego oraz wdrożenie wypracowanych modelowych standardów działania co najmniej przez 75% działających RDPP;
- 171 000 tys. zł z Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (Priorytet III) na wspieranie projektów rozwoju edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych, wspieranie tworzenia partnerstw (w tym partnerstwa publiczno-społecznego) i innych form współpracy służących aktywizacji obywateli oraz (Priorytet II) tworzenie warunków dla rozwoju bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego (Priorytet III), wspieranie aktywizacji obywateli w sprawach wspólnotowych (Priorytet II), wspieranie aktywizacji współpracy wspólnot lokalnych i instytucji publicznych (Priorytet II) oraz zwiększanie wpływu obywateli na polityki publiczne (Priorytet III);
- 3 150 tys. zł z budżetów jednostek samorządu terytorialnego na wkład własny do Regionalnych Programów Operacyjnych;
- 17 100 tys. zł środków prywatnych (środki organizacji obywatelskich jako wkład do projektów FIO).

Pozostałe działania będą realizowane w ramach dotychczasowego limitu wydatków ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

W **Działaniu I.2.** przewiduje się kwotę 92 800 tys. zł:

- 4 000 tys. zł ze środków resortowego programu MPiPS „Ekonomia społeczna” na szkolenia animatorów i liderów lokalnych oraz działania wspierające inicjatywę lokalną;
- 73 400 tys. zł ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (w tym mikrogranty oraz wsparcie wolontariatu długoterminowego, Priorytet I i II);
- 2 000 tys. zł ze środków Funduszu Pracy na finansowanie wolontariatu długoterminowego – w sytuacji braku formalnoprawnych przeciwwskazań;
- 6 000 tys. zł z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11., Priorytet 11.3. na wspieranie rozwoju jednostek pomocniczych JST na rzecz włączenia społecznego i tworzenia miejsc pracy;
- 7 400 tys. zł ze środków prywatnych (środki organizacji obywatelskich jako wkład do projektów w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich).

W **Działaniu I.3.** przewiduje się kwotę **36 000 tys. zł**, w tym:

- 30 600 tys. zł w Regionalnym Programie Operacyjnym, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.7. z przeznaczeniem na organizowanie regionalnych działań edukacyjnych na rzecz zmiany sposobu realizacji zadań użyteczności publicznej poprzez włączenie sektora ekonomii społecznej, za pomocą rocznych i wieloletnich programów współpracy z organizacjami obywatelskimi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3;
- 5 400 tys. zł ze środków budżetów samorządów terytorialnych jako wkład do RPO.

Wydatki związane z działaniami o charakterze rozwojowym w zakresie usług społecznych użyteczności publicznej przewidziano w planie finansowym Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

W programie tym przewiduje się wydatki ze środków EFS w ramach Celu 9., Priorytetu 9.7., przeznaczone na rozwój usług społecznych użyteczności publicznej realizowanych w ramach kontraktów lokalnych, przy udziale wkładu własnego jednostek samorządu terytorialnego, a także wydatki ze środków EFS w ramach Celu 9., Priorytetu 9.7. przeznaczone na rozwiązania systemowe, w tym tworzenie nowych standardów i wdrażanie dotychczas opracowanych oraz na projekty innowacyjne w zakresie usług użyteczności publicznej.

Ponadto należy zwrócić uwagę, iż działania Priorytetu I mają na celu wzrost liczby zadań zleczanych podmiotom ekonomii społecznej ze środków budżetów jednostek samorządu terytorialnego z poziomu 2 300 000 tys. zł w 2014 r. do poziomu 3 500 000 tys. zł w 2020 r. Środków tych nie umieszczono w planie finansowym, traktując je jako rezultat działań. Nie stanowią one dodatkowych wydatków w budżetach JST, a jedynie inny sposób ich rozdysponowania w ramach zadań własnych tych jednostek.

Tab. 6. Prognoza środków JST na zlecenie zadań w trybie konkursowym 2014–2020 (w zł).

rok	Wydatki JST na zadania zlecone podmiotom ekonomii społecznej
2014	2 320 942 264,25 zł
2015	2 507 411 278,58 zł
2016	2 703 877 176,61 zł
2017	2 907 989 097,20 zł
2018	3 122 627 882,28 zł
2019	3 345 024 724,03 zł
2020	3 578 457 392,70 zł

Obliczenia na podstawie danych MPiPS.

W **Działaniu I.4.** przewiduje się **20 000 tys. zł** na wsparcie projektów innowacyjnych mających na celu wspieranie rozwoju działań ekonomii społecznej w kluczowych sferach rozwojowych. Wsparcie to będzie odbywało się w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet 9.8. w ramach osi Priorytetowej III: *Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa*. Pozostałe źródła finansowania w Działaniu I.4. mają charakter indykatywny. Preferencje rodzajów działalności i programów specjalnych finansowanych z Funduszu Pracy w zakresie zgodnym z ustawą nie rodzą bezpośrednich skutków finansowych dla Funduszu (a jedynie powodują zmianę jego struktury wydatków).

Budżet Priorytetu II

Priorytet II odnoszący się do kreowania zmian prawnych finansowany będzie ze środków bieżących ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

W **Działaniu II.1.** KPRES nie odnosi się do skutków finansowych ustawy o przedsiębiorstwie społecznym oraz innych regulacji. Koszty i zyski będą oszacowane w Ocenie Skutków Regulacji przygotowywanej w odrębnym trybie. Przewiduje się natomiast wydatkowanie **300 tys. zł** w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na monitorowanie przepisów ustawy o przedsiębiorstwie społecznym od 2016 r.

W Działaniu II.2. koszty finansowane są w ramach budżetów Urzędu Zamówień Publicznych, ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów jako część działań urzędu na realizację swoich zadań, co nie wymaga dodatkowych nakładów.

Dodatkowym nakładem w ramach **Działania II.2.** jest kwota **16 000 tys. zł**, na którą składa się:

- 8 000 tys. zł przeznaczone na szkolenie pracowników instytucji kontrolnych, instytucji i podmiotów zamawiających, przedsiębiorców społecznych oraz doradców regionalnych. Kwota ta zostanie uwzględniona w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11., Priorytet inwestycyjny 11.3. oraz Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. Szczegółowy podział na priorytety i działania zostanie doprecyzowany po uszczegółowieniu zapisów PO WER.
- 8 000 tys. zł, które powinno zostać uwzględnione w Regionalnych Programach Operacyjnych na działania szkoleniowe w regionach adresowane do jednostek samorządu terytorialnego, z czego:
 - 6 800 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego;
 - 1 200 tys. zł ze środków budżetów JST (wkład 15%).

Budżet Priorytetu III

Priorytet III odnosi się do finansowania infrastruktury wsparcia w zakresie:

- wsparcia finansowego na utworzenie miejsca pracy;
- pożyczek i poręczeń dla istniejących przedsiębiorstw;
- usług wspierających rozwój ekonomii społecznej;
- projektów mających na celu budowanie innowacyjnego otoczenia na rzecz rozwoju ekonomii społecznej;
- działań o charakterze wspierającym sieciowanie i rozwój przedsiębiorczości społecznej w wymiarze ekonomicznym.

Działanie III.1. W przypadku **wsparcia finansowego na utworzenie miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym** szacunki oparte są na założeniu, iż w każdym z 380 powiatów ze środków krajowych Funduszu Pracy powstawać będzie średnio 5 miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych rocznie. Oznacza to w skali roku 1900 nowych miejsc pracy, zaś w okresie do 2020 r. powstanie 13 300 miejsc pracy ze środków Funduszu

Pracy. Ponadto ze środków PFRON powstawać będą średniorocznie 2 miejsca pracy w statystycznym powiecie, co rocznie daje 760 miejsc pracy oraz oznacza powstanie do 2020 r. łącznie 5320 miejsc pracy ze środków krajowych PFRON.

Gdy powiat stworzy miejsca pracy ze środków krajowych, otrzyma dodatkowy limit środków EFS na stworzenie kolejnych miejsc pracy: 5 w powiatach ziemskich i 20 w powiatach grodzkich. Daje to rocznie 2890 (5 x 314 + 20 x 66), zaś do 2020 r. 20 230 nowych miejsc pracy. Przyjęto, że stworzenie miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym przeciętnie kosztuje 30 tys. zł, co obejmuje dofinansowanie i wsparcie pomostowe.

Tym samym w okresie 2014–2020 planuje się powstanie: ze środków Funduszu Pracy – ok. 13 300 miejsc pracy, ze środków PFRON – ok. 5320 miejsc pracy, oraz ze środków EFS – ok. 20 230 miejsc pracy, co oznacza w przybliżeniu ok. 38 600 miejsc pracy. Przy szacunkowym koszcie stworzenia miejsca pracy wynoszącym 30 tys. zł oznacza to wydatki z funduszy celowych (Fundusz Pracy i PFRON) w kwocie 557 130 tys. zł w ramach obecnie obowiązujących i przyszłych limitów zapisanych w ich planach finansowych oraz 602 700 tys. zł w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (z czego 512 295 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i 90 405 000 tys. zł ze środków budżetów jednostek samorządu terytorialnego). Daje to łączną kwotę **1 159 830 tys. zł** w okresie 2014–2020.

Rys. 4. Szacunki liczby utworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych utworzonych dzięki wsparciu z EFS w stosunku do liczby miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych ze wszystkich źródeł (FP, PFRON, EFS) w ramowym podziale na województwa.

Środki z budżetu UE znajdują się na poziomie Regionalnych Programów Operacyjnych, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. i będą przekazywane powiatom, zaś środki państwowych funduszy celowych będą przekazywane zgodnie z algorytmem dla samorządu powiatowego w ramach limitów przyznanych powiatom na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu oraz rehabilitację zawodową osób niepełnosprawnych. Propozycje

te w żadnym stopniu nie naruszają samodzielności powiatów w dysponowaniu środkami Funduszu Pracy oraz PFRON.

Ponadto w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych przewiduje się kwotę co najmniej 112 000 tys. zł na dotacje inwestycyjne (Priorytet inwestycyjny 9.3.), z czego 95 200 tys. zł ze środków EFRR i 16 800 tys. zł ze środków budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Działanie III.2. W przypadku środków na **pożyczki i poręczenia** przewiduje się kwotę **140 100 tys. zł**, uwzględniając wzrastającą stopniowo liczbę przedsiębiorstw społecznych i kalkulując następujące elementy kosztów:

1. *Social venture capital* – instrument wsparcia kapitału – jako pilotaż z kwotą 5 000 tys. zł. Ten instrument powinien wygenerować celowy kapitał prywatny na podobną kwotę, tj. 5 000 tys. zł, co pozwoliłoby wesprzeć ok. 150–200 przedsiębiorstw w perspektywie 5-letniej (pierwszy rok działania ok. 5–10 podmiotów – na podstawie doświadczeń europejskich).

2. *Kapitał pożyczkowy*:

- Grupa I – pożyczek podporządkowanych – średnia wielkość pożyczki 45 tys. zł, zakres 20 tys. – 100 tys. zł; ta forma jest uzupełniająca/zastępcza w stosunku do svc. Szacuje się, że powinno skorzystać z nich ok. 250 przedsiębiorstw. Zakładany kapitał 16 000 tys. zł.
- Grupa II – pożyczek krótkoterminowych (kapitał obrotowy) do 18 miesięcy – średnia pożyczka 55 tys. zł, zakres 10 tys. – 120 tys. zł. Jest to instrument niezbędny w pierwszych dwóch latach działalności, nim podmioty zostaną „ubankowione”. Liczba pożyczek w okresie 5 lat to ok. 2000 (rocznie ok. 400). Zakładany kapitał 20 000 tys. zł, przy założeniu, że kapitał może być obracany w okresie 7 lat.
- Grupa III – pożyczek długoterminowych o terminie spłaty 5–7 lat, średnia wielkość pożyczki 65 tys. zł, zakres 30 tys. – 300 tys. zł. Liczba pożyczek w okresie 5 lat to ok. 800. Zakładany kapitał to 25 000 tys. zł.

3. *Kapitał poręczeniowy* powinien co najmniej dwukrotnie zwiększyć dostęp do finansowania zewnętrznego. Zakłada się, że kapitał poręczeniowy i reporeęczeniowy powinien w skali kraju kształtować się na poziomie 32 000 tys. zł. Powyższe wyliczenia oparto za założeniu, iż poręczenia indywidualne udzielane będą do 80% wartości zaciąganego przez PES zobowiązania, zaś poręczenia portfelowe do 50% wartości zaciąganego zobowiązania.

Podział środków między poszczególne typy pożyczek oraz między pożyczkami i poręczeniami ma charakter indykatywny i zostanie szczegółowo określony po uruchomieniu działania.

Środki te będą umieszczone w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8., zaś operatorem będzie Bank Gospodarstwa Krajowego.

W działaniu III.2. przewiduje się również możliwość realizowania projektu lub projektów innowacyjnych w zakresie poszukiwania i tworzenia instrumentów finansowych, na co przewidziano wsparcie w wysokości do 20 000 tys. zł. Wsparcie to będzie odbywało się w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet 9.8. w ramach osi Priorytetowej III: *Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa*. Podobnie w działaniu III.3. przewidziano kwotę 4 000 tys. zł na projekt wspierający rozwój innowacji w obszarze ekonomii społecznej.

Działanie III.3. Wydatki na usługi infrastrukturalne w regionach wynosić będą **354 200 tys. zł** w Regionalnych Programach Operacyjnych, z czego:

- 308 000 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego;
- 46 200 tys. zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego (wkład 15%).

Powyższe środki sfinansują koszty realizacji usług od 44 do 47 Ośrodków Wspierania Ekonomii Społecznej w województwach, zgodnie z propozycjami określonymi przez samorządy województw, zapewniającymi wszystkim obywatelom i podmiotom ekonomii społecznej na terenie danego regionu możliwość korzystania z usług wsparcia.

Ponadto w ramach PO WER przewiduje się wydatki na kwotę 4 000 tys. zł na projekty innowacyjne w zakresie działań systemowych wspierających działania innowacyjne.

Działanie III.4. Na finansowanie wsparcia rozwoju sieci kooperacji i partnerstw ekonomii społecznej przeznaczona zostanie kwota **19 820 tys. zł.**

Działania w zakresie szerokiej edukacji w dziedzinie współpracy międzysektorowej i tworzenia partnerstwa lokalnego, wsparcia wdrażania i upowszechniania znaków jakości i innych programów promujących odpowiedzialne zachowania konsumentów, jak również wspierania rozwoju franczyzy społecznej, bazującej na lokalnych powiązaniach kooperacyjnych z udziałem przedsiębiorców społecznych, finansowane będą w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (Priorytet inwestycyjny 9.8.) w kwocie 1 000 tys. zł.

Działania w zakresie wspierania budowy powiązań kooperacyjnych, w tym wsparcie transferu innowacji pomiędzy uczelniami, sektorem nauki, tradycyjnymi przedsiębiorstwami a przedsiębiorstwami społecznymi, finansowane będą w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (Priorytet inwestycyjny 3.2.) w kwocie 2 720 tys. zł, ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz w wysokości 480 tys. zł ze środków budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Działania w zakresie kształcenia menadżerów ekonomii społecznej finansowane będą w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój Cel 8., Priorytet inwestycyjny 8.9. w kwocie 15 620 tys. zł. Umożliwi to wykształcenie na studiach podyplomowych 2 240 studentów (średnio 20 studentów na województwo rocznie).

Budżet Priorytetu IV

Priorytet IV obejmuje wydatki związane z:

- krajową koordynacją działań w zakresie ekonomii społecznej;
- koordynacją regionalną;
- wsparciem sieciowania podmiotów ekonomii społecznej;
- monitorowaniem rozwoju ekonomii społecznej.

Działanie IV.1. Wydatki na koordynację działań podejmowanych przez regiony na rzecz ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej. W puli tej mieszczą się wydatki związane z działaniami Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (zarządzanie, ewaluacja, badania), wsparciem doradczym dla regionów (ROPS i OWES) oraz koszty akredytacji. Wydatki na te cele wynosić będą łącznie **26 000 tys. zł**, w tym:

- 23 000 tys. zł z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8., z czego 8 000 tys. zł przeznaczonych będzie na wszystkie kwestie związane z zarządzaniem, akredytacją, ewaluacją działań, zaś 15 000 tys. zł na wsparcie doradcze i kompetencyjne regionów;
- 3 000 tys. zł w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w ramach resortowego programu MPiPS „Ekonomia społeczna”.

Działanie IV.2. pociąga za sobą wydatki regionalne na zarządzanie politykami publicznymi na poziomie województw, działania sieciujące, promowanie kooperacji z jednostkami samorządu terytorialnego. Na ten cel w ramach Programu przewidziana jest kwota **121 900 tys. zł**, z czego:

- 106 000 tys. zł w Regionalnych Programach Operacyjnych Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 15 900 tys. zł ze środków budżetów województw (wkład 15%).

Działanie IV.3. Przewidziano kwotę **64 000 tys. zł** na działania sieciujące sektor ekonomii społecznej, mające na celu wspieranie działań na rzecz samoorganizacji i federalizacji sektora, również doradztwa i promocji działań, wspieranie tworzenia i funkcjonowania platform wymiany informacji na rzecz wzmocnienia powiązań sieciowych wewnątrz sektora, w tym portali internetowych oraz wydawnictw prasowych, a także wspieranie oddolnych systemów znaków jakości i certyfikacji zmierzających do poprawy jakości usług i produktów podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, z czego:

- 32 000 tys. zł w Regionalnych Programach Operacyjnych Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 30 000 tys. zł ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014–2020 w Priorytecie IV;
- 1 000 tys. zł ze środków prywatnych (10% z 10 mln zł – wkład organizacji do projektów w ramach FIO);
- 1 000 tys. zł w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w ramach resortowego programu MPiPS „Ekonomia społeczna”.

Działanie IV.4. obejmujące monitoring ekonomii społecznej wymaga wydatków na poziomie **17 900 tys. zł**, z czego:

- 3 500 tys. zł na poziomie krajowym w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 12 240 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w Regionalnych Programach Operacyjnych Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 2 160 tys. zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego (wkład 15%).

Budżet Priorytetu V

Priorytet V Programu obejmuje wydatki związane z edukacją:

W **Działaniu V.1.**, którego przedmiotem jest ekonomia społeczna jako element tożsamości kulturowej, przewiduje się wydatki w kwocie **9 050 tys. zł**, w tym:

- 7 000 tys. zł w Regionalnych Programach Operacyjnych Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 1 000 tys. zł w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w ramach resortowego Programu MPiPS „Ekonomia społeczna”;
- 1 050 tys. zł ze środków JST (wkład 15%).

W **Działaniu V.2.** obejmującym wsparcie edukacyjne dla środowisk lokalnych przewiduje się wydatki w kwocie **31 900 tys. zł**, z czego:

- 3 000 tys. w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój, Cel 11., Priorytet inwestycyjny 11.3.;
- 27 000 tys. zł w Regionalnych Programach Operacyjnych Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 1 900 tys. zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego.

W ramach **Działania V.3.** obejmującego kwestie edukacji na poziomie szkolnym i akademickim przewiduje się wydatkowanie w kwocie **170 600 tys. zł**, z czego:

- 100 000 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO;
- 30 000 tys. zł będzie pochodziło ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (Priorytet II) w związku ze spółdzielniami uczniowskimi i działaniami edukacyjnymi;
- 2 000 tys. zł w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w ramach resortowego Programu MPiPS „Ekonomia społeczna” w związku z działaniami na rzecz spółdzielni uczniowskich oraz wsparciem metodycznym dla nauczycieli w kwestiach związanych z ekonomią społeczną;
- 600 tys. zł z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na przeprowadzenie pilotażu edukacyjnego w 2015 r.;
- 20 000 tys. zł ze środków Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (Cel 10.) na wspieranie świadczenia wysokiej jakości usług przez instytucje (np. akademickie biura karier) wspomagające

studentów w rozpoczęciu aktywności na rynku pracy (w tym na 100 nowych inicjatyw) oraz rozwój oferty uczelni w zakresie realizacji ich misji jako forum aktywności społecznej, np. poprzez programy realizowane przy współpracy z organizacjami pozarządowymi;

- 15 000 tys. zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego jako wkład do RPO;
- 3 000 tys. zł ze środków prywatnych jako wkład organizacji obywatelskich do FIO.

W ramach **Działania V.4.** obejmującego model edukacji pozaformalnej dzieci i młodzieży przewiduje się wydatkowanie łącznie **115 000 tys. zł**, z czego:

- 100 000 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w Regionalnych Programach Operacyjnych, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 15 000 tys. zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego jako wkład do RPO.

Należy pamiętać, iż w Priorytecie V plan wydatków ma charakter ramowy, pozostawiając w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych przestrzeń do wyboru właściwych działań i określenia ich alokacji. Wszystkie wydatki mają charakter indykacyjny, co oznacza, iż poszczególne wielkości w ramach RPO mogą być kształtowane w sposób specyficzny dla danego województwa, przy zachowaniu rezultatów wyznaczonych dla całego kraju.

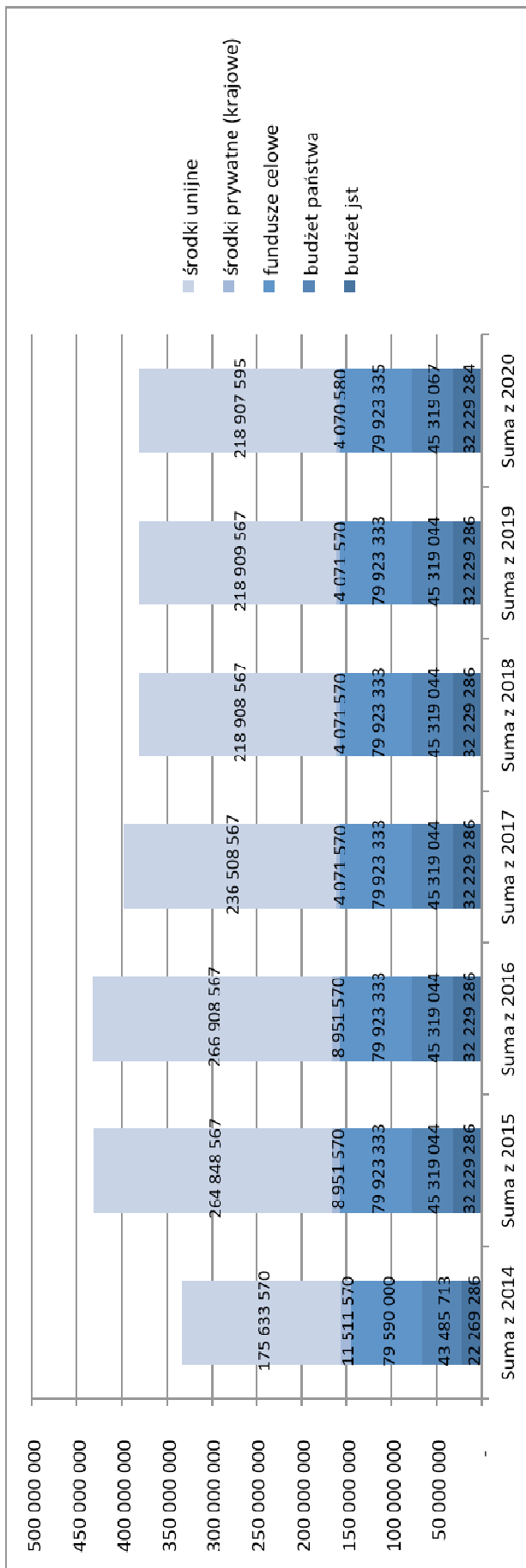
Plan finansowy KPRES

	Kwoty w zł										2014-2020 (w zł)	
	Suma z 2014	Suma z 2015	Suma z 2016	Suma z 2017	Suma z 2018	Suma z 2019	Suma z 2020					
Priorytet I	43 414 284	55 914 283	62 914 283	58 914 283	50 914 283	50 914 283	50 914 301					373 900 000
Działanie I.1.	31 871 428	36 371 428	31 371 428	31 371 428	31 371 428	31 371 428	31 371 432					225 100 000
Budżet JST	-	525 000	525 000	525 000	525 000	525 000	525 000					3 150 000
Budżet państwa	24 428 571	24 428 571	24 428 571	24 428 571	24 428 571	24 428 571	24 428 574					171 000 000
Fundusze celowe	-	-	-	-	-	-	-					-
Środki prywatne (krajowe)	2 442 857	2 442 857	2 442 857	2 442 857	2 442 857	2 442 857	2 442 858					17 100 000
Środki unijne	5 000 000	8 975 000	3 975 000	3 975 000	3 975 000	3 975 000	3 975 000					33 850 000
Działanie I.2.	11 542 856	13 542 855	13 542 855	13 542 855	13 542 855	13 542 855	13 542 869					92 800 000
Budżet JST	-	-	-	-	-	-	-					-
Budżet państwa	10 485 714	11 152 380	11 152 380	11 152 380	11 152 380	11 152 380	11 152 386					77 400 000
Fundusze celowe	-	333 333	333 333	333 333	333 333	333 333	333 335					2 000 000
Środki prywatne (krajowe)	1 057 142	1 057 142	1 057 142	1 057 142	1 057 142	1 057 142	1 057 148					7 400 000
Środki unijne	-	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000					6 000 000
Działanie I.3.	-	6 000 000	6 000 000	6 000 000	6 000 000	6 000 000	6 000 000					36 000 000
Budżet JST	-	900 000	900 000	900 000	900 000	900 000	900 000					5 400 000
Budżet państwa	-	-	-	-	-	-	-					-
Fundusze celowe	-	-	-	-	-	-	-					-
Środki prywatne (krajowe)	-	-	-	-	-	-	-					-
Środki unijne	-	5 100 000	5 100 000	5 100 000	5 100 000	5 100 000	5 100 000					30 600 000
Działanie I.4.	-	-	12 000 000	8 000 000	-	-	-					20 000 000
Budżet JST	-	-	-	-	-	-	-					-

Budżet państwa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fundusze celowe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Środki prywatne (krajowe)	7 440 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000	4 880 000
Środki unijne	18 957 143	42 557 143	42 557 143	37 557 143	13 157 143	3 557 143	3 557 143	3 557 143	3 557 143	3 557 143	3 557 143	3 557 143	3 557 143	3 557 143	3 557 142	3 557 142	3 557 142	3 557 142
Działanie III.3.	50 600 000	52 600 000	52 600 000	52 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000	50 600 000
Budżet JST	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000
Budżet państwa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fundusze celowe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Środki prywatne (krajowe)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Środki unijne	44 000 000	46 000 000	46 000 000	46 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000	44 000 000
Działanie III.4.	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 428	2 831 432	2 831 432	2 831 432	2 831 432
Budżet JST	68 571	68 571	68 571	68 571	68 571	68 571	68 571	68 571	68 571	68 571	68 571	68 571	68 571	68 571	68 574	68 574	68 574	68 574
Budżet państwa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fundusze celowe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Środki prywatne (krajowe)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Środki unijne	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 857	2 762 858	2 762 858	2 762 858	2 762 858
Priorytet IV	30 200 142	33 266 808	33 266 808	33 266 808	33 266 808	33 266 808	33 266 808	33 266 808	33 267 808	33 267 808	33 267 808	33 267 808	33 267 808	33 267 808	33 264 818	33 264 818	33 264 818	33 264 818
Działanie IV.1.	3 285 714	3 785 714	3 785 714	3 785 714	3 785 714	3 785 714	3 785 714	3 785 714	3 786 714	3 786 714	3 786 714	3 786 714	3 786 714	3 786 714	3 784 716	3 784 716	3 784 716	3 784 716
Budżet JST	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Budżet państwa	-	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Fundusze celowe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Środki prywatne (krajowe)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Środki unijne	3 285 714	3 285 714	3 285 714	3 285 714	3 285 714	3 285 714	3 285 714	3 285 714	3 286 714	3 286 714	3 286 714	3 286 714	3 286 714	3 286 714	3 284 716	3 284 716	3 284 716	3 284 716
Działanie IV.2.	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 286	17 414 284	17 414 284	17 414 284	17 414 284
Budżet JST	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 429	2 271 426	2 271 426	2 271 426	2 271 426

Finansowanie KPRES według źródeł (w tys. zł)

		Wartości (w zł)									
		Suma z 2014	Suma z 2015	Suma z 2016	Suma z 2017	Suma z 2018	Suma z 2019	Suma z 2020	Suma		
Budżet JST		22 269 286	32 229 286	32 229 286	32 229 286	32 229 286	32 229 286	32 229 284	215 645 000		
Budżet państwa		43 485 713	45 319 044	45 319 044	45 319 044	45 319 044	45 319 044	45 319 067	315 400 000		
Fundusze celowe		79 590 000	79 923 333	79 923 333	79 923 333	79 923 333	79 923 333	79 923 335	559 130 000		
Środki prywatne (krajowe)		11 511 570	8 951 570	8 951 570	4 071 570	4 071 570	4 071 570	4 070 580	45 700 000		
Środki unijne		175 633 570	264 848 567	266 908 567	236 508 567	218 908 567	218 909 567	218 907 595	1 600 625 000		
Suma końcowa		332 490 139	431 271 800	433 331 800	398 051 800	380 451 800	380 452 800	380 449 861	2 736 500 000		

Załącznik nr 1

Wskaźniki osiągnięcia rezultatów na poziomie działań

Priorytet I. Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
Działanie I.1.	Liczba opracowanych narzędzi dostarczających dane porównawcze umożliwiające tworzenie programów polityki społecznej na poziomie gmin i powiatów	Sprawozdanie KSES	Opracowane do roku 2015 narzędzie dostarczające dane porównawcze umożliwiające tworzenie programów polityki społecznej na poziomie gmin i powiatów	1
	Liczba JST stosujących narzędzia dostarczające dane porównawcze umożliwiające tworzenie programów polityki społecznej na poziomie gmin i powiatów	Ocena zasobów	Do roku 2016 60% jest stosuje narzędzia dostarczające dane porównawcze umożliwiające tworzenie programów polityki społecznej na poziomie gmin i powiatów	60%
	Odsetek gmin, które wdrożyły nowy system programowania polityki społecznej	Ocena zasobów	Wprowadzenie do roku 2016 we wszystkich gminach i powiatach nowego systemu programowania polityki społecznej wraz z systemem konsultacji społecznych	100% gmin
	Odsetek powiatów, które wdrożyły nowy system programowania polityki społecznej	Ocena zasobów	Wprowadzenie do roku 2016 we wszystkich gminach i powiatach nowego systemu programowania polityki społecznej wraz z systemem konsultacji społecznych	100% powiatów
	Odsetek RDPP powołanych w gminach i powiatach	Sprawozdanie zasobów	Stworzenie do roku 2020 w 50% gmin i 30% powiatów rad działalności pożytku publicznego	50% gmin i 30% powiatów

Działanie 1.2.	Liczba aktywnych organizacji obywatelskich	Sprawozdanie zasobów/SOF	MPIPS/ocena	Zwiększenie liczby aktywnych organizacji obywatelskich o 20 tys. w stosunku do roku 2011	100 tys.	
	Odsetek JST, które zrealizowały minimum jedną procedurę inicjatywy lokalnej	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Wprowadzenie w 90% JST procedur realizowania inicjatywy lokalnej	80% JST stosujące inicjatywę lokalną	
	Odsetek JST, które wprowadziły możliwość realizacji inicjatywy lokalnej	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Wprowadzenie w 90% JST procedur realizowania inicjatywy lokalnej	80% JST dopuszczających stosowanie inicjatywy lokalnej	
	Liczba inicjatyw lokalnych realizowanych przez JST	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Zwiększenie liczby inicjatyw lokalnych do co najmniej 1000 rocznie	1000 inicjatyw lokalnych rocznie	
	Odsetek gmin posiadających szczegółowe określenie trybu i kryteriów oceny realizacji zadania publicznego w ramach IL	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Określony tryb i szczegółowe kryteria oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej w 100% gmin	100%	
	Liczba osób uczestnicząca w wolontariacie długoterminowym			Liczba osób uczestnicząca w wolontariacie długoterminowym w organizacjach obywatelskich. Do 2020 roku	310	
	Średni czas niezbędny do rejestracji poszczególnych rodzajów podmiotów	KRS		Maksymalny czas niezbędny do rejestracji organizacji od momentu złożenia kompletnych dokumentów do uzyskania wpisu 7 dni	7 dni	
	Odsetek JST, które rozliczają minimum 1 zadanie publiczne na podstawie rezultatów	Ocena MPIPS	zasobów/sprawozdanie	Wprowadzenie w 30% JST rozliczania realizacji zadań na podstawie rezultatów	30% Jst	
	Kwota na zadania publiczne przekazywana przez JST w trybie konkursowym podmiotom ekonomii społecznej	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Zwiększenie realizacji zadań publicznych zleczanych w trybie konkursowym przez jednostki samorządu terytorialnego podmiotom ekonomii społecznej do 3,5 mld z budżetów jednostek samorządu terytorialnego	3,5 mld rocznie	
	Odsetek zadań zleczanych PES	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Zwiększenie liczby powierzanych zadań publicznym podmiotom ekonomii społecznej do 15% zadań zleczanych w trybie konkursowym	15% zadań	
	Liczba osób zatrudnionych w PES nie będących PS	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej niebędących przedsiębiorstwami o 40 tys. osób w stosunku do 2010 roku	40 tys.+ stan z roku 2010	
	Liczba nowo powstałych miejsc pracy w PS	Sprawozdanie do Izby PS		Utworzenie 10 tys. miejsc pracy w PES dla osób w wieku 50+	10 tys.	
	Działanie 1.4.					

		Sprawozdanie do Izby PS	Utworzenie 10 tys. miejsc pracy w PES dla młodzieży	10 tys.
		Sprawozdanie do Izby PS	Powstanie 20 tys. miejsc pracy związanych ze świadczeniem usług polityki rodzinnej i opiekuńczych	20 tys.
		Sprawozdanie do Izby PS	Powstanie 5 tys. zielonych miejsc pracy	5 tys.
	Odsetek PUP i PCPR, które wykorzystają minimum jeden instrument z obszaru ekonomii społecznej	Monitoring	Problematyka ekonomii społecznej włączona do działań wszystkich urzędów pracy i ośrodków pomocy społecznej	100%

Priorytet II. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
Działanie II.1.	Liczba ustaw regulujących status przedsiębiorstwa społecznego	Dziennik Ustaw	Przyjęta w 2014 r. ustawa regulująca status przedsiębiorstwa społecznego	1
	Liczba raportów z monitoringu prawa spółdzielczego, prawa spółdzielni socjalnych, zatrudniania osób niepełnosprawnych i przedsiębiorstw społecznych	Sprawozdanie z działania KSES	Coroczny raport z monitoringu prawa opracowany przez KSES	7
Działanie II.2.	Liczba RIO, których pracownicy zostali przeszkoleni z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	Monitoring działań	przeszkolenie do 2020 r. pracowników 16 Regionalnych Izb Obrachunkowych odpowiedzialnych za kontrole w jednostkach samorządu terytorialnego	16
	Liczba przedsiębiorstw społecznych, których pracownicy zostali przeszkoleni z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	Monitoring działań	przeszkolenie pracowników 1000 przedsiębiorstw społecznych z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	1000
	Liczba trenerów/doradców przygotowanych z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	Monitoring działań	przeszkolenie 100 trenerów/doradców z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	100

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
	Odsetek jednostek samorządu terytorialnego, w których przeskolono pracowników odpowiedzialnych za prowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego	Monitoring działań	przeszkolenie pracowników jednostek samorządu terytorialnego odpowiedzialnych za zamówienia publiczne	30%
	Odsetek społecznych zamówień publicznych w stosunku do zamówień publicznych ogółem	Dane UZP	Osiągnięcie w 2020 roku 15% poziomu „społecznych” zamówień publicznych na szczeblu krajowym mierzonego na podstawie metodologii UZP	15%
	Odsetek jst stosujących społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów prozatrudnieniowych	Ocena zasobów/dane MPiPS/dane UZP	Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych lub/i zamówień zastrzeżonych przez co najmniej 15% jednostek samorządu terytorialnego w 2020 roku	15%

Priorytet III. System wsparcia ekonomii społecznej.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
Działanie III.1.	Liczba miejsc pracy powstałych w PS w wyniku udzielonych dofinansowań	Sprawozdanie do Izby PS Sprawozdanie z działania OWES	Powstanie 38,6 tys. miejsc pracy w PS w wyniku udzielonych dofinansowań	38 600
	Liczba miejsc pracy powstałych w PS w wyniku udzielonych dofinansowań, a utrzymanych dłużej niż rok	Sprawozdanie do Izby PS Sprawozdanie z działania OWES	Powstanie ok. 35 tys. trwałych miejsc pracy w PS w wyniku udzielonego wsparcia	35 000
Działanie III.2.	Liczba pośredników dla regionalnych funduszy pożyczkowych	BGK/ROPS/RPO	Wyłonienie 16 pośredników dla funduszy pożyczkowych oraz funduszy poręczeniowych	16

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
			obejmujących wszystkie województwa	
	Wartość udzielonych pożyczek	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie do 2020 roku 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami do 2020 roku	Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku po zakończeniu pilotażu instrumentu finansowego
	Liczba udzielonych pożyczek	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie do 2020 roku 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	3000
	Odsetek pożyczek zagrożonych	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	10%
	Liczba pożyczek zwróconych	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku po zakończeniu pilotażu instrumentu finansowego
	Wartość pożyczek zwróconych	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku po zakończeniu pilotażu instrumentu finansowego
Działanie III.3.	Liczba wypracowanych koncepcji projektów systemowych w ramach RPO	RPO/ROPS	Wypracowana w każdym województwie do 2014 roku koncepcja sieci usług ekonomii społecznej finansowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego	16
	Liczba sieci obejmujących swoim zasięgiem cały region	RPO/ROPS	Stworzenie do 2015 roku w każdym województwie sieci usług wsparcia ekonomii społecznej posiadających akredytację Ministra Pracy i Polityki Społecznej	16
	Liczba akredytowanych OWES-ów	Operator systemu akredytacji/ROPS	W każdym regionie działają certyfikowane OWES-y w liczbie zgodnej z założeniami	44

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
			regionalnych planów	
	Liczba partnerstw, w których zaangażowany jest OWES	Sprawozdanie z działania OWES	Każdy OWES jest zaangażowany w minimum jedno powiatowe partnerstwo	380
	Liczba projektów wygenerowanych w ramach animowanych przez OWES partnerstw	Sprawozdanie z działania OWES	Każde partnerstwo generuje na poziomie powiatu minimum 1 projekt	380
	Liczba nowych podmiotów PES założonych w wyniku działalności OWES	Sprawozdanie z działania OWES	Minimum dwa PES w każdym powiecie, w którym działa OWES	760
	Liczba NGO działających dłużej niż rok, które w wyniku działania OWES zaczęły prowadzić działalność gospodarczą	Sprawozdanie z działania OWES	Minimum jedno ekonomizowane NGO w każdym powiecie, w którym działa OWES	380
	Liczba PS założonych w wyniku działalności OWES	Sprawozdanie z działania OWES	Minimum dwa PS w każdym powiecie, w którym działa OWES	760
	Liczba miejsc pracy stworzona w wyniku działalności OWES	Sprawozdanie z działania OWES	W wyniku działalności OWES powstanie łącznie 35 tys. miejsc pracy	35 000
	Odsetek PES, które powstały w wyniku działalności OWES, a działają dłużej niż 24 miesiące	Sprawozdanie z działania OWES	Minimum 70% PES spośród przedsiębiorstw działających dłużej niż 24 miesiące	70%
	Liczba PES, w których wdrożono Program rozwoju	Sprawozdanie z działania OWES	Na terenie każdego z powiatów wdrożono rocznie minimum 4 programy rozwoju PES	1516
	Liczba PES, w których wdrożono Program restrukturyzacji	Sprawozdanie z działania OWES	Na terenie każdego z powiatów wdrożono rocznie minimum 1 program restrukturyzacji PES	380 rocznie
Działanie III.4.	Odsetek klastrów, których członkiem jest minimum 1 przedsiębiorstwo społeczne	ROPS	10% dotychczasowych klastrów posiada wśród swoich członków minimum 1 przedsiębiorstwo społeczne	10%

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
	Liczba klastrów dedykowanych podmiotom ekonomii społecznej	KSES/ROPS	Powstanie 3 klastrów z wiadącymi PS/PES	3
	Liczba systemów franczyzowych	KSES/operatorzy franczyzy	Działające minimum 4 systemy franczyzowe zrzeszające minimum 60 podmiotów	4
	Liczba podmiotów zrzeszonych w systemach franczyzowych	KSES/operatorzy franczyzy	Działające minimum 4 systemy franczyzowe zrzeszające minimum 60 podmiotów	60
	Liczba strategii posiadających instrumenty dla rozwoju PES/PS	RPO/ROPS	Strategie CLLD i ZIT posiadają instrumenty dla rozwoju PES	Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku
	Odsetek doradców przeszkolonych w zakresie ES	MRIRW	100% przeszkolonych doradców ODR i TZD w zakresie ekonomii społecznej	100%
	Odsetek PES współpracujących z uczelniami	Sprawozdanie do Izby PS	10% PS współpracuje z uczelniami	10%
	Odsetek PES działających w sieciach partnerskich	Ocena zasobów	60% PES działa w sieciach partnerskich	60%
	Odsetek LGD, których członkami jest minimum 1 PES	LGD/ROPS	50% LGD posiada wśród swoich członków minimum 1 PES	50%
	Liczba osób, które ukończyły studia podyplomowe w zakresie ekonomii społecznej	Sprawozdanie realizatorów studiów	Minimum 320 osób rocznie ukończy studia podyplomowe	320 osób rocznie
	Odsetek PS biorących udział w targach i misjach zagranicznych	Sprawozdanie z działania PS	Minimum 10% PS bierze udział w misjach i targach zagranicznych	10%
	Liczba wydarzeń o charakterze targowym w Polsce dedykowanych PS	ROPS/OWES	W każdym regionie odbywa się wydarzenie o charakterze targowym dedykowane PS	16 rocznie

Priorytet IV. Włączenie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
	Liczba działających KSES	DPP MPIPS	Powołanie do 2014 roku Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej	1
Działanie IV.1.	Liczba działających KSES	Sprawozdanie z działania DPP	Powołanie do 2014 roku Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej	1
	Liczba działających podmiotów <i>not for profit</i> powołanych przez MPIPS	Sprawozdanie z działania KSES	Powołanie w 2014 roku podmiotu non profit założonego przez organizację obywatelską, który przejmie zadania w zakresie akredytacji usług, koordynacji działań w obszarze innowacji i działań doradczych ekonomii społecznej jako instytucja wdrażająca Krajowy Program Operacyjny w zakresie ekonomii społecznej	1
	Liczba realizowanych regionalnych programów ES	ROPS	Wdrożenie do realizacji w każdym województwie regionalnych programów ekonomii społecznej	16
Działania IV.2, IV.3.	Liczba działających Izby PS	Dane Izby PS	Stworzenie do 2015 roku Izby Przedsiębiorstw Społecznych	1
	Liczba podmiotów będących członkami Izby	Dane Izby PS	Liczba członków Izby w 2020 roku	760

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
	Liczba systemów znaków jakości i certyfikacji	KSES	Do roku 2020 działają ogólnopolskie systemy znaków jakości i certyfikacji	3
	Liczba uzyskanych znaków jakości	Operatorzy znaków jakości	Do roku 2020 przyznano minimum 224 znaki jakości (co najmniej po 2 rocznie w regionie)	224
	Odsetek PES zrzeszonych w minimum jednej organizacji sieciowej	Sprawozdanie PS/Ocena zasobów	Minimum 40% PES przynależy do przynajmniej jednej organizacji sieciowej	40%
	Liczba OSES	KSES	Co roku organizowane są Ogólnopolskie Spotkania Ekonomii Społecznej	7
	Liczba uczestników OSES	KSES	Co roku organizowane są Ogólnopolskie Spotkania Ekonomii Społecznej	400 rocznie
	Liczba Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej posiadających plan koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej w województwie		Stworzenie do 2014 r. w 16 Regionalnych Ośrodkach Polityki Społecznej pionu koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej w województwie	16
	Liczba raportów	MPIPS	Przygotowanie rocznych raportów o rozwoju ekonomii społecznej	6
	Liczba raportów regionalnych dotyczących kondycji sektora ES	ROPS	Przygotowanie sześciu corocznych raportów o rozwoju ekonomii społecznej	16 x 6

Priorytet V. Edukacja dla ekonomii społecznej.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
Działania V.1., V.2., V.3., V.4.	Liczba projektów badawczych realizowanych w obszarze ekonomii społecznej przez osoby rozpoczynające karierę naukową nieposiadające stopnia naukowego doktora (program Preludium)	NCN	Rozwój myśli polskiej ekonomii społecznej w oparciu o zasoby naukowe polskich uczelni	2 projekty badawcze rocznie
	Liczba projektów badawczych realizowanych w obszarze ekonomii społecznej przez osoby posiadające minimum stopień naukowy doktora (programy Maestro, Sonata Bis, Harmonia)	NCN	Rozwój myśli polskiej ekonomii społecznej na podstawie zasobów naukowych polskich uczelni	2 projekty badawcze rocznie
	Liczba projektów realizowanych w	NCBR	Rozwój myśli polskiej ekonomii	1 projekt rocznie

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
obszarze ekonomii społecznej finansowanych przez NCBIR	Odsetek przeszkolonych członków RPP	Monitoring działań	Przeszkolenie do 2020 roku 100% członków rad pożytku publicznego oraz 50% członków komisji polityki społecznej gmin, powiatów i województw w zakresie działań sprzyjających rozwojowi ekonomii społecznej	100% członków
	Odsetek przeszkolonych członków komisji polityki społecznej gmin, powiatów i województw	Monitoring działań		50% członków
	Liczba edycji studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej	Uczelnie	Realizacja w cyklach dwuletnich w co najmniej 16 uczelniach studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej	16 x 3 edycje
	Liczba uczestników studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej	Uczelnie	Wsparcie co najmniej 100 nowych projektów „przedsiębiorstw społecznych na próbę” w Akademickich Inkubatorach Przedsiębiorczości	16 x 3 x 40 (1920)
	Liczba wspartych projektów z zakresu tworzenia PS „na próbę”	Uczelnie	Wsparcie co najmniej 100 nowych projektów „przedsiębiorstw społecznych na próbę” w Akademickich Inkubatorach Przedsiębiorczości	100 projektów
	Liczba wspartych grup młodzieżowych	Na podstawie sprawozdań funduszy	Stworzenie co najmniej 12 Regionalnych Funduszy Młodzieżowych, które obejmą wsparciem grupy młodzieżowe z 50% powiatów i 30% gmin w kraju	12